UNIVERSAL LIBRARY
OU_206079
UNIVERSAL LIBRARY

Osmania University Library

Call No. T784.4954 N21S   Accession No. P.G T2238

Author శాస్త్రినాగేశ్వరి, వి. యస్.

Title శ్రీనాథ చరిత్రము - 1924

This book should be returned on or before the date last marked below.

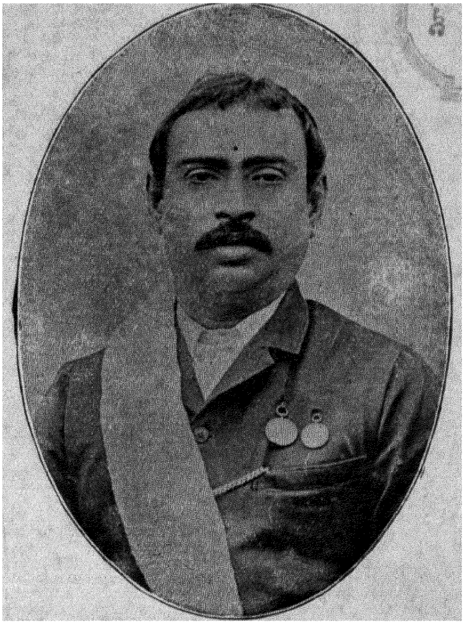

సకలవైద్యశాస్త్ర ప్రవీణ, సంగీత సాహిత్య విద్యా[illegible].

బాబు పి. యస్. సే[illegible]నా[illegible]

[illegible]గారు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ రాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదనంత నిగమాంత పరమ తత్త్వార్థ
ప్రకాశకంబును, దర్శనస్పర్శన శ్రవణ
పఠనాదులచే సకల పాప నిబర్హ
ణంబును, శ్రీపురుషోత్తమ
పూర్ణావతార పవిత్ర జన్మ
చారిత్రంబగు

శ్రీ రామజననము.

అను నీగ్రంథము
శ్రీరాధాగోపాల కృష్ణచరణారవింద సేవకుండును
గుంటూరు నగరనివాసియునగు

బాబు పి. యస్. నౌషర్ వాజీకవిచే

హరికథారూపంబున రచియింపఁబడి
శ్రీహయగ్రీవ కరుణాకటాక్ష సంలబ్ధ సకలవిద్యులగు
శ్రీమాన్ కొమాండూరి శ్రీనివాసాచార్యుల వారిచే
పరిష్కరింపఁబడి
గుంటూరు, చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు
నేతద్గ్రంథకర్తృపుత్రులచే నైదవసారి ముద్రింపించి
ప్రకటింపఁబడియె.

గుంటూరు.

1924 సం॥

కాపీరైటు రిజిస్టరుడు దీని వెల రు. 1—0—0

నోటీసు.

ఈగ్రంథము ఇండియా గవర్నమెంటువారి 1867 సం॥ 25 ఆక్టుప్రకారము రిజిష్టరు చేయఁబడియున్నదిగాన దీనిని నా యనుమతిని పొందక నితరు లెవ్వరును నచ్చువేయకూడదు. మఱియు నీగ్రంథముయొక్క టైటిల్ పేజియందు మాముద్రయును, మాచేవ్రాలును దలిగియుండును. ఆలాగులేని పుస్తకమును బట్టికొని మాపేరబంపినవారికి గొప్పబహుమతి యీయఁబడును.

ఇట్లు,

బాబు. పి. యస్. నాథన్ వార్జ కివి సన్సు.

ప్రకటన.

శ్రీకబీరుదాసు చారిత్రము, శ్రీరామజననము, శ్రీయునానీవైద్య సంజీవని మొదలుగాగల గ్రంథములు 1924 సంవత్సరము డిశెంబరు నెలాఖరువరకుగా ఒకేతూరి మొత్తముగాకొనువారికి 12 పుస్తకములకు 1 ప్రతియు 25 పుస్తకములకు 3 ప్రతులున్ను 20 పుస్తకములకు 8 ప్రతులున్ను 100 పుస్తకములకు 20 ప్రతులున్ను కొన్నరకములగానే కమీషనుగా నీయఁబడును. దీర్ఘరోగపీడితులు తమ వ్యాధి స్వభావమును క్రమముగా వ్రాసి పంపించిన మావలన మేలైన [illegible]

ఇట్లు

గుంటూరు. } బాబు. పి. యస్. నాథన్ వార్జ కివిసన్సు,

?10 } గుంటూరు.

శ్రీరస్తు

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

పీఠిక.

శ్రీయనంత కల్యాణ గుణధాముండగు నయ్యిందిరా రమణుని సుందర చరణారవిందంబులమితభక్తిచే నిరంతరము గొలుచు భగవద్భక్తాగ్రేసర శిఖామణులగు సుజనులందరకు వందన పూర్వకముగా విన్నవించు విన్నపంబేమన, తారక కరుణావిశేషంబున మాబాబాగారు రచించిన శ్రీకబీరుదాసుగారిచరిత్రంబు ముద్రితమగుకాలమునందే వెలువడిన కొన్నిమాసంబుల లోపడనే దాదాపుగా మద్రాసు రాజధాని యందలి జిల్లాలన్నిటియందును, రంగూన్ మొదలగు బ్రిటిష్‌బర్మారాజ్య ప్రాంతములయందును హైదరాబాద్ ఆకోలా మొదలగు దక్కన్ దేశములయందును వ్యాపించియప్పటి సత్పురుషులచేమిగుల సన్మానింపఁబడి యిప్పటికి 12 వ తూరి ముద్రింపఁబడి భక్తజనాదరణీయము గాంచుటయేగాక నెక్కుండుప్రజను లిట్టిగ్రంథ మింకొకదానిని రచియింపుడని సారెసారెకు వారిని బ్రోత్సాహపరచుచుండుటఁజేసి కరుణామూర్తియగు భక్తాభీష్టఫలప్రదుండగు శ్రీరామునిగారిచరిత్రంబు దర్శన, స్పర్శన, శ్రవణ పఠనాదులచే నొక్కొక్కరికి మే నెక్కుసాపంబులఁ బాపనోపు సామర్థ్యంబు గలిగియుండునను ప్రతీతియుట్టి యట్టిమహనీయుని జన్మగారిచరిత్రంబు వారిచేనొప్పులఁగ రచియింప నిచ్ఛగించి తొలుదొల్తబంగాళీ, మరాటీ రామాయణములందుగల నూతన కథాసందర్భముల గ్రహించి శ్రీరామజననంబను పేరిట నీపుణ్యచారిత్రంబు శ్రీకబీరుదాసు చారిత్రంబువలె తోచినపోగరు నచ్చటచ్చట నెక్కునీతి హాంశంబులును చిత్రవిచిత్రములగు నదు త్యాగపుకథలు, శ్లోకములు కీర్తనలు, సామెతలు మొదలగు ననేక హాంశంబులు జేర్చి మిగుల మృదుమధుర వాక్కుల సమకూర్చుటయేగాక మిత్రప్రియాములు కొందఱు శ్రీరామజనన కథామధ్యంబున నచ్చటచ్చట కొన్ని పద్యంబు లేర్పడిన మేలుగానుండునని వక్కాణించుటంజేసి యట్టి పద్యంబులు సహా కొన్నిటిని రసవంతంబుగా రచియించి ముగింపించియుండు సంగతియెల్లరకు విదితంబేగదా! ఈశ్రీరామజనన చారిత్రంబును శ్రీకబీరుదాసుగారిచరిత్రంబునలె నెక్కుదేశంబులయందలి పరమభక్తాగ్రగణ్యులచే నామోదింపఁబడి సన్మానము గాంచుటచే ముద్రింపించిన వేయిప్రతులును వెలపోవుటయేగాక నెక్కుండుభక్తజనులు శ్రీరామజనన గ్రంథమునకయి పలుమారు కోరుచుండుటంబట్టి మఱల నీగ్రంథమును ఐదవతూరి చక్కగ ముద్రింపఁజేసి ప్రకటించితిమిగాన భక్తశిరోమణులగు మహామహులు దీనింగొని మమ్ము ధన్యులఁజేయఁ జూచుటేగాక మఱియునిట్టిపుణ్యగ్రంథంబులఁ బ్రకటింప నూతనోత్సాహంబు గలిగింపఁ జూచెదరని నమ్ముచున్నారము.

గుంటూరు.
౧౮-౧౦-౨౮

ఇట్లు,
భవద్విధేయులు,

బాబు. పి. యస్. నాషక్ నాక్ కవిసన్సు.

యునానివైద్యసంజీవని.

యూనానీవైద్యగ్రంథము.

అనాయాసముగా నీ వైద్యరత్న గ్రంథము వ్యాధిగ్రస్తులగు నెల్ల వారికిని సంజీవని వంటిదే నొక్కి వక్కాణింపనగు. మహోత్కృష్టమైన యీగ్రంథమునందు దేహసంబంధి సర్వాంగములు, ఔషధసేవలేకనే ఆరోగ్యమునుబొందనగు నుపచారములు, శస్త్రముచే చెడురక్తమును తొలగించునవిధము, కొమ్ము, జలగలు పట్టించి చెడురక్తమును తొలగించుట, దోషములను పక్వపరచుట, విరేచన సాధనములు, సమస్తౌషధప్రయోగములు, దోషములను మూత్రముతో వెడలించుట, శరీరమందలి ముఖ్యావయవములకు బలము కలిగించు వస్తువుల వివరము, ఔషధముగాను పథ్యముగాను నుపయోగించువస్తువులు, శిరస్సునందుపుట్టు రుగ్మతలు, నేత్రరోగములు కనురెప్పలయందు కలుగు రుగ్మతలు, కర్ణరోగములు, నాసికారోగములు, నోటియందును, జిహ్వయందును కలుగు రుగ్మతలు, పెదవులయందుపుట్టు వ్యాధులు దంతములు, చిగుళ్ళయందు కలుగు వ్యాధులు, గొంతు, అంగిలి, ఆహారము దిగుచోటు, శ్వాసవ్యాపారము చేట్లు మొదలగు జీవమార్గములు, ప్రేగులు మూత్రపిండములయందు పుట్టురుగ్మతలు, గుండెరోగములు, స్త్రీలకు స్తనములయందు పుట్టు రుగ్మతలు, అన్నకోశ రుగ్మతలు, కాలేయమునందు కలుగువ్యాధులు, ప్లీహము, పిత్తకోశరుగ్మతలు, ప్రేవులయందలి వ్యాధులు, మూత్రపిండ రుగ్మతలు, మూత్రాశయమునందు పుట్టువ్యాధులు, మూత్రకోశ రుగ్మతలు పురుషజననేంద్రియములకు కలుగువ్యాధులు (మేహరోగములు) కేవలము స్త్రీలకే కలుగువ్యాధులు (గర్భాశయమునందలి వ్యాధులు) పిక్కలు, చేతులు, కాళ్ళయందుపుట్టు వ్యాధులు, సెక్కుతాపములకు వ్రణములు, వ్రణములు, కురుపులు, గడ్డలు, చర్మరోగములు, వెండ్రుకలయందు కలుగురోగములు, గోళ్ళయందుపుట్టువ్యాధులు, అమాంబాపతు రుగ్మతలు, గాయములు ఎముకలు విరుగుట, ఎముకలు జారుట, జాలుటను గురించి విషములను గురించియు, విషజంతువుల కాట్లనుగురించియు, నాడీనిదానము, యూనానీ వైద్యశాస్త్రమునకు సన్నిహిత మాత్రాపరీక్ష, వైద్యునకు వలయు ముఖ్యవిషయములు వగైరా నెన్నో, వెలలేని వాక్యములు కలిగి ప్రపంచమునందలి వైద్యగ్రంథంబు కలదాయను నాశ్చర్యంబెల్లరు గ్రహించుచున్నారు. ఈగ్రంథంబునందిగువ నేకులు నివినియుండని పెక్కువ్యాధుల లక్షణములు, లక్షణములు, నిదానములు చికిత్సలుకలిగియుండుటచే యూనానీవైద్యసంజీవని యను పేరునిడి సార్థకనామంబైయున్నదని గొప్పగొప్పశాస్త్రజ్ఞులు తమయభిప్రాయములు తెలిపియున్నారు. ఇందు సమస్తవిధరుగ్మతలకు వెంటనే గుణపరచుటకు తగిన సాధనములు, ఔషధచిట్కాలు, షర్బతులు, శికింజబీనులు, హల్వాలు, జవారిషులు, మాజూనులు, నూర్జాలు వగైరా పెక్కువిధంబులగు ఔషధరాజంబులుసేయు విధం

బులుసహా విపులముగా వ్రాయఁబడుటచే నీమహాగ్రంథము పాఠశాలలు, ఉద్యోగస్థులు, సర్క్యూటుఆఫీసర్లు, వకీళ్ళు, వర్తకులు వెయ్యేల ప్రతివారివద్ద నిస్సందేహముగా నెల్లప్పుడు నుండఁదగియున్నది. ఇందలివ్యాధులకు సరియైన తెనుగు పేళ్లుసహా వ్రాయఁబడినవి. ఈవైద్యరత్నగ్రంథము సుమారుగా ౮౦౦ పేజీలు కలిగి మంచి కాకితములపై ముచ్చటగా ముద్రింపఁబడియున్నది. ఇప్పటికి పెక్కు గ్రంథములు చెల్లిపోయినవి కాని పెక్కుమంది సుజనులును, స్నేహితులును యీగ్రంథము బీదసాద యను భేదములేక యెల్లరకు సులభముగా లభించి యీనూతనవైద్యసాంప్రదాయము అందఱికి దెలియుటకై గ్రంథముయొక్క వెల సాధ్యమైనంత తగ్గించినగాని బహుప్రచారిగా నుండదని సారెసారెకు నాకు తెలియఁజేయుచుండుటచే 1924 సంవత్సరము డిసెంబరు నెలాఖరులోగా గొనువారికి ప్రతియొకటికి రు. 1 0 0 చొప్పున వెల తగ్గించితిమిగాన వలయువారు యీసదవకాశమును పోగొట్టుకొనక శీఘ్రముగా గ్రంథమునకై దరఖాస్తులు బంపఁగోరుచున్నాను. కొన్నిప్రతులు మాత్రమే ప్రస్తుతమందు వున్నవి. 1925 సంవత్సరాది మొదలు యీగ్రంథము తిరిగి యథాప్రకారముగా ప్రతి 1కి రు 3-0-0 వెల చొప్పున విక్రయించుచున్నాము. ఇందలి యోగములుగాని, గ్రంథములుగాని, వైద్యసంబంధమగు సంగతులుగాని పడయఁగోరువారు యీచిరునామకు తెలిపి వారి పేర వ్రాయించికొనఁగలరు.

ఇట్లు,

రా॥ బ. పి. యస్. నారాయణ దాసు కవిసిన్హా.

గుంటూరు.

శ్రీరామజనన గ్రంథమునుగూర్చి పండితప్రకాండు లనేకు లిచ్చిన యభిప్రాయము లలో నిందు స్థలముచాలమింజేసి కొన్నిటినిమాత్ర మీక్రింద ముద్రింపించినారము.

శ్రీ

ఆ. పండితవర ! తాముపంపినశ్రీరామ। జననకథకబీరుసాధుచరిత।
మనువత్సరపుకథయునుశివరాత్రిమ। హాత్మ్యమునుదగఁగఁగసంముకొంటి.॥

క. పొత్తములునాల్గుఁగొని బ్రి। త్యుత్తరమీకుంటినింత దూరముకరుణా।
చిత్తులరైక్షమియింపుడుబు। ధోత్తమప్రార్థింతుమిమ్ముదోషజ్ఞుఁడనై॥

చ. ఇనవగిరేండ్లనాడు రచియించిన యాప్రబంధ మెంతయున్ ।
సురుచిరవాక్యసంపదల శోభిలుచున్నది గానికంటె మే।
ల్తగమరు రామజన్మకథ ధన్యులు శ్రీహరిదాసు లీరువిూ।
స్మరణమె జాలు మాకు పరసాగ్రిణి శ్రీనహామ్మేగువానుజ్॥

ఇట్లు తమ విధేయుఁడు,

నిడుదవోలు సుందరము,

కార్యదర్శి. శ్రీ ఆంధ్రపుస్తకభాండారకార్యస్థానము,

శ్రీ విజయనగరము

గుంటూరుపురనివాసులగు మ॥ బాబు పి. యస్. నాపర్ వాజ్ జీగారిచే వాంఛ్రింబున హరికథారూపంబున రచియింపబడిన శ్రీరామజననమను పుస్తకము మాపత్రికాస్థానముం గగయలంకరించినది. కేవలభక్తిపూర్వకమగు భగవద్గుణానువర్ణన సుధారస పూరితంబయ్యున్న, పామరులనుదుదకుమాటలురానట్టి స్తన్యపానముజేయు బసిబిడ్డలకు నయిత మాకర్షకమగు నృపునుసుర సులభశైలిచేఁ బ్రిత్యాసక్తిగఁ బనిఁబూని యాంధ్రభాష నభ్యసించి గ్రంథరచనగావించిన యుత్తరహిందూస్థాన నివాసులలో మాకుఁ దెలిసినంతవరకు నీగ్రంథకర్తయే ప్రాముఖ్యుఁడుగా నేర్పడిన గౌరవ మత్యంత శ్లాఘా పాత్రముగానున్నది. వెండియుఁ బామరజనాజ్ఞాన తమోవిశేసనసాధకంబులగునట్టి భక్తి రస గ్రంథంబుల మెండుగ రచింప నీగ్రంథకర్తకుం బాండురంగస్వామి దమిత దయా సాంద్రుండై తోడ్పడుఁగావుత.

ఆంధ్రపత్రికాశిక,

మదరాసు.

గుంటూరు పండరీ మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ॥ బాబు పి. యస్. నాపర్ వాజ్ జీ గారిచే రచియింపఁబడి మాకంపఁబడిన శ్రీరామజననము, శ్రీకబీరుదాసు చారిత్రము గ్రంథముల మేము జదివి చూచి నారము. ఇయ్యది హరికథ యగుటచే హరిభక్తు

లకత్యంతోపకారము, గ్రంథకర్తగారు కథాంశములకు పూర్వము నలుబది పుటలలో భక్తజనులకు భగవన్మహిమాను వర్ణనాత్మకమయిన నయవివరణం గావించినారు.

* * * * * * * * *

గ్రంథమంతయు సర్వజన సమాదరణీయంబైన శైలితో రసవంతంబుగ రచింపబడినది. శ్రీకబీరుదాసు చారిత్రము పండ్రెండవతూరి ముద్రింపబడుట చూడ నీ గ్రంథమునకు విశేషవ్యాప్తి గలిగినట్లుగపడుచున్నది. గ్రంథమంతయు ద్రాక్షాపాకంబునఁ గైశికీవృత్తి ననుసరించి వ్రాయఁబడినది.

స్వృత్తాంతిమంజరి,

చెన్నపురి.

శ్రీయఃపతియై, శ్రీవైకుంఠనికేతనుండై, యుభయ విభూతినాయకుండై, సూర్య చంద్రానలంబులకంటె నతివిస్తృతంబై, సర్వాతిశయమై, భోగ్యభోగోపకరణ భోగస్థానములచే బరిపూర్ణమై, జ్ఞానానంద జనకంబగు పరమపదంబున శ్రీ. భూ, నీళా సమేతుండై నిత్యసూరులవలన సేవ్యమానంబై యున్న శ్రీమన్నారాయణానిర్హేతుకానుగ్రహంబుచే నీయవనియందు నవతరించిన పరమభక్తులు, పావనమూర్తులు, జ్ఞానపూర్ణులు, ధన్యులు, నాకత్యంతప్రియమగు కవివర్యులగు మహారాజశ్రీ బాబు. వి. యస్. నాహర్ వాణి గారి దయతో నాకుఁ బంపిన శ్రీరామజననము, శ్రీకబీరుదాసు చరిత్ర యనెడి సద్గ్రంథములు జూచి యత్యానందాబ్ధిలోఁ దేలినాఁడను. ఇంకనిట్టివి రచించి ముద్రింపుచుండు గ్రంథములన్నియు నెలాగునైన యాదీనుని యందు మిక్కిలి దయయుంచి పంపుచుండుగని మహాత్ములను, కవిశ్రేష్ఠులగు దేవగవారి నిక్కముగ దూరము నుండు వాఁడను.

ఇట్లు దాసానుదాసుఁడు,

పుష్పాల రామదాసు,

బెంగుళూరు.

ఆర్యా!

తమచే రచియింపఁబడిన హరికథారూపంబగు శ్రీగురునలనారిన కబీరుదాసుగారి చరిత్రము, శ్రీరామజననమను సద్గ్రంథముల నేనిదివరకు రెండుసారులు చెప్పించుకొని యుంటిని. దీనియందమరియుండిన సరసవాక్యములు రసభరితయంబులంగనుంగొని సాత్వికహితులు యందఱు ఆనందితులై కొనిరి. పలుమారు చెప్పించి యనేక భక్తసమూహములకు వెల్లడిఁ జేసితిని. ఈ పుస్తకము సుధాపూర పూరితంబైన కథావాక్యముల సజ్జనుల కతిమనోహరంబుగ నున్నది. కావున వారందరి యభిప్రాయంబుల ననుసరించి నా యభిప్రాయము వినయముతో గావించి యీ సద్గ్రంథము మా

నులకుఁ గలియుగాయకల్పితమైన సంసారాంధకారమును విముక్తి జేసి ముక్తిమార్గంబుం బరికొల్పి యిహపరసౌఖ్యంబు లనుభవింపఁ జేయుటకుఁ బ్రధానమార్గంబుగ నున్నదని వక్కాణించిరి. మఱియు వారనేక ప్రతులు దెప్పించుకొనుటకు సిద్ధాయత్తచిత్తులైయున్నవారు.

ఇట్లు విధేయుఁడు,

కరణం, లింగప్ప,

గోరంట్లపల్లి, కడపజిల్లా.

అయ్యా !

ఇట్టిమహా అద్భుత నవసచరిత్రమైన "శ్రీరామజననమనే గ్రంథము" తమచేఁ చియింపఁబడి యున్నది. ఇదివఱ కెన్నడును గని కనడము లేదు. యీ ౧౬ పటాలము (Madras) Infantry) లోనున్న షుబేదార్లు, జమేదార్లు యింకాయుండబడ్డ సకలమయినవారలు నీగ్రంథమునుగని మిక్కిలి యానంద పరవశులమై యున్నారము. ఇదివఱకె యీగ్రంథము తెప్పించి యానందింపక పోవడము మాపొరపాటుగా నున్నది.

ఇట్లు మతిశిఘేయులు,

యం. దుర్గయ్య, నాయక్, కర్లంపల్లి, వెంకయ్య.

ప. కంపెని. 16 పటాలం యం. ఐ. సింగపూర్. స్ట్రెయిట్సు.

Sir,

Having bought a copy of Your Kabeerdas Charitram, I studied it well. The sty le is worth appreciating, The work is too intelligeble and usefull Every house must contain a copy. I think it can root out the mean ideas of vile creatures in this universe.

I beg to remain, Sir,

Most obediently yours.

OPIRALA KRISTNAMOORTY,

Cocanada.

క. సుమమధుపూరితనిధి యగు । రమణీయకథాళు లొలుకు రామజననముఁ ।
గమనింపఁబరనకును శ్రీ। ఘుత్రిము బంపుము దడవులేక ఘనభక్తమణీ॥

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడు,

7.

గ్రంధముల పేము

పీతాంబరము వెంకటసుబ్బాశాస్త్రులు,

శ్రీకాళహస్తి.

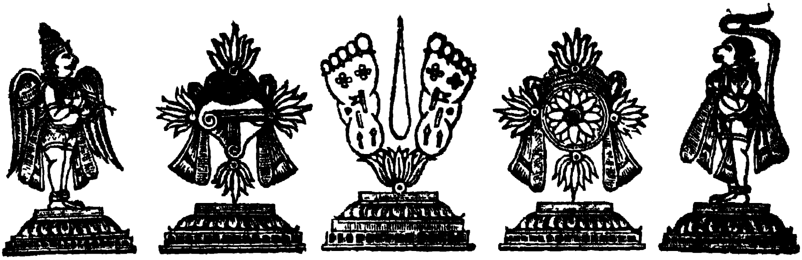

శ్రీరస్తు.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీరామ జననము.

శా॥ శ్రీకాంతామణిఁ దేటతేనగస్ఫురల్ ♦ బర్వించు నెమ్మోముపై
నేకాంతంబునఁ గూర్మి ముద్దులిడు వో ♦ హేరంబాత్రినాస్రముస
జోకంజాతము మోడ్చి పాలుసకియై ♦ గాగాముంతో శేషసి
య్యాకేళిం దనుపార్చుశ్రీహరి నెడన్ ♦ ధ్యానింతు స్వాస్తీకిన్.

ఉ॥ పంకిలి లేక నాదుహృద ♦ యంబున నిల్చి మనోమలంబులా
తంకములం జాలించి సత ♦ తంబు ధరింపఁగ వేడికొల్తు మీ
నాంకభయాపహారులఁ గృ ♦ తాంతవిదూరుల భక్తశాంతికిన్
శంకరులన్ సతామరస ♦ శంకిరులన్ శుభదప్రకారులన్.

ఉ॥ కుందుపతమ్మిపూవుదగు ♦ గద్దయగాఁగఁగొని పలుకుబోటికిన్
నాదముగాఁగఁ గూడి యన ♦ యంబు జగంబుల నేలుసామిజే
యందలపూరణానినిచ ♦ యంబును గొల్చెడి బుద్ధిగా గిరా
పొందెడిసల్వ మాకొసఁగు ♦ నన్నతినాగ్వథనంబు నాయుప్రాన్.

విఘ్నేశ్వర ప్రార్థన

రాగము-హిందూస్థానికాఫీ ఆటతాళము.

రాజగజానన। రంజితసుజనా। రాజ॥ రాజా। రవితేజ। విభ్రాజా। సురపూజానుత॥ రాజ॥ శంకరప్రియసుత। సకలేశ దివిజహిత। పంకజముఖినగ భామినిదాహిత్రే। పంకసహిత। పలాశదమనా। భవ్యమానస। తాపశమనా। నంకడియరాదేలరా। వరభక్తహృదయాంబుజసదన॥ రాజ॥ దురితవినాశనీ। సరియెవరురా। ముజిమతినిన్నమది। గోరితిగిదరా। గరికపూజల మెచ్చుహెచ్చగు॥ గబ్బివేలుపుసివటుచును। సిరతిముకువరభక్తిచేప్పు। స్విరజాంతర మందుసిల్పితి॥ రాజ॥ విఘ్నవినాయక। విఘ్నచ్ఛేదక। విఘ్నవిభాసావిక। సిదరహాస। విఘ్నములదొలగించుమీకృతి। విఘ్నరాజలంబోదరాయ। విఘ్నకరశుభకరానిషర్। వితతమంగళకరాగుణవరా॥ రాజ॥

సా, రిమపనిసరిగరిసనీ రిసనిసనిధనిపమగా, మపధపమగరిగమసా,
సా, మజముఖదిపిజపినుతా, సకలకపిజనప్రణుతా, జగదవనగుణసముతా,
రిగమా, పనిసా, రిగమా, గరిసనిదనిపమగరిసరి, మాపనిపానిసగారిస,
కమలా, నగజా, వరజా, సురతిరుపటసముపతిరణ, పూరణమోదకపాణ,
రిమపమాపనిసానిప, మగరిస, గరిస, మగరిప, పమగరిస,
వాణశేఖరధారణ, వతజస, భజస, నిజసస, మృదుహాసస.

సరస్వతి ప్రార్థన.

రాగము-బేహాగ్-మిశ్రమతాళము.

జయవాణీసమ్మతిగీర్వాణి॥ జయ॥ పురాణి। కల్యాణి। విధిరాణీ। యలవేణీ। జయ। శుభాంగి। భవదూరి। నతహారి। హస్తాగ్రకీర॥ జయ। సరస్వతి। వసుమతి। హితమతి నామక్దాసాగతి॥ జయ॥

శ్రీయాంజనేయ ప్రార్థన.

రాగము-హిందుస్థాని కాఫీ-చాపు తాళము.

పవననందనఘనపావననామశ్రీ। రామాదాసావన హేహా ॥ప॥ అరెయ రెలాలా॥ పవ ॥ భవదుఃఖహారణా భంజితకర్బురగణా । పూజితమృదుచరణా ॥ అరెయ ॥ పవ ॥ సాగరోత్తరణయా । జనకగర్భాభరణా। సీతామాతసంతాపహరణా ॥ అరెయ ॥ పవ ॥ నాయకదాసప్రభు। యమితతేజోంబుభు । పోషితభక్తవిభు ॥ అరెయ ॥ పవ ॥

ఇట్లిష్టదేవతా ప్రార్థనంబు గావించి, నూతన పురాతన కవికుల సత్కృతులకుం బ్రణమిల్లి, సకల సుజన భక్తబిడౌజులకు దండంబున నింపొంద వందనంబులొనర్చి, కృతకృత్యుండనై భక్తాభీష్ట ఫలప్రదుండును, మత్ప్రతినాథుండునగు శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణునకు త్రికరణ శుద్ధిచే సమర్పితంబుగా మృదుమధుర సుధాధారాకలితోక్తులనాయొనర్పం బూనిన శ్రీరామ జననంబను చారిత్రంబునకుం గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు

శ్రీ రాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ రామ జననము.

(మొదటి భాగము)

ప్రస్తావన.

రాగము-[illegible]-ఆదితాళము.

పల్లవి || [illegible] || రాధాకృష్ణ || మోహా || భక్తపాలన కేలా || [illegible] || అగణితగుణగణమానసస్వరూపా | యోగిశయనము [illegible] భక్తపాలనకేలా || [illegible] || [illegible] తమనసా [illegible] మా | కారుణ్యరత్నాకర | భక్తపాలనకేలా || మోహా || [illegible] పదమే శ్రీనివాసదత్త | [illegible] దాసానుదాస [illegible] రా || భక్త || మోహా ||

శ్లో|| గృహే రత్నం గానం, గగనతలరత్నం దినమణిః,
నిశారత్నం చంద్రః, శయనతలరత్నం శశిముఖీ,
సభారత్నం విద్యా, శ్రవణపుటరత్నం హరికథా,
నదీరత్నం గంగా, నృపతికులరత్నం రఘుపతిః ||

అనగా గృహాంతమునకు సంగీతము రత్నమువంటిదట. ఆకాశమునకు సూర్యుడు రత్నమువంటివాడట. నిశాసమయమునకు చంద్రుడు రత్నమువంటివాడట. శయన గృహమునకు భార్య రత్నమువంటిదట. సభలో ప్రకాశించుటకు విద్య రత్నమువంటిదట. శ్రోత్రములకు హరికథ రత్నమువంటిదట. నదులన్నిటియందు గంగానది రత్నమువంటిదట. భూపాలురందరిలో శ్రీరామచంద్రుడు రత్నమువంటివాడట కావున "ఇదిగో మనకీ సంవత్సరం పత్తిఫ్యాక్టరిలో మూడేండ్లాస్తయిగాని బళ్ళారిబియ్యాం బ్యాగులలో నానిగాయున్నదే; దగ్గరదగ్గర నోకడకారు చెయితిరిగేటట్టున్నది. పనేకాకి నాడకోస్తాగిరాకి పెరుగుతున్నదని" చేయుంబవలెనని [illegible] ఐహికవిషయమై ముచ్చటింపక వ్యవహారకాలమందుతప్ప తీరుకగానున్న వేళలలో "శ్రవణపుటరత్నం

హరికథ" యనునీతిచే శ్రోత్రేంద్రియమునకు [illegible] సచ్చరిత్రము వినుటచే యొక్కటి మేలగు నట. ఆచరించ నేరకుంటకు మానుగా.

శ్లో॥ నందం త్వద్విదితాభిత్స్య [illegible] త్వస్మిన్ [illegible]॥
ఆత్మనో నావసీదన్త్య [illegible] మిచుష్యా విశేషతః॥

అను శాస్త్రోక్తిచే సాధారణముగా [illegible] లములోని [illegible] పొదయించిన ప్రాయశ్చిత్తము నేయుటకును [illegible] నేయుటకును, యత్నించు [illegible] ప్రమాదము [illegible] లచే ప్రతిదినము క్షీణించు మన్నదని గ్రహించి [illegible] ప్రహర్తిత్రము [illegible] సంసారంబను సుహోజం [illegible] నిత్యానంద ప్రదాయియగు మోక్షసామ్రాజ్యమును చేకొనుటకు [illegible] యత్నింపవలెను. [illegible] పద్యాత్మ్యము [illegible] యిహలోక [illegible] ముతే [illegible] ములని [illegible] సంబడి గుణస్తుతి [illegible] కాన్పువ [illegible] కిరిరుచినది [illegible]

శ్లో॥ [illegible] । దగవా [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥

అనుటచే, [illegible] సంపాద్రికలు [illegible] దలిపిరుదుడి [illegible] ములు కాల్లినను, కండ్లు [illegible] కపోయినను, [illegible] నేరకపోయినను, మానవుని యూశకుమాత్రము [illegible] గు వృద్ధు [illegible] వారలు [illegible] భాగ్యపుత్రు [illegible] పింపవలెను [illegible] ప్రతి [illegible] దవి కేగి మహాప్రయాసతో నొకకట్టెలమోపు తెచ్చి [illegible] స్వల్పద్రవ్యంబున తనపొట్ట [illegible] యున్న బాలుమాలి [illegible] పుత్రిలను [illegible] బోషించువా [illegible] డు. ఇట్లుండ [illegible] కాలసందొక నాడడవి [illegible] కట్టెల [illegible] నాలుక [illegible] ప్రాణంబులు తల్లడిగ [illegible] కట్టెలమోపును [illegible] [illegible] పరిత [illegible] నిట్టిదుఃఖములను [illegible] వచ్చిన [illegible] యెంచి యెలు [illegible] యమోయ్యమృత్యుదేవతా, [illegible] నన్ను [illegible] [illegible] పూర్వపుణ్యముచే [illegible] కరయు. [illegible] నన్నెలపించితివని [illegible] ఆపలుకుల [illegible] డనే [illegible] వానికి [illegible] భాగ్యపుత్రి [illegible], యమయ్యా వెండికూతు రా, [illegible] నిన్ను [illegible] బిల్లలను బోషించువారెవ్వరని [illegible] తెలపుకొం [illegible] కంపముతెంద [illegible] నీకు [illegible] మాత్రాయాసముకే [illegible]

మోయలేక క్రిందఁబడవైచితిని—ఇపుడు కొంత సేదదీరి యున్నవాఁడనగుటచే నీమూఁపు నాతలపైకెత్తుట కవలగుపడమింజేసి నిన్ను బిలిచితి, కావున ననుగ్రహించి యీమూఁపును నాతలపైకెత్తుమని వచించినాఁడఁట- కాబట్టి మనుష్యున కెన్ని సంకటములు ప్రాప్తించినను సంసారాపేక్ష విడుటపరియాస- మఱియు జీవునకు బాల్య, యౌవన, కౌమార, వార్ధకములను నాలుగవస్థలందున నొకప్పుడైనను పారమార్థిక చింతకలిగి భగవద్భక్తియందు బుద్ధికుదురుట దుర్లభమైయున్నదఁట- ఏలాగుననగా.

శ్లో॥ బాలస్తావ త్క్రీడాసక్తః। స్తరుణస్తావ త్తరుణీసక్తః
వృద్ధస్తావ చ్చింతాసక్తః। పరే బ్రహ్మణి కోపి నసక్తః॥

అను నార్యోక్తివలన నీదేహికి బాల్యావస్థయందు వేడుకార్థముగ నాటపాటల యందే బుద్ధి నాటుకొని యుండునఁట- యవ్వనంబందునో సదామదవతుల మదనకదనంబులందుననే యత్యంతానురాగ ముదయించి మైమఱచియుండునఁట- ఇఁక నుముదిమినియంటిమా పుత్రకళత్రాదులందఱి తమిచే యయ్యోనాకడపటి పుత్రునకు వివాహము సేయనైతినే నాచిన్ని కుమార్తెను నత్తవారింటికి నంకను పంపలేదే నామనుమనికి విద్యాభ్యాసము సేయింపనాయెద్ద నిపుడు ధనములేదేయను నీమొదలుగాఁగల సంసారాపేక్షయందు మత్తుఁడై మిగుల మనోవ్యాకులత నొందుచుండునఁట- గాన మనుజున కొకప్పుడైనను పరమాత్మని మహిమను గొనియాడి కలిమాయలయందుండి యాయాలు వెడలుమార్గంబు కనుగొనుటకు స్ఫురణకు గాదట- కాఁబట్టి.

రాగము - బేహాగ్ - ఝాపుతాళము.

మత్తులకుభువిసిరాము। మంత్రినో లలదారికుగా॥ మత్తు॥ సత్తమాదిగుణములేక। శాశ్వతంబిహసౌఖ్యమనెడి॥ మత్తు॥ చిత్తజునికేళీరామరు। లె త్తియతితత్తరమున। చిత్తరులనలందవిలి। హత్తిమైమొత్తిగిలు॥ మత్తు॥ సర్వసముఁడై సగుణనిర్గుణ। స్వస్వరూపములను వెలుఁగు। సర్వాత్ముని సచ్చరితము। సతతము నేయుగతులవినని। మత్తు॥ దాసపోషకుఁడగుచు నెప్పర్। దాసునిహృదయాంతరంగ। భూషణుడైనట్టియాత్ముడు। భాషునిముర వైరిగనని॥ మత్తు॥ ... *

కాఁబట్టిమానవులు సాధారణముగా, మనోవాక్కాయములచే శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానభజనవందనాదిక్రియల నిర్వర్తించుటకు చిత్తమొప్పక తామరాకునందలి జలకణమువలె తెల్లడిల్లుచు నిహపర సౌఖ్యములకును, లోనుగాక చెడుదురట ఎలాగుననగా నొకగ్రామమునందొక పెద్దమనిషి కలఁడు- అతనికిద్దఱు భార్యలు కలరు- ఇట్లుండ నాతనికి వృద్ధాప్యమువల్ల వెండ్రుకలు తెల్లఁబాఱుచుండ నాతని చిన్నభార్యవయసుది

గాన నెవ్వరయిన నన్ను జూచినప్పుడు నీవు గడుముసలివాఁడవు, నీవు చిన్నదానవని హేళనము చేయుదురను భీతిచే పెనిమిటి తనయొద్దకు జేరినప్పుడెల్ల నాతనితలలోని తెల్లని వెండ్రుకలనెల్ల యూడబీకుచుండునట. ఇఁక పెద్దభార్యయు తన్ను జూచి యెవరయిన నీవు పెద్దదానవు, నీపెనిమిటి చిన్నవాఁడని వచింతురను భయముచే భర్త తనయొద్దనున్నప్పుడాతని తలలోని నల్లని వెండ్రుకలన్నియు లాగివేయుచుండునట. ఈలాగున చిన్నభార్య తెల్లని వెండ్రుకలను పెద్దభార్య నల్లవెండ్రుకలను లాగివేయుచుండుటచే కొద్దికాలములో నా పెద్దమనిషి యొక్క శిరస్సు జుట్టు తీసివేసిన సొరకాయవలె నున్నగా నైనదట. అలాగుననే మానవు లిహసౌఖ్యములను నిశ్చయమని నమ్మి సంసారమను మహాకాంతారంబున జిక్కుకొనుచు సౌఖ్యములననుభవించుటకు మారుగా నెక్కు సంకటములచే పరితాపమును బొందుచు తుదకు యిహపరసౌఖ్యములందలేక నశింతురట. గాబట్టి యిటుల చరించుమానవులు తాము నిజముగా మోసపోవు విధంబెటుల గ్రహింతురు గదా.

శ్లో॥ మస్తకస్థాయినం మృత్యుం । యది పశ్యే దయం జనః ।
ఆహారోపి నరోచేత । కిము తాకార్యకారితా ॥

అను నార్యోక్తివలన తన మస్తకమునందు గాచుకొనియుండు మృత్యువును కనుంగొన్నవారి కాహారము సహితము రుచింపక పోవుచుండగా నిక యిహలోక వ్యాపారములయందెట్లు బుద్ధి పోడమును. మఱియు,

శ్లో॥ నరకే పతితస్యామా వస్తు । యమేన పరిభావితః ।
కింత్వయం నార్జితో దేవః । కేశవః క్లేశనాశనః ॥

అనునటుల యిహసుఖములు కాంక్షించి యేలాగు స్త్రీలోలుడై ధనవస్త్వామపరత్వమునఁ బడి స్వేచ్ఛగా వర్తించుచు నుండువాని యమభటులు యమునికడ కేమి సమాధానము చెప్పవలయునో వాని నిపుడే యాలోచించిన యెడల మనము చేసిన పుణ్య పాపములు [illegible] మనము నిశ్చయముగా తెలిసికొనవచ్చును. [illegible] అంధత్వముచే [illegible] చరించు మానవులు తాము [illegible] నేను పుణ్యములు చేసితినా, పాపము చేసితినా, [illegible] సంపాదించుకొన్నానా [illegible] సమాధానం ఇయ్యవలసిన వాక్యములు సిద్ధముగా నాలోచించిన యెడల యిప్పుడు తాను మోసపోవు విధంబు దెలిసికొని పాపవర్జితుడయి యిహము పరము కలుగును. తెలియగున వారిమనస్సు పెద్ద వడలెలయందుండి హీనమైన క్రిములున్నట్టి పదార్థములందు దాగియుండుటకు సందియ మించుకయు కలుగదు. మఱియు మనయొక్క శరీరము యొక్క స్థితి నాలోచించిన యెడ.

శ్లో॥ అమేధ్యపూర్ణ క్రిమిజాలసంకులం । స్వభావదుర్గంధమశౌచమధ్రువం ।
కళేబరం మూత్రపురీషభాజనం । రమంతి మూఢా న రమంతి పండితాః ॥

ఆను పండితోక్తివలన యమేధ్యముచే నిండి క్రిమిసముదాయముతోఁ గూడ సహింపఁగూడని దుర్గంధము నిండియుండు నీదేహమునుజూచి మూఢులు మోహావేశపరులై యిదిస్థిరమనినమ్మి మోసపోవుదురట గాని జ్ఞానులిది యస్థిరమని దెలిసి స్థిరమగు పరదేహాకైవల్యంబును జెందఁగోరుదురు. ప్రపంచమునందు జ్ఞానవేత్తలకును నజ్ఞానులకును భేదమేమనఁగా జ్ఞానులు సకలశాస్త్రములును ఏకాగ్రగ పరిశోధించి యానందించి యానందమే తామయి నివురుఁగప్పిన నిప్పులవలె మిగుల శాంతమూర్తులై ప్రవర్తింతురు. అజ్ఞానులన్ననో యక్కడక్కడ గొన్ని కొన్ని వాక్యములం జిలుకవలె నేర్చుకొని యుక్తాయుక్తజ్ఞానంబు లేక తామే గొప్పపండితులమని మహాట్టహాసంబున విఱ్ఱవీగుచు లోకంబునకు నపహాస్యంబునకు పాల్పడుదురు. ఎట్లనిన నొకగ్రామమునందలి బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు "శతశ్లోకేన పండితః" యనఁగా నూఱుశ్లోకములు తెలిసినవాఁడు పండితుఁడని కొందఱాడుకొను వాక్యములను విని తానొక పండితుఁడు గావలయునని నిశ్చయించి యాచేరువ నున్న యొక గ్రామమందుండు నొకపండితుని యొద్దకేగి వానివలన నూఱుశ్లోకములు నేర్చుకొని గొప్పపండితుఁడ నయితినని యుప్పొంగి తనపాండిత్యమును తనమామగారికి జూపవలయునని యెంచి పింజసోవలెయు బిళ్ళగోచియును వెలుంగ మిగుల నాడంబరమున నత్తవారింటికివచ్చుచుండ మార్గంబున నొకచోట గాడిదె యొకటి చచ్చిపడియుండ దానిని జూచినతోడనే యాబ్రాహ్మణుఁడు దానుపఠించిన నూఱుశ్లోకములలో నొకటియగు "అనాథప్రేతసంస్కారాత్ కోటియజ్ఞఫలంలభేత్" అనఁగా దిక్కులేనిశవమును దహనము సేయుటవలన కోటియజ్ఞములఫలము లభించునను వాక్యము జ్ఞప్తికిరాగా నతఁడు యీగాడిదను దహనము సేయుటచే ననాయాసముగ మనకు లభించు నీపుణ్యము నేలపోగొట్టుకొనవలెనని తలచి యాచేరువ నగ్నిలేమిచే నగ్నియుండు మఱియొకచోటునకీగాడిదెం గొంపోయి సంస్కరింతునని నిశ్చయించి యాకళేబరమును తన తలపయి నిడికొని మోసికొని పోవుచు భారమెక్కుడగుట చేతను నడువలేక దానినొకచోటం బడవయిచి యేమిసేతునని యాలోచింపుచుండ నింతలో "సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్రధానం" అనఁగా దేహమందలి యవయవము లన్నిటిలో శిరస్సు ముఖ్యమను శ్లోకము స్ఫురణకురాగా నాగాడిదె తలను గోసికొనిపోయి దహనము చేసిన నాశవమునకు జేసినంత ఫలము లభించుచున్నదని యెంచి యొక త్రాటిచుట్టతో దాని శిరస్సును గోసి యాదుర్గంధద్రవము ముఖముపయి ధారగా ప్రవహింప నెత్తిన బెట్టికొని కొంతదూరము నడచి యాదుర్గంధమునకు సహ్యపడి దానిని భూమిపయిఁ బెట్టివిచారించుచుండ నింతలో "సర్వేంద్రియాణాం నయనం ప్రధానమ్" అనఁగా యింద్రియము లన్నిఁటిలో నయనములు ప్రధానములు గాన వాటిని గొనిపోయినను జాలునని యెంచి యొకపుడకతో దానినేత్రముల రెంటిని పెరికికొని యరచేతఁ బెట్టికొని పోవుచు నగ్ని గానిపింప మిగుల సంతసించి దాయంబోయి యందలి యొక కొఱవిం గొని యాచేరువ పొలమునందొక గడ్డివామిం జూచి కట్టెలకయి యనమేల శ్రమపడవలెనని యెంచి యరచేతినుండు నేత్రముల రెంటిని వామిపైఁ బెట్టి యగ్ని ప్రజ్వరిల్లఁజేసి సంతసించు

చుండ నదియంతయు కాలి యారిపోవు సమయంబున నాపాలము కాపులుగని బ్రా హ్మణునిబట్టుక తనకుజేసిన కీడునకై మిక్కుటముగ దండించి విడువ "దండందశ గుణంభవేత్" యనుశ్లోకమును జ్ఞప్తికిదెచ్చుకొని యిప్పుడు తన్ను దండించినను దీని ఫల మత్తవారింటికడ పదింతలైయక్కున [illegible] నని పశ్చాత్తాపపడి [illegible] యత్తవారింటికిం [illegible] న నచట నావడిలో నలుగురు పెద్దమనుష్యులతో గూర్చుని మాట్లాడుచున్న మామ గారిని జూచి వారితో దానును గలిసి కూర్చున్నయెడ దాను పండితుఁడనను నభిప్రాయము వారికిఁ దెలియఁజాలదని కళికళపడుచు నీలోగా "ఉచ్చస్థానంతుపూజ్యతే" అనఁ గా నున్నతాసనము పూజ్యంబను వాక్యమును దలఁచి తాను పండితుఁడగుటచే నాచావడి యందలి నాలుగు మూలలుగలయుంజూడ నందొకమూల పడకలు గుండెగా బేర్చియుం డ దానిపయి కూర్చుండుటకు నిశ్చయించి యాసనం డెక్కుటకై లంఘింప పట్టుదడలి యా పడకలన్నియు పయిబడి భూమిపయిం బడిలేవ నింతలోనత్తగారల్లుడు వచ్చెనని స్నానం బునకు బిందెతో నీళ్ళు దెచ్చి స్నానము చేయుడని వచింప నంత పెరటిలోనికిం జని స్నా నంబు జేయఁబోవు సమయంబున "ఉత్తమం నదీస్నానం" అనఁగా నాయుమందు జల ముస్నానమునకు శ్రేష్ఠమను శ్లోకమును జ్ఞప్తిఁదెచ్చుకొని [illegible] నీళ్ళ నాచేయ వమండెడి యొక [illegible] "[illegible]" యని [illegible] బొగ్గి గింతలు [illegible] చూచెను. అటుల స్నానమైన [illegible] పదార్థములు వడ్డించి భోజ నమునకు బిలువ [illegible] పెట్టి [illegible] నదిమాచి తోడనే "అన్నాద్దిష్టకుటుంబం పశ్యం" యనఁగా నన్నముకంటె [illegible] యనివిని [illegible] శ్లోకము [illegible] నాకిచ్చి [illegible] మత్తగారితో [illegible] [illegible] పడకలన్ని [illegible] దగ్గర [illegible] "[illegible]" అనఁగా [illegible] శ్లోకము [illegible] గా నా చేసినవందు [illegible] [illegible] చేకలు పేసు [illegible] నిశలుపట్టి [illegible] "ప కాక్షీంగాక [illegible]" యనఁగా [illegible] వాక్య ముచెంచి [illegible] తో [illegible] యా [illegible] కోర్వఁజాలక [illegible] యిల్లు కాలుచుండ [illegible] నొకవైపు [illegible] ఉష్ణముష్ణేన [illegible]" [illegible] యచట నుండుచుండు నొకకోమటి [illegible] నాయుగండ్లు [illegible] ముట్టించ

బంధువు లదిచూచి యీనష్టమంతయు నీదౌర్భాగ్య దామోదరునిదే యని వానిని మెత్తగ దన్ని యింతటి పండితుని మానవసమునిగా నుంచుట మంచిదికాదని యెంచి దేవత్వమి ప్పించుటకై కాలుసేతులం గట్టి మిగులవేడుకతో నగ్నిహోత్రునకుం గానుకగా సమర్పిం చినారంట కాబట్టి అజ్ఞానులు నీతిబాహ్యులు లోకమునందు వివేకము లేనివార లేపనిజేసినను తప్పక మెప్పు వాటిల్లును. కావున నీతుల లేనిపోని యాడంబరముల బెట్టికొని చెరుట కన్న నిశ్చలమయిన భక్తితో నాపుండరీకాక్షుని పదంబులు నుగనిడి.

రాగము-కన్నడ-ఆదితాళము.

సుమనసుజనశ్రీహారికహారే॥ సుమన ॥ హారికహారగిరీధారిక హారే॥ సుమన ॥ సాధుసంగితసే సజ్జనహారేర । సంపదసబహాయ శాశ్వతకహాకే ॥ సుమన ॥ భజరేహారీహాండిన । పావనమురాంత । బ రసతలాగాయబయన్స్రాబూందన ॥ సుమన ॥ సెషరదాసప్రభు । సంద సీకేలాలాభల । దోషరహితసబ । సుఖసివారే ॥ సుమన ॥

ఈలాగున సతత మింద్రాదిసురగణములచే సేవింపబడు సనందనాదియతులకును సదా యోవాసుదేవుని ధ్యానించి గడతేరవలయునట్టి నతియు, సర్వశాస్త్రముల ప్రాప్తిగ జ రిగిన వారిలోనను సుజనులనియు, దుర్జనులనియును భేదము లరట. అందు సుజనులెట్టి వారనగా.

శ్లో॥ వాంఛా సజ్జనసంగతౌ పరగుణే ప్రీతి ర్గురౌ నమ్రతా ।
విద్యాయాం వ్యసనం స్వయోషితి రతి ర్లోకాపవాదాద్భయం ।
భక్తిశ్శూలిని శక్తి రాత్మదమనే సంసర్గముక్తిః ఖలై ।
రేతే యేషు వసంతి నిర్మలగుణా స్తేభ్యో మహద్భ్యో నమః॥

అనగా సజ్జనుల సాంగత్యమునం దాశయు, యితరుల గుణగణములయందు ప్రీతియు, గురునియందు భక్తియు, విద్యయందభిరుచియు, స్వస్త్రీసహవాసాదులయందు విముఖతయు, లోకాపవాదియునకు వెఱచి యుండుటయు, శైవమునందు భక్తియు, సాధుజనులదుష్టంపు దుర్మార్గులసాంగత్యమునం గోరమియు, నీమొదలు గాగల సుగుణముల కాటపట్టయి సజ్జనులు బ్రవర్తింతురు. ఇంక దుర్జనులన్ననో.

శ్లో॥ అకరుణత్వ మకారణవిగ్రహః పరధనే పరయోషితి చ స్పృహా ।
సుజనబంధుజనేష్వసహిష్ణుతా ప్రకృతిసిద్ధ మిదం హి దురాత్మనాం॥

అనగా కారణములేక జనులతో కలహించుటయు, కనికరమనునది యొకయింత లే కుండుటయు, పరధనపరనారులయం దతిమోహము, బంధువులను సాధుజనులను జూచి సహింపలేకుండుటయు నీమొదలుగాగల దుర్గుణములు దుష్టనికరముల సదా యాశ్రయించియుండునట, కాబట్టి.

శ్లో॥ దుర్జనః పరిహర్తవ్యో। విద్యయాలంకృతోపిసన్।
మణినా భూషిత స్సర్పః। కిమసౌ న భయంకరః॥

అను నార్యోక్తివలన నవికోటి ప్రకాశమానంబైన వజ్రమును మస్తకంబునం గల పన్నగంబును జూచి నయ కారవ్రజంబునకైనను గాని నేతుల కోరకుండునట్లు యతుల దుర్జనుండెంత విద్వాంసుండైనను నెంత ధనవంతుడయినను మానవులు వాని సాంగత్యమును వర్జింపవలయునంట. అట్లొనర్పని యెడ నవశ్యము హానికలుగును. ఎట్లనన నొకదేశపు రాజు భయంకరంబగు నొక వ్యాధివలన మిగుల బాధ నొందుచుం డన నారోగ్యమియ్యగలని కష్టసాధ్యంబైనదని చాటింపనా వార్త విని వైద్యశాస్త్రమం దు మిగుల నిపుణతగల యొక భిషగ్వరుడు రాజుం జేరి దేవా! నేమూడు దినంబుల లోన తమ వ్యాధిని గూఢముగా వెదకని ప్రతిజ్ఞజేసి నవయౌవనపుశక్తివలన నట్లు నే గా వింప రాజు ప్రాంగి మిక్కిలి బహుమానములచే ప్రతిదినము పంపని గారవించు చుండ నొకనాడా వైద్యుడు ప్రసంగవశంబున రాజుతో నొక సాధ్యంబగు చెప్పుచు తానొక మానవుని గిరియి పెంపైచి యాలనిచే మాట్లాడించునని వచింప గుర్తిగం డగు నారాజు తానావేళ కనుపంగోరి వైద్యునితో సంచిన ససాధ్యంబగుటం జూడ నాయనంబు మిగుల నాతుని వెంగుచున్నయది, నేనొకమానవుని జంపి నోట్లుట కన్న నీతల నమకుట యాజ్ఞాపించెను. నివానిగ్రిముఖు జూపుటకు వలయు సాధన ములు సమకూర్చినను, వైద్యుండు కనుధమాంబు నెంగి కన్నీరు లుక నాంజూచి పోటాన్ త్రమా, నేనేసిన యుపకారము కృతఘ్నుండవై నుడకు నాప్రాణంబు లం దీయుదలంచుట న్యాయమా, నే పాపినని, పరులవ బహుపదతులం గాని మరల వత్తు నని యెదురువచ్చు నాయాజ్ఞ మీరాజ్ఞని యెడలా గుణింపకుండా యయుగనయుండు. తను నేమి యపకారము చేసితిని? తనకు రాజు వ్యాధిని పోగొట్టి నాకు నా చింపు నిష్ఠాలుకనుగా నన్ను రంపిన నుగ్రవంతుడు నిమ్ము నాంగున నే నేయుని యీ విధముగా నెంతబ్రార్థించినను, యారాజు వైద్యునితో నాటపంటలు బనికిరావు నీప్రాణంబులు బోయినను నేనా విచిత్రము జూడవలయునని వచించు భటులతో నీని దెగ్గ్రవేయుడన నాతండు చేయునదిలేక మనంబున నీలం దు గుటచే మిగుల బహుమతుల నెందరమ్మును పేరెశచే నిట్టి యిక్కట్టు వచ్చి నెట్టునంటి. అహో! యెంత యధికుడైన వాని యోగ్యతను పరిశీలింపక తోనియాశచే నాగం నొందగ దను మతివంతుల వాక్యంబు లిప్పుడు సాక్ష్యం బిచ్చుచున్నవని మిగుల విలపించి మంచిరి రాజుప్రాణముల నేలనియుండని యాన గంగ్రినిం జూచి స్వామీ సేవలయు వస్తువులం దెచ్చుటకై మా గృహంబునకుం బోయెద నని నొంగనుడు రాజంగీక రించి తనభటులలో నొండతని వాని వెంటనంప నాతండు గృహంబుం జేరి చేయవ లయు కార్యములన్నియు నొనర్చి భటులు తన్ను తొందర బెట్ట నాస్థానంబుం జేరి తా దెచ్చిన యొక పుస్తకము రాజుచేతికిచ్చి, స్వామీ, నాతల దెగిన వెనుక నీపుస్తకమును

దెరచి యందు పడియూరక పుటయందుండెడి ప్రశ్న నన్నడిగితిరేని నాతల వీ ప్రశ్నల కు సమాధానము చెప్పునని రాజు షటునిం బిలిచి యాతని శిరముం దెగ వేయుమన నా వైద్యుండు మగల రాజుతో దేవా నిష్కారణముగ నన్నేల జంపెదరు. నేనిరా కుం జేసిన యుపకారము నయిన దలచి నన్ను రక్షించితిరేని భగవంతుండు మిమ్ము చిరాయుష్మంతులుగా జేయునని ప్రార్థించిన [illegible] నీమాటలు మాకు రుచింపవు. నామాట చిత్తగించి [illegible] ప్రశ్నల [illegible] సందరి ప్రశ్నల డుగుటకై [illegible] పుటలన్నియు [illegible] యుమకుకొని [illegible] ప్రేరేడి [illegible] యు గ్రిప్పుచు తుదకు పగానకపుట [illegible] వైద్యుండీ రాజునుజంపుట కయి [illegible] నోరెక్కి [illegible] కంపము [illegible] యన్ని శాస్త్రములు [illegible] ములున్నను వారివారి గుణాతి శయములను [illegible] గాడదంటు. [illegible] యుక్తా యుక్త [illegible] వెలుంపవలదు. [illegible] టచే [illegible]

శ్లో॥ [illegible] ॥ చేతః [illegible] ॥

అను [illegible] నెపమింగును. [illegible] మును [illegible]. [illegible] సత్పురుషులయందు [illegible] గ నుండు. [illegible] గాదు. [illegible] స్నేహము [illegible] ట్టి.

[illegible] — [illegible] — [illegible]ము.

సజ్జనులను కం॥ [illegible] సజ్జ॥ [illegible] యనవా॥ సజ్జ॥ సాధుసంగతి [illegible] బోధన [illegible] ॥ సజ్జ॥ [illegible] భువి॥ [illegible] యలబడెను॥ సజ్జ॥ [illegible] రా॥ [illegible]॥ సజ్జ॥

[illegible] సజ్జన స్నేహము [illegible] వలయునంట్లు, కావున,

శ్లో॥ త్యజ దుర్జనసంసర్గం। భజ సాధుసమాగమం।
కురు పుణ్యమహోరాత్రం। స్మర నిత్యమనిత్యతాం॥

అనంతుని దుష్టుల స్నేహమును విడనాడి సుజనుల స్నేహమును గోరుము, యహోరాత్రములు శాస్త్ర [illegible] ధర్మములు [illegible] నమ్మి యుండవలయును [illegible] తాము [illegible] నిత్యము [illegible] ముందు [illegible]

శ్లో॥ [illegible] ।
[illegible] ॥

[illegible]

శ్లో॥ [illegible] ।
[illegible] ॥

అనగా [illegible]

నీవు నీతలిదండ్రులకుఁ గలుగక పూర్వ మెవ్వడవు, నీతలిదండ్రు లెవరినుండి వచ్చిరి. కావున నీవిట్టి నేనని తెలియక యుత్పత్తి నాశనములఁ బొందుచు కుమ్మరివాని చక్రమువలె దిరుగుచుండు నీమాయా ప్రపంచమును విచారింప మిగుల నాశ్చర్యకరముగ నుండునఁట మఱియు నీజీవుఁడీదేహంబును విడిచిన తోడుతనే పల్లములయందుండు వర్షజలమును సూర్యుడు తన కిరణములచే పీల్చినట్లు కాలస్వరూపం బయిన భాస్కరుఁడు సకల భూతములందలి జీవరసము నాకర్షించుచుండ నీజీవుండు సూర్యకిరణముల యందు మిళితుండయి పిదప వాయుమండలంబున నేకంబయి వర్షధారల మూలంబున భూమిపయి సస్యంబుల జేరి పూర్వసంచితార్థఫలంబుచే నాహార రూపంబునఁ బురుషుని గర్భంబునం జొచ్చి పక్వమయిన పాలలో మీగడ తేలినభంగి జఠరాగ్నిచే బిందురూపంబునఁ బురుషుని తనువు సొచ్చి పిమ్మట రేతోమూలంబున స్త్రీల గర్భగోళంబు సొచ్చి పిండరూపంబు గయికొని నవమాసంయుతం బయిన గర్భనరకం బనుభవించుచు పిదప శిశురూపంబున జన్మించి యజ్ఞానావస్థచేఁ బెక్కుదుఃఖములఁ జెందుచు వాత పిత్త శ్లేష్మాదులవలన నెన్నో కష్టము లనుభవించి అట్టిట్టుపడి పడి తుట్టతుదకు యౌవనావస్థత్వముచేఁ గన్ను మిన్ను గానక మిక్కిలి గర్వించి భగవన్నామస్మరణ లేక స్త్రీల వలలం దగిలి యెక్కుడగు మోహంబున ప్రపంచ సౌఖ్యములే నిజమని నమ్మి యగ్నింబడు శలభంబుమాడ్కి మడిసి పిదప యమకింకరుల క్రూరాయుధముల పాలగుచుండునఁట. మఱియు "తమోద్వారం యోషితాంసంగిసంగం" అను ఋషభదేవుని నీతిచే స్త్రీసంగమంబున కాసించువారే తమోద్వారంబున కాలిడువారల సూచించు చున్నది, కావున నట్టి స్త్రీలయందలి మోహమున ననేకులు చెడియున్నారఁట. వారెవ్వ రెవ్వరనఁగా? కైకయి కొఱకయి దశరథుండును అహల్యకయి యింద్రుండును, ద్రౌపదికయి కీచకుండును, సీతకయి రావణుండును, తిలోత్తమకయి సుందోపసుందులును, మేనకకయి విశ్వామిత్రుండును, శర్మిష్ఠకయి యయాతియు, తారకయి చంద్రుండును, మాంధాతృపుత్రికలకయి సౌభరియు, శచీదేవికయి నహుషుండును, యూర్వశికయి పురూరవుండును, సునీతికయి యుత్తానపాదుండును, ఋషిపత్నులకయి యగ్నిదేవుండును, ప్రమ్లోచకయి కండుమహర్షియు, సతీదేవికయి శంకరుండును, చిత్రాంగికయి రాజరాజనరేంద్రుండును, వాసవకన్యకకయి విష్ణువర్ధనుండును, మఱియు నిక్కాలంబున పెక్కువనితలచే ననేకులు కామరోగపీడితులయి నశించినారఁట. కాబట్టి.

క॥ తనుదలఁచినఁబరితాపము । గనుగొనఁజిత్తభ్రమంబు. గను
వేడుకము। ట్టినమోహంబునొసఁగను। వనితదయితయనుచుఁబలుక-
వచ్చునెధాత్రిన్॥

అనఁగాఁ దలఁచిన మాత్రమునఁ బరితాపమును, చూచినతోడుతఁ జిత్తవికారమును, యంటుటచే మోహాతిశయంబు నొసఁగెడు వనితను ప్రాణేశ్వరియని బలుకుట బహుచిత్రముగా నున్నదఁట. మఱియు,

తే॥ లలితమయినట్టిలీలలఁ లాంపత్యులకు। సహజమది మోహజనకము సందడించు। పద్మాకరాగ్రగమునన్స్వా- భావికంబు। తేఁటిపని లేక దానిలోఁ దిరుగుచుండు॥ ... ...

అను నార్యోక్తిచేఁ దామర పుష్పమునకు మరాళ గరిమ గలిగి యుండుట సహజమయియున్నను తుమ్మెద పనిలేక యాపుష్పమునకేఁ గ్రమించి యెటుల దిరుగుచుండునో యాలాగుననే యొప్పదమయిన శృంగారకళలు స్త్రీకి గలిగియుండుట సహజమయియున్నను మూర్ఖులాలీలలకు సంతసించి యుల్లప్పటికి వారి వెనువెంట దగిలి తాముం ముకులింప నందుండా తుమ్మెద లెటుల విలవిల దన్నికొనుచుండునో యాలాగున మానవులు మోహంబను కాలాగ్నింబడి వృథాగా నశించుచుందురట. కావున నిటుల వ్యర్థంబుగా గాసిజెందుట కన్న నొకసారి యాపుడు పడక కాకుండ యీ యాత్మని నింపుచిత్తతో మనంబున నిడుకొని.

రాగము_ఝంఝూటి - త్రిపుటతాళము.

సమయము రారా। సరసిజనయనా ॥సమ॥ కమనమునస్సం
తాపహరా నారా। ఆశ్రితశుభకరరామచంద్ర ॥సమ॥ రాజమనోజ్ఞ
విరాజసుఫణాశాయి। ... ॥సమ॥ శ్రీపతిహృద
యసరసిజవిహార। దాసత్రాణ ... దాసమనోహర॥ సమ ॥

కావున స్త్రీలవలలంబడగలిగి కష్టంబు నొందకయుండుటకన్న పరమాత్ముని నామసంకీర్తనల జేయుచు నానందమనుభవించవలెనట. మరియొకచోట, "అశేషసంసారమోహాయ। వినోదాయనమోనమః" అనునీతిచే నీ సంసారమును గురించి యెప్పుడే ప్రపంచమునఁ దగిలి మోహముక్తుఁడయి ... లేక ... చేయు లోభులయి పతితులయి వేశ్యాంగనలమాయలలోఁబడి నశింతురు. కాబట్టి వేశ్యాసంగము జేయకుండుటవలనఁగా.

శ్లో॥ పితామహస్య ... మదనస్య ... ... పురుషాం
నశ్వరస్యాపి ... తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ... వేశ్యా
శ్మశానసుమనా ఇవ సర్వదా॥

అనఁగా వేశ్యలు ధననిమిత్తమునకే నవ్వుచున్నారు ... యేడ్చుచున్నారు. మతియుఁ బురుషుని నమ్మించుచున్నారు కాని తాము నిజముగాఁ బురుషుని నమ్మరు. కాబట్టి కులశీలములుగల మనుజుఁడు వేశ్యలను శ్మశానమునం బడియున్న పుష్పములవలె విసర్జింపవలయునని పెద్దలచే ... వైరాగ్యపరుఁడును ... వచింపఁబడి యున్నది. కావున వైశ్యశ్రేష్ఠుఁడయిన పురుషుండా "పరోపకారార్థమిదం శరీరం" అనునీతిచే పరోపకారము కొఱకు ధనధాన్యములు సొమ్ములుగాఁగల ధర్మకార్యములు సేయుచు యశస్వియై మోక్షమునకుఁ బాత్రుఁడయి యుండవలయును గాని తన ధన

మంతయు దుష్కార్యములకయి వ్యయపరచుచు, సీ॥ ఈడిగెముత్తికి జోడుకాలువలిసి కొరవగంగికి జరీకోకలిసి। పోచీలుపాకలి పుల్లిచేతులకేసి దానితల్లికి సూరుధారబోసి కడియాలు బెజవాడ కనికకిదరిసిసి పోగులుగోసంగిపోలికిసి। దాసరచ్చికి దేవతార్చన లమ్మిసి గుత్తాన్ని యుప్పరకొండికిసి॥ యనియిలాగున దనఘనతను దెల్పుచుండునంట॥ ఏమానవుండయిన ధనమును దానధర్మములు మొదలగు సద్వినియోగము సేయక దుర్వినియోగ పరచుచున్నాడో వానియైశ్వర్య మంతయు నేనుంగుమ్రింగిన వెలగపండులోని గుజ్జువలె హరించిపోవునంట. ఏలయనంగా.

శ్లో॥ చత్వారో విత్తదాయాదా। ధర్మభూపాగ్నితస్కరాః।
జ్యేష్ఠభ్రాతావమానేన। త్రయః కుప్యంతి సోదరాః॥

అనంగా ద్రవ్యమును పంచుకొనుటకు నలుగురు దాయాదులు గలరంట. వారిలో మొదటివాండు ధర్మము, రెండవవాండురాజు, మూడవవాండగ్ని, నాలవవాండు తస్కరుండు. ఇందు ధనములు మొదటివాని భాగమీయక ధర్మమను జ్యేష్ఠుని నవమాన పరచినయెడ తక్కిన ముగ్గురు సోదరులు అనుయున్నవారు గలిగిన యవమానమునకు మిగుల నాగ్రహమును జెంది యాధన మంతయు నాశముచేయుదురంట. ఎటులనన, ఒక గ్రామమునందు మిగుల ధనవంతుండొకండు గలండు. ఆతండు మిగులలోభియయి నోటికంపుగా పసులముపయి. సేయక గోనెముద్ద నక్క వలె నెల్లప్పుడు ధనమును గనిపెట్టుకొని యుండును. ఇట్టుండ నాధనము నపహరించుటకయి యొక తస్కరుడు పెక్కుదినంబులు వేచియుండియు సమయము చిక్కనందుచే తుదకు వేసారి వేరొక యుపాయమున్నీ ఒక్కనాటిగిసంబున శ్మశానంబునకుం జని యప్పుడే పూడ్పబడిన యొక శిశు కళేబర మెత్తికొని సూర్యోదస్తమయించిన తరువాత యాధనవంతుండు గమలోభియని గుత్తెత్తిగిన వాండగుటచే నిచ్చగానియట్టి నిగ్రహంబున కుంజని నడవలో నిలువంబడి మహాప్రభో? పసిబాలునకుం గొంచెమన్నము పెట్టించుడీ యని యడుగ, లోభియగు నాతండు దానిని మాయింట నన్నములేదు, గిన్నము లేదు. వచ్చిన దారిబట్టి పోలిసి యరిగి చెప్పునపుడు టక్కరి యొక్కగయాడు నాచోరుండు వానిం జూచి స్వామీ యీబాలుండు మిగుల నాకలిచేత డస్సియున్నవాండు. కావున కొంచెమన్నము పెట్టి యీప్రాణమును నిల్పుకొందని మిగుల పీడింప ధనవంతుండాగ్రహంబున నొక బడితెంగొని యీటక్కరి బిచ్చగానిం గొట్టు వాండా శవమును నేలం బడవయిచి నాపిన్నవాని నీవు హాని కొరకు గొట్టి చంపెనని మిగుల నార్భాటముతో గోడనము సేయ రాజభటులు చేరి వృత్తాంతంబంతయు చోరునివలన విని తేనెకుండకు జిల్లి పడెను గాన ధనము గణింపనిదే యుంచినయుమని యూపుహాని కారుం బట్టికొని పెడరెక్కలు విరచికట్టి చెరసాలకుం గొంపోయి యొకరికి చిక్కన ధనమును వారు సంగ్రహింప నాచోరుండారాత్రి యాతని గృహమునం బ్రవేశించి మునుపటివలె తనకు నిర్బంధము లేక పోవుటచే వాండా మిగిలిన ధనమంతయు హరింప మరు నాడు రాజాధికారుని బిలువనంపి విచారించి సాక్ష్యము లేక పోవుటచే నరహత్యను చే

సిన నేరమునకుగాను వానిని తనరాజ్యమునుండి వెళ్ళఁగొట్టినాఁడఁట కాబట్టి మానవున కెంత ధనాధికారమున్నను, భూతదయగలిగి పరోపకార ప్రవర్తనయందు బుద్ధిని నిలుపవలసినదఁట, యెందు చేతననఁగా.

శ్లో॥ కోధర్మో భూతదయా। కింసౌఖ్యం నిత్య మరోగితాజగతి।
కస్స్నేహ స్సద్భావయః। కింపాండిత్య న్న పరిచ్ఛేదకః॥

అనునార్యోక్తి వలన భూతదయలేనిధర్మమును, సదా రోగపీడితుని సౌఖ్యములును, సద్భావములేని స్నేహితుఁడు పరిచ్ఛేదము దెలియని పాండిత్యమును యేలాగున నిష్ప్రయోజనములో యీలాగుననే ధనముగలిగియు దాని వినియోగము దెలియకుండుట యీలాగుననే నిష్ప్రయోజనమైయున్నదఁట. కావున మానవుఁడీ ప్రపంచమునందు జన్మించినందు కేలాగుననడచుకోవలెననఁగా, శ్లో॥ అమానిత్వ మదంభిత్వ। మహింసాక్షాంతిరార్జవం। ఆచార్యోపాసనం శౌచం। స్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః। ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య। మనహంకార ఏవచ। జన్మమృత్యుజరావ్యాధి। దుఃఖదోషానుదర్శనం। అసక్తిరనభిష్వంగః। పుత్రదారగృహాదిషు। నిత్యంచసమచిత్తత్వ।మిష్టానిష్టోపపత్తిషు। మయిచానన్యయోగేనభక్తిరవ్యభిచారిణీ। వివిక్తదేశసేవిత్వ। మరతిర్జనసంసది। అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం। తత్వజ్ఞానార్థదర్శనం ఏతద్జ్ఞానమితిప్రోక్త। మజ్ఞానంయదతోన్యథా। అనఁగా ధనధాన్య సంపత్తిచే గొప్పవాఁడని తలఁప కుండుటయు, డంబము లేకయుండుటయు జీవహింస నిషేధించుటయు, త్రికరణశుద్ధిగలిగి యుండుటయు, గురువునందుభక్తియు సదాశుచిత్వము సత్యనిష్ఠయందుచలింపమి, మనస్సునిగ్రహించుట ఇంద్రియసుఖములందు ప్రీతిలేకయుండుట అహంకారమణచుట, జనన మరణ వార్ధిక్యవ్యాధి దుఃఖములకు వగవకుండుట, ఇహసౌఖ్యములకై యాసపడకయుండుట, కలిమిలేములయందు సమచిత్తము, దైవమునందు భక్తి, తత్వజ్ఞానార్థమెఱుఁగుటయందు నిచ్ఛ, యీమొదలుగాఁగల జ్ఞానమార్గ మవలంబించుచు, శ్లో॥ యశ్శాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః। నససిద్ధిమవాప్నోతి। నసుఖంనపరాంగతిం॥ యను నీతిశాస్త్రవిధి ననుసరింపక స్వేచ్ఛగా వర్తించువానికి సుఖమును పరమగతియులేదు గాన శాస్త్రములయందుదహరింపఁబడినరీతి ననుసరించుచు సదా భగవద్భక్తులతోఁగూడికొని.

రాగము-ఫరజు-చాపుతాళము.

రఘువందన శ్రీరామ కృపాకరే॥రఘు॥ రామకృపామేఘశ్యామాకృపాకరే॥రఘు॥ తాటకిభంజన దశకంఠవిదళనే। ఘూంకృత మృగమారీచహరణజయ॥ రఘు॥ సాటోపసమిద్భీమా మునిజన। కామా శ్రితజనధామా నిర్మలనామా॥ రఘు॥సుగ్రీవాంగదస్మరఘువనామా సువ్రతసాగర ఘోషా పరంధామా॥ రఘు॥ ... ...

ఈలాగున నాపరాత్పరుండగు శ్రీరామచంద్రుని సేవింపవలసినదంట. ఇట్లు భగవద్భక్తులతో చెలిమి సేయుచు నా వైకుంఠవాసునిం బొగడుట వలన నేమి లాభమనఁగా.

శ్లో॥ తమో బాహ్యాపినశ్యేత్తు। పావకాదిత్యసన్నిధౌ।
బాహ్యమభ్యంతరంచైవ। విష్ణుభక్తాగ్రసన్నిధౌ॥

అను పండితోక్తి వలన సూర్యాగ్నుల వెలుగుచే వెలుపలి చీకటి మాత్రము వీడునంటఁగాని విష్ణుభక్తుల నే సూర్యాగ్నులవలన నాస్తికస్నేహముచేఁ గలుగు వెలుపలి చీకటియుఁ, గామక్రోధాదులచేఁ గలుగు లోచీకటియు నావరూప రహితమయి పోవుచున్నదట- కాబట్టి యట్టి మహాత్మస్వరూపులగు విష్ణుభక్తులు తటస్థించిన కోరి భజింపనేరక వారి పైవేషములు బాగుగనుండలేదని యసహ్యపడి లోపల పసలేని మోసగాండ్ర పైవేషములకు సంతోషించి వారిని నిజమయిన భక్తులుగా నెంచి యనేకులు మోసపోదురంట- ఏలాగనఁగా నొక గొప్పయుద్యోగస్థు డాడంబరముతోఁ జరించు నొక స్వాములవారికిని తనయింటికి భిక్షకుం దెచ్చి యానాడు మిగుల తృప్తిగా భోజనమిడిన తరువాత నధ్యాహ్నసమయమందు స్వాములవారు పండుకొనియుండఁగా నా యుద్యోగస్థుఁ డాయనయొద్దఁ జేరి స్వామీ కొంతసేపు భగవద్విషయములు నారాయణ సేయింపుమనాయని యనఁగ స్వాములవారు భగవద్విషయములనఁగానే యవియేవో మధురభక్ష్యములనుకొని భోజనతడివికొనుచు నా యుద్యోగస్థునిఁ జూచి యుదయమందు బెట్టినభక్ష్యములచేతనే నాకు యుదరము తిరుగుచున్నదిగాఁబట్టి యిప్పుడవి పుచ్చుకోలేనండి యని చెప్పినాఁడంట- కావున జనులను మోసపుచ్చి ధనము గడించుటకై యనేకులీలాగున మాయావేషములు ధరించి చరించుచుందురంట, కావున-

శ్లో॥ స్వపచోపి మహీపాలా। విష్ణుభక్తో ద్విజాధికః।
విష్ణుభక్తివిహీనస్తు। యతిశ్చ స్వపచాధమః॥

అను వాక్యమువలన భగవద్భక్తిలేని యతికన్న మతను జ్ఞానముతో భగవంతుని భజించు చండాలుఁడే యుత్తముఁడంట. మూఢులగు మానవులు మాయావేషగాండ్రను పరమభక్తులని భావించుచున్నారు బుద్ధిమంతులు వారిం జేరి హితముఁ జెప్పిన నామాటలు చెడచెవిం బెట్టుదురంట- ఏలాగనఁగ, ఒక గ్రామములో కొండారెడ్డి యను నొక ధనవంతుఁడు గలఁడు. అతఁడు మూర్ఖుఁడును, పరసుఁడు గాక పోవుటచే నతని నేలాగున నయిన మాయచే లాలించి ధనముఁ గైకొనఁదలంచి పొట్టపోషించిన నతని గమము తెలియని యొక బ్రాహ్మణుఁ డాతనిం జేరి, మహాప్రభో! రెడ్డిగారూ, లక్షగంటాలకు కవనము చెప్పె కవీశ్వరుఁడను వచ్చినాను. నా కవనము చిత్తగించవలెనని పెద్దగొంతుతో తాను చిన్నతనమున నేర్చుకొన్న పద్యములలో నొకటిట్లు,

సీ॥ కమలాక్షునర్చించు కరములు కరములు శ్రీనాథువర్ణించు కొండారెడ్డి॥ సురరక్షకుని జూచు చూపులు చూపులు మనువైరిదగిలిన కొండారెడ్డి। భగవంతు వలగొనుపద

ములుపదములు పురుషోత్తమునిమీదికొండరెడ్డి । విష్ణునాకర్షించు వీనులు వీనులు కేశవా
యికిమొక్కు కొండరెడ్డి । దేవదేవునిచింతించుకొండరెడ్డి । చక్రహస్తునిబ్రదికించుకొండరెడ్డి ।
కుంభినీధవుజెప్పెడి కొండరెడ్డి । తండ్రిహరికిజేసుకనియెడికొండరెడ్డి ॥ అని యీలాగున జ
దువువఱకు కొండరెడ్డికి పరిమితములైన యానంద ముద్భవించి "అబ్బో, అబ్బో,
ఎంతకవీసుడు! యెంతకవీసుడు! పద్దెమంతా నాపేరబెట్టి సగిపించె, ఇతనికేమి
బగుమానమిచ్చినా చాల"దని మెచ్చుకొనుచు, బంగారు మురుగులజత వాయిన తెజేసి,
"యిదుగోనండీ శాస్తుల్లగారూ నేనీపూళ్ళో సంగాచేసి మీకు నాలుగు దెబ్బలు ము
ట్టచెప్తాను గాని మీరగచ్చి సాహెబుయొద్ద రామాయణ పురాండం సెప్పండి", యని య
డుగ నాబ్రాహ్మణుడు మిగుల సంతోషించి రామాయణ మొకటానిని కొంత కథా
సరళి దెలిసినవాడగుటచే తనకు దోచిన యర్థమును పెద్దపెద్ద రాగములతో జెప్పు
చు "సాలిజాండ్రి సభామధ్యే సాంతాని పండితోత్తమ" యనులాగున నామాఖ్యులలో
తానొక పండితుడై ధనము గణించుచు కాలము వెళ్ళబుచ్చుచుండ, ఒకనాడు గ్రా
మమునకు షట్ఛాస్త్రములు గురిగిన మంచి లక్షణవేత్తయైన పండితుండొకడు సేరసా
టిసాయంతనమున పురాణము చెప్పు స్థలమునం బ్రవేశించి వినుచుండ నాపురాణము చె
ప్పు బ్రాహ్మణుడు 'రామోలక్ష్మణశ్చబ్రవీత్' యను శ్లోకమునకు, రామః—
రాముడును, లక్ష్మణః = లక్ష్మణుడును, "చబ్రవీత్" అబ్బో యిక్కడనే పీనుమంచ
రం వచ్చింది "వీలస్యదీర్ఘస్య హాలస్య హనుమంతె యుచ్చమగః॥" కాబట్టి హనుమంతు
డును యీముగ్గురు లంకకు వెళ్ళినారని చెప్పునాడట ఇంతలో నచ్చట నుండు గ్రొ
త్తపండితుడా పౌరాణికుని పాండిత్యమును గ్రహించి యూరకనిలువలేక 'చం' యను
ప్రశ్న జేసెనాడట. కాని దీప్రశ్న యడిగినతోడనే యచ్చట కూర్చున్ని యుండు ము
ఖ్యులందరు ఒక్కొక్కరు "పుండుండోసి, పంతుల్లుకు యంతొస్తులకు నేడులు గాతుం
గ్రి, మనయ్యోగారు చెప్తుండగా నోడపోతాడా" యని గేకధ్వానములతో సభారణ్యము
కొని యామందుడ పురాణపు బ్రాహ్మణుడేసరి యని గ్రహించి సుందరముగా నేనే
మాయోపాయముండచున్న యితనికి సమాధానంబు [illegible] యిటువిలో నాకు
బట్టబయలు కాగలదు. అంతట నేను వెరువచ్చినాయున [illegible] వేసు
క వెళ్ళుట తటస్థించునని నిశ్చయించి యా పండితుని ముఖము చూచి మహోత్సాహముతో
కింతేను. కంఠేదుం, గూట్లోపంచమ్, విత్తులు పంగుమ్, పంటసల్లుంచుయుస్టిగుర్కోమ్, యి
ముక్కొమ్మతో షండమ్, యిక పాంమ్, ఘుంఘుం యనిటుల్కుడు [illegible] పండితుడు తెల్లపో
యి యామయుండ నానభివాగందు పల్లె, మా బాపనాయన యెన్నిగంధాలు చదివెనో
ఒక్కమాటకు పటపటమని పదిమాటలు చెప్పినాడని [illegible] గొనయుండ నాపం
డితుడు యిక పనపాండిత్య [illegible] తెల్లపోగ నిక నిల్వటు పంచి
వనిలేచి పురాణపు బ్రాహ్మణుని జూచి అయ్యా! తమ పాండిత్యమునకు మిగుల సంతో

సించితి, నీక సెలవు బుచ్చుకొనియెద, స్వామీ నమస్కారమ్ అని వచించి నాఁడట
పురాణపు బ్రాహ్మణుఁడు తన దెబ్బకడలి యాపండితుఁడు పారిపోవుచున్నాఁడని యెం
చియింకను బెదరింప నుద్దేశించి యతనితో " నమస్కారములేదు. గిమస్కారంలేదుఁవు
న్నవజకు నమస్కారం, యీసభలో మాకు సంస్కారం మాశత్రువులకు తుస్కారం,
మెదిలినవారి తిరస్కారం. నోరెత్తిన బహిష్కారం, యింతపట్టుకు పరిష్కారం,యిక
నులేచిపోవుట నీకు యాశస్కారం. అనియీలాగున మహాధాటిగా బల్కినాఁడట. ఎ
ప్పుడైతే పురాణపుబ్రాహ్మణుఁ డింత ధాటిగాయాడచినాఁడో వినువారందఱుచు హాశ్చ
ర్యముతో మ్రుక్కున వ్రేలిడి జూచుచుండ పండితుఁ డిక మాటలతోఁ బనిలేదని
యెంచి త్వరగా పురాణపు బ్రాహ్మణునిమట్టు ప్రదక్షిణముంజేసిసాష్టాంగనమస్కార
మొనర్చి స్వామీ, సాహితీ పటిమయందు తమరు చతుర్ముఖ, షణ్ముఖ, సహస్రముఖు
లను మీఱి యున్నారు. గాన తమ రోమ మొకటి నాశిరమున ధరించితినేని నాజన్మ
పావనంబగునని వచించి పురాణపు బ్రాహ్మణుని జుట్టులోని వెండ్రుక నొకదానిని లాగి
తన నెత్తిన బెట్టుకొనువఱకు నప్పటి నుండు జనులందరు నంత పెద్దపండితుఁడేమనయ
య్యవార వెండ్రుక నెత్తిన బెట్టుకొన మనమేల నాలాగున జేయగూడదనివక్కరొక్క
రలేచి యాతని నెత్తిమీది నాలుగుపోచలు బీకుచు, పురాణపు బ్రాహ్మణునితలబట్టనె
త్తుయయ్యేలాగున జేసినారఁట. ఆబాధకు తాళజాలక పురాణపుబ్రాహ్మణుఁడు తనశిర
మంతయు రక్తము గ్రిమ్మనచోట్నట నిలువక పాఱిపోయినాఁడట. కావున తాము బట్టిన
కుందేటికి మూఁడే కాళ్ళని వాదించుమూఢులు జ్ఞానులు సెప్పుహితవచనంబులు తమచెవి
కెక్కనివ్వరఁట.

శ్లో॥ శక్యో వారయితుం జలేన హుతభుక్ ఛత్రేణసూర్యాతపో।
నాగేంద్రో నిశితాంకుశేన సమదో దండేన గోగార్దభః।
వ్యాధిర్భేషజసంగ్రహైశ్చ వివిధైర్మంత్రప్రయోగైర్విషం।
సర్వస్యౌషధమస్తిశాస్త్రవిహితం మూర్ఖస్య నాస్త్యౌషధం॥

అనఁగా జలమువలన నగ్నియు, యాచ్ఛాదనమువలన సూర్యుని వేడిమియు, దం
డతాడనములచే వృషభగార్దభంబులును, యంకుశముచే మత్తగజంబును,యౌషధసేవవ
లన ఘోరవ్యాధులును, మంత్రప్రయోగములచే విషములు మొదలగునవి సాధింప వ
చ్చునటగాని "మూర్ఖస్యనాస్త్యౌషధం" యనునీతిచే మూర్ఖుని మనస్సు భేదింపు
ట కేవిధమైన యౌషధమును లేదట. గావున లోకమందలి జనులు పూజించుటకర్హులై
నవారిని పూజింపకపోవుటచేతను, పూజించుట కనర్హులైనవారిని పూజించుటచేతను ప్ర
పంచమునందేమి సంభవించుననఁగా.

శ్లో॥ అపూజ్యా యత్ర పూజ్యంతే । పూజ్యా యత్రావమన్యతే
తత్ర త్రీయం భవిష్యంతి । వ్యాధిదుర్భిక్షతస్కరాః॥

అనగా మూర్ఖులను పూజించి జ్ఞానులను పూజింపక వమానపరచుటచేత లోకమునందలి జనులకు వ్యాధి, దుర్భిక్షము, అగ్ని తస్కరులవలన నప్పుడప్పుడతివిస్తారముగా భయోత్పాతములు గలుగుచుండునట కావున నైహికాముష్మికసుఖంబులందగోరు నతండెవరిని సన్మానింపవలయునో యెవరిని సన్మానింపఁగూడదో మతి గుర్తెరిగి సంచరింపవలయునట. ఈలాగున యెయ్యెడ నెట్టులఁ బ్రవర్తింపవలెనో యట్టుల బ్రవర్తించుచు సదా భగవద్భక్తులం జేరి యాభగవంతుని పావననామమును స్మరించు నతఁడే ధన్యుండౌట కాఁబట్టి.

రాగము-మలయమారుతము-చాపు తాళము.

ధన్యుఁడెవఁడో! దాశరథే॥ధన్య॥ అన్యమందు చిత్తముంచియ్య
కను।యానందముతో । ధ్యానము జేసే॥ధన్య॥ వరముఖశాతాళాదితం।
బురవాద్యములశ్రుతిమీఱగా। స్వరశుద్ధముతోసనుసిగమశ్రీ। నిరవ నెం
కటశాయని భజియించే। ధన్య ॥

ఈలాగున రేయింబవలు పరమాత్ముని నామముచ్చరించు మహనీయుఁడే ధన్యుఁడు, అటువంటివాని జన్మమే సార్థకమైయున్నది. లేనియెడ మనుష్యునకు మృగమునకుంగల భేదమెద్ది, పరుల యెంగిలికూడు మెక్కుచు నాయాసంబు పెక్కుపాలు మసదే! భగవచ్చింతనలేని పురుషులకన్న మృగములే శ్రేష్ఠములైనవని నొక్కి వక్కాణింపవచ్చును ఎట్టులనగా, మనుష్యులవలెనే మృగములును గష్టముతో నాహారము సంపాదించి మెక్కుచుండుటయేగాక సదా మదవతుల యంగసంగరంబునుండి సుఖరోగముచే గుందుచు మితిలేని దుఃఖములజెందు మానవులకన్న మృగములు ఋతుకాలంబులం దప్ప నితరదినంబుల సంగమం బాసింపక మిగుల దేహదారుఢ్యమును గలిగి మెలంగుచున్నవి. ఏలాగునన. శ్లో॥ సింహోమదద్విరదమస్తకమాంసభోజీ సంవత్సరేషు కురుతే రతిమేకవారం॥ అనఁగా మిగుల దేహదారుఢ్యమును కలుగజేయు పదార్థములను గహనాంతరసీమలలో కోరి భుజియించి కుంభస్థలములయందుండి మదద్రవము ధారలుగా బ్రవహింప మదించివిహరించుశుండాలముల మస్తిష్కమును భక్షించు సింహము సహా సంవత్సరమున కొకతూరి తనజాతి మృగములతో రతిక్రీడలాడుచున్నది. కావున దైవచింతనలేక స్త్రీలోలురై సదా విహరించు మానవకోటికన్న మృగములే శ్రేష్ఠములైనవని జెప్పవచ్చునట మఱియు, కం॥ ఉడుముండదె నూరేండ్లును । బడియుండదె పేర్మిపాము పదినూరేండ్లున్ । మడుగునఁగొక్కెరయుండదె। కడునిలపురుషార్థపరుఁడు గావలె సుమతీ॥ యను నీతిచే నుడుము నూరేండ్లకుపైగా బ్రతుకుచున్నది. సర్పము వేయేండ్లు బ్రతుకుచున్నది. మడుగునందు కొక్కెర యనేకదినములు జీవించుచున్నది. ఈమొదలగునవి యెన్ని

దినంబులు జీవించిన నేమి ప్రయోజనము కావున మానవుఁ డవతరించినందుకు పురుషార్థములు సాధింపవలసినదఁట ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షమని పురుషార్థములు నాలుగువిధములు, అందు ధర్మమనఁగా వర్ణాశ్రమ ధర్మము, యర్థమనగా ధనము, కామమనఁగ గోరిక, మోక్షమనగా బునర్జన్మరాహిత్యము ఇందు ఆచారః ప్రథమోధర్మః" యనునీతిచే యాచారమే మొదటి ధర్మమయి యున్నదఁట. అట్టి యాచారము ననుష్టించుటచే నేమికలుగు ననఁగా, శ్లో॥ ఆచారాల్లభతేహ్యాయు రాచారా దీప్సితాః ప్రజాః। ఆచారాద్ధనమక్షయ్య మాచారో హంత్యలక్షణం॥ అనఁగా శాస్త్రోక్తమయిన మంచినడవడికచే యాయుర్వృద్ధియును, యాహ్లాదమును, యక్షయమయిన ధనమును, యనిష్టపరిహార మగుచున్నదని మనువు వచించియున్నాఁడు. గాన నట్టి యాచారధర్మమును త్యజించుటచే నేమిసంభవించుననఁగా. శ్లో॥ దురాచారోహిపురుషో। లోకేభవతినిందితః। దుఃఖభాగీచసతతం। వ్యాధితోల్పాయు రేవచ॥ అనగా శాస్త్రమునకును శిష్టాచారమునకు విరుద్ధముగా దనకు దోచినట్లు నటించువాఁడును, ఆచారవంతులచే దూషింపబడువాఁడును, రోగములవలన నెల్లప్పుడు సంకటము లనుభవించుచు నల్పాయుష్కుఁడుగ నడియునఁట కాఁబట్టి సర్వధర్మములలో మొదటిదగు నాచారధర్మమును మనుజుఁడు ముఖ్యముగా నెఱవేర్పవలసినది. కావున నట్టి యాచారధర్మమనుష్ఠింపుము జన్మాంత దుఃఖనివృత్తియు, నిరతిశయ మహానందమును గలిగించు మహాపదవికి ప్రయత్నింపవలయునఁట. మహాపదవియనఁగా ముక్తి (ప్రపంచమునుండి విడుపబడుట) ఇట్టి ముక్తులు సాలోక్యము, సామీప్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, సార్ష్టిత్వము, యని యయిదువిధములు ఈముక్తులు విష్ణుభక్తివలన గలుగునవి వైష్ణవులును, శివభక్తివలన గలుగునని శైవులును, శక్తిభక్తివలన గలుగునని శాక్తేయులును, సూర్యగణపత్యుపాసనములవలన గలుగునని మతీయులందఱును వచించుచున్నారు. ఎవరెట్లు వచించినను భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యతత్త్వములే మోక్షసాధనములౌటచేత యాభరణముల యొక్క రూపములు వేరువేరుగ నుండియు బంగారమొక్కటేయయిన రీతిన "ఏకోదేవః" యనువాక్యముచే సకలచరాచర జీవాధారుండును, విశ్వరూపుండును, విశ్వాంతర్యామియునగు పరమాత్మ యొక్కఁడే యన్నట్లు కోరిన వారివారికోరికల ప్రకారము పదవు లిచ్చుచుండునఁట, ఇంతయేల, మున్ను ప్రహ్లాదుని జనకుండగు హిరణ్యకశ్యపుండు భగవంతు డెచట నుండునని కొమారుని ప్రశ్న సేయ ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రితో, క॥ ఇందుగలఁడందు లేడని। సందేహమువలదు చక్రి సర్వోపగతుం। డెందెందు వెదకి జూచిన। నందందే గలఁడు దానవాగ్రణి వింటే" అని నిశ్చయముగా బల్కియున్నాఁడు. ఇంతకును భక్తిప్రధానంబు, "భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు" అని మహాజ్ఞాని యగు వేమన వచించియున్నాఁడు. భక్తియనఁగా పూజనీయులకు వారియెడ తనకుగల యనురాగము భక్తియనంబడు. ఇది సర్వార్థసిద్ధికి మొదటి మెట్టయి యున్నది. భక్తిలేక యేకార్యము చేసినను ఫలింపదు. ఏలాగుననఁగా, తొల్లి యాకాశ రాజను నాతఁడు డంబమునకుగాను బంగారు పుష్పములచేయించి యాపుష్పములతో

ముక్కోటి యేకాదశినాఁడు మహావైభవముతో వెంకటేశ్వరులకు పూజసేయింప నా నాఁడే యడవిలో బోయవాఁడొకఁడు మిగుల భక్తిచే నుంటితో పుష్పములచేసి భగవంతుని పూజింప మఱునాఁడు అర్చకులతో గూడి యారాత్రి గాను దేవాలయపు తలుపులు తెఱచి చూడ నుంటిపుష్పములు భగవంతుని సన్నిధియందుగను, బంగారు పుష్పములు నాలయము మూల నుండుటయుండ గాఁ జూచి మిగుల యాశ్చర్యముఁ జెందిరి. శ్రీవెంకటాచల మాహాత్మ్యమునందు చెప్పఁబడియున్నది గాన భక్తియే సర్వ సాధనములకు మూలము. అట్టి భక్తివలన సజ్జన సాంగత్యము లభించును, సత్సంగతి నిత్యానిత్య వస్తువివేకము పొడచూపును, వివేకము వలన వైరాగ్యము కలిగి జ్ఞానము కలుగుతానే యుదయించును, "జ్ఞానవిహీనస్సర్వమతేన । ముక్తింనభజతి [illegible]" అను నార్యోక్తిచే [illegible] జ్ఞానముదయింపనియెడ మోక్షము [illegible] ముక్తిదొరకుట దుర్లభము, ఎటులన.

శ్లో॥ మౌనస్స్యాన్నకతంపవనభుక్ మేషస్తనస్థానేన । నిరాసాంది పిచాతకః
హారదినం శ్వేతవిఘ్నాషకః। భస్మోద్ధూళితవిగ్రహాః ఖలుఖగోధ్యానా
నురక్తోబకః। సర్వేషాం [illegible] జ్ఞానాపహి ధానం [illegible]॥

అనగా భక్తి జ్ఞానములు లేక వృథాగా [illegible] మాటిమాటికి మునుఁగుచుండు [illegible] పులు, కీటకములను [illegible] సర్వము [illegible], [illegible] పించువారు సర్పములవలెను, [illegible] వలెను, సహోపయును [illegible] ములవలెను [illegible] వారు [illegible] ములవలెను దేహమంతయు భస్మమునలఁది [illegible] గాడిదలవలెను కన్నులు మూసుకుని ధ్యానము సేయుచుండువారు కొంగలవలెను, [illegible] నున్నారు. గాన జ్ఞానముదయింపక యెన్ని తపస్సులను చేసినను [illegible] సిన నేయి [illegible] విష్ణు [illegible] సర్వాంతర్యామిని సే వింపుము జ్ఞానిమై సర్వవ్యాపినిఁ [illegible] యుండవలయునట్లు. [illegible] బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకములకు [illegible] బ్రతము ను, తపస్సును, యోగమును, నాహారమును, నియమమును [illegible]. [illegible] యాలోచనలు [illegible] కులదేవతాలయములో [illegible] యాత్రముం [illegible] వాఁడు [illegible] పుణ్యకార్యములు [illegible] మొదలైనవి [illegible] మహానరకములయందు [illegible] గుంభమును [illegible]. కాన సర్వశ్రేయములకు మూలమైయున్న యాత్మజ్ఞానము సర్వజ్ఞను [illegible] చుటకుఁ గాను [illegible] బుద్ధిమంతులు.

శ్లో॥ చలంతితారాగ్రహచలంతిముందరః చలంతి మేరుగిరి [illegible]
కదాపికాలేప్యన్యేచలంతి సత్పురుషవాక్యానచలంతి [illegible]॥

అనగా, నక్షత్రములు తమతమ స్థానములు తప్పవచ్చును. మందర, మహామేరు పర్వతములు తమతమ ప్రదేశములనుండి [illegible]. ఒకానొక కాలమునకీభూ

మిఱయు తలక్రిందు గానీ పునుగాని, "సత్పురుష వాక్యంనచలతిధర్మం" యను నీతిచే సత్పురుషుల వాక్యము సత్యమునుండి యెప్పటికి తొలఁగదని వచించి యున్నారు. మఱియు భాగవతమునందు బలిచక్రవర్తి వామనమూర్తికి మూడడుగుల భూమి యిచ్చితి నని ధార పోయుచుండ శుక్రుండు కపట రూపుండగు భగవంతుఁడు బలిచక్రవర్తియొక్క సకలైశ్వర్యము గ్రహింపవచ్చిన విధమును గ్రహించి యా నీటిధార కడ్డపడి దాన మివ్వకుండుఁడనుటుల మిగుల నిర్బంధ పఱచినను, బలిచక్రవర్తి శుక్రునిఁ జూచి మ॥ నిరయంబైన నిబద్ధమైన ధరణీనిర్మూలనంబైన దు, మ్మరణంబైన కులాంతమైననిజముకా రానిమ్ము పోనిమ్ముపో। హరుఁడైనన్ హరియైన నీరజభవుండభ్యాగతుండైననా। దిరుగన్నేరదు నాదుజిహ్వ వినుమా ధీవర్య। వేయేటికిన్॥ అనఁగా పాపమువచ్చినను, బంధముల వలన గట్టువడినను, ఈభూమి యంతయు నిర్మూలమైనను దుర్మరణంబు సంభవించినను కులశీలములు చెడినను, నిజమయినను, అబద్ధమైనను, వచ్చినవాఁడు త్రిమూర్తులలో నొక్కఁడయినగాని, లేకదరిద్రుఁడైనసరే, యేదియెట్లులైన నొప్పి దగాని నా నాలుక యసత్యమునకు దొడఁగదని వచించి నాఁడఁట మఱియు, క॥ మేరువుతలక్రిందైనను। పారావారంబు లింకబారిననిలలో। ధారుణిరజమైపోయిన। ధారాధ్వరఖండమయినదప్పకయిత్తున్॥ అనఁగా బలిచక్రవర్తి శుక్రునిం జూచిస్వామీ మేరుపర్వతము తలక్రిందైనను, సముద్రమింకిపోయినను, భూమిలోలోన మాగ్గమయిపోయినను, యసత్యంబు గైకొనక యీభూమండలమంతయైన నిచ్చెదనని చెప్పి నాఁడఁట. ఇంతియేల విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రునిచే నబద్ధమాడింప గంకణముంగట్టి యారాజునకెన్నియో సంకటములు గల్పించి దారాపుత్రుల నెడబాపి, రాజ్యంబంతయు హరించి, యావల నసత్యమాడుమని యెన్నియిక్కట్టుల పాలుజేసినను యాతిం డనిత్యంబులగు నిహసౌఖ్యంబుల కాసింపక సత్యమే నిత్యవ్రతముగా గలవాఁడయి యవ్యయంబగు కీర్తియుఁ బరలోకంబున సదానందకరంబగు సుఖంబును జూరగొనియె, అతఁడు నపలుఁడై యసత్యమాడి యుండెనేని వానికి కీర్తి యిహపర సుఖంబును గలుగదుగదా? అతండును బదిమందిలో నొక్కండే యగును. కావున, క॥ వెలయుంగనశ్వమేధం। బులువేయును నొక్కసత్య-మునునిరుగడలం। దులనిడితూపఁగసత్యము। వలనను ములుసూపు గౌరవంబునబేర్మిన్॥ అనఁగా వేయి యశ్వమేధ క్రతువుల ఫలమును, నొకసత్యవాక్యము యొక్క ఫలమును యిరుపైపుల త్రాసునందుంచి తూచగా సూనృత వాక్యముయొక్క ఫలమే భారమెక్కుడయినదని పంచమవేదంబగు భారతమునందు మిగుల తేటగా వివరింపఁబడియున్నది. కాఁబట్టి గీ॥ సర్వతీర్థాభిగమనంబు-సర్వవేద। సమధిగమముసత్యంబుతో-సరియుగావు। యెఱుఁగుమెల్ల ధర్మంబుల-కెందుపెద్ద। యండ్రుసత్యంబుధర్మజ్ఞు-లయినమునులు॥ అనఁగా ప్రపంచమునందలి సర్వతీర్థయాత్ర లొనరించువాని పుణ్యమును, చతుర్వేదములు సాంగోపాంగముగా నభ్యసించినవాని పుణ్యమును, సత్యమే వ్రతముగా గలవాని పుణ్యమునకు సాటిరావని ధర్మసూక్ష్మములయం దనుభవసిద్ధముగ మహామునులు నిశ్చయముగా వక్కా

శించియున్నారు కాన లోకమునందు సత్యము వలనచే శ్రీభగవనుగ్రహింపఁబడెనేని కామధేనువువలె సకలైశ్వర్యంబు లొసఁగుననియు, నదియె చెఱుపఁబడినయెడల బడబానలమువలె లోకమంతయు దహించుననియు, పరమప్రమాణంబులగు మన వేదశాస్త్రపురాణేతిహాసములయందు దెల్లడను స్పష్టపఱుపఁబడియున్నది. సత్యమును, శమంబును, దమంబును, దైవోపాసనయుఁ గలిగి నిష్కల్మషంబుగా మనసుతో వర్తించుటయే సదాచారమనియు, నిట్టినియతిగలవారె శ్రీయఃపతికృపకు పాత్రులై మోక్షసామ్రాజ్యంబును నేలలాఁడుదురని బుధులు విధించియున్నారఁట- కావున నీజీవుఁడు ప్రపంచమునందలి యనుదినాలుగులక్షల జీవరాసులలో నుత్తమంబగు మానవజన్మంబెత్తినందుకు సత్యశౌచకర్మఁపను నిశ్చయముగలవాఁడై సదా భక్తిచే భగవంతుని ధ్యాన భజన వందనాది కృత్యంబుల నెరవేర్చ యాపరమాత్మని మనంబున నిడికొని.

రాగము-ముల్తానీ-ఆదితాళము.

ప్రభుజీ కేనామ కహాఁ తుమ ప్యారే । సబక చిదింతా భాగిగి
యోరే ॥ ప్రభు ॥ నారద శారద నారద మహేశ్వరా । సుందసెహారిదినస్మ
రభ కేరామా । పావననామ రాకే జనకామా ॥ ఓమాఖ వాంసర కహాఁఘుస
శ్యామా ॥ప్రభు॥ ప్రహ్లాద బలిలఖ్పుర విభీషణ । వ్యాసా బకే పాసుక
శౌనక సామిరాఁ। భిష్మ విభీషణ సోమ శ్రీరమణా నిత్య దాసమసమాంఖ
హారణా॥ప్రభు॥

ఈలాగున భగవంతుని స్తుతియింపుచు సకల ప్రాణులయందు దయ గలిగి "అహింసాపరమోధర్మః" అను ప్రమాణమునుబట్టి నడుచుకొన వలయునఁట. ఆ హింసయనఁగా తనవంటి యితరప్రాణులను హింసింపక యుండుటయే, తనబోటియితరప్రాణులయెడ నెవఁడు దయలేక హింసించుచుండునో యట్టివానిని యమభటులు, ఉగ్ర మంతురు తప్తతోయముల-మొత్తురు గ్రాగి కాపెధారలచే । దహింతురు ఎట్టి పేరివులు వధింతురు నిరాకని గందరీపం ... లో స్వంతురు ఘోరాగ్నిగంగలంబురు పాము లచేత బట్టుదొరి । ద్రెంతురు కుంభీపాకాదిగని- పంతురు గేహాయు ... సకండలక్షా ॥ అనగా జీవ హింసచేయునీచునిబట్టి యమభటులు తేళ్ళ గాళ్ళ మంచు నీటగుంచి ముంతురు, భయంకరములగు గదా దండములచే గొట్టుదురు, తీక్ష్ణములగు ఖడ్గములచే పేగులు వెడలు నల్లుగా గోయుదురు, నదపు కేనుగులచేత త్రొక్కింతురు, మిగుల కష్టతరములగు కార్యములచే నొప్పింతురు, విషజ్వాలల గ్రక్కు ఘోర సర్పములచే గఱపింతురు, ఉన్నతములగు పర్వతములపైనుండి క్రిందకు త్రోయింతురు, తనశరీరము నే కండలు కండలుగాగోసి తనచే దినిపింతురని యీమొదలుగా పరమ పావన ప్రథమగు శ్రీ మహాభాగవతమునం దుదాహరింపఁబడియున్నది. మఱియు నెవ్వండేనియు నీశ్వర కల్పితవృత్తిగల జంతువుల హింసింపువాని నంధకూపంబను నరకంబునఁ బడవైచి యమభటులు క్రూర మృగ పశు పక్షి సర్ప మశక మత్కుణ మక్షికాదులచే నపరి

మిశ్రమయిన బాధలం బెట్టుదురంట ఇంతయేల తొల్లి మాండవ్యుండను ఋషి నాలు గేండ్లు సంవత్సరముల ప్రాయమున పుడు నాటలాడుకొనుచుండి యొక తూనీగెం బట్టి దారముచే దానితోక కొక యురిపైచి యాడికొన కొంతకాలమున కాతండు సకల శాస్త్రము లభ్యసించి యొక యరణ్యమధ్యంబున తపంబు సేయుచు మిగుల తపోమహిమ గలిగియుండ నాయరణ్యమునకు జేరువుననుండు నొక పట్టణమును బాలించు రాజునింట నొకనాడు దొంగలు ప్రవేశించి నవరత్న ఖచితములగు ననేకాభరణములు దొంగిలించి యా ఋషి తపస్సుచేయు వృక్షముక్రింద బంచుకొనుచుండ నింతలో రాజగృహంబున పరిచారకులు మేల్కాంచి తస్కరుల యడుగుల జాడలంబట్టి యరణ్యమధ్యంబున నుండు నావృక్షముం జేరి యచ్చట ధనము భాగించుకొను చోరులం బట్ట ప్రయత్నింప వారది గ్రహించి ప్రాణభయంబుచే బరువెత్తు సమయంబున నొక యాభరణము వారిచేతనుండి జారి భూమిపైంబడ రాజభటులాహారము నెత్తికొని యావృక్షమూలంబున తపస్సు జేయుచుండు ముని పుంగవునిం జూచి టక్కరిమునియగు నీచోరుండు మన బారింబడి తప్పించుకొని పోవంజాలక యిట్లు కపట మౌనిరూపంబున నున్నవాండని యాతనిం బట్టి కాలు సేతులు గట్టి రాజ సమ్ముఖంబునకుం గొంపోయి జరిగిన వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగింప రాజేంద్రుండది నిజమని యెంచి మునీశ్వరుని కొఱత వేయ నాజ్ఞాపించుటయు, భటు లట్లు గావింప నాతండు దన తపోబలముచే ప్రాణంబులు దేహంబున నిలుచునట్లు జేసి, నేనిట్టి దురవస్థ ననుభవించుటకు గతం బెద్దియొకోయని గవ్యదృష్టిం జూచి తాను పిన్నతనంబున నొకయుడుగని తూనీగను హింసించుటచే తన కిట్టి యపకారము లభించెనని గ్రహించి తద్దోష పరిహారమునకు వలుకు వేచియుండి పిమ్మట యమపురంబు డాయంబోయి మిగుల నాగ్రహంబున యమునిం జూచి యోరీ శమనా! పసితనంబునం దైదు వత్సరంబులవఱకు నొనరించు దుష్కృతంబుల ఫలంబు తెలిదండ్రులం జేరుచుండ నీ వన్యాయంబున కొడిగట్టి నిష్కారణంబున నన్ను హింసించుటయే గాక మాతపోభంగమును కలుగజేసితివి. గాన నీవు శూద్రయోనియందు విదురుండవై జన్మింపుమని శపించినాండట. కాబట్టి మహానియములను, అశేష తపస్సంపన్నులు నగు నట్టిమునిసార్వభౌముల హింస దోషముగట్టి కుడుపుచుండ మిక్కిలి మానవులగు మనవంటి కెక్కడయే? పరనిందయు, జీవహింసయు జేయు నిమ్మం డీభూమి యందు పతితుండై వేయిజన్మంబులకైనను కడతేర నేరక గర్భవాసాది నరకదుఃఖంబు లనుభవింపుచు నుభయలోకంబులకు వెలిగా నుండునని శుకమహర్షిచే ప్రస్తావింపబడియున్నది. కాబట్టి జీవహింసకన్న మిక్కుటంబగు పాతకంబు గలదే? మఱియు "పరోపకారార్థమిదం శరీరం" అను వాక్యముచే నీశరీరము పరోపకారార్థముకొఱకె సృష్టిస్థితిలయ కారణుండును పరాత్పరుండును నగు, భగవంతుండు మన కనుగ్రహించియున్నవాండు గాని మన కాయుష్యం మన కారోగ్యం మాకు ధనం మాకు రుణం' అని యనేకులకు బీదలను గష్టపెట్టుచిరకాలపత్రంబులు బుట్టించి యుంచ నుంద

జో యమాయకుల కొంపలుముంచి యన్యాయంబున ధనమార్జించి మిగుల డంబముగా దేహమునకు చందనాది వాసనలుబూసికొని పట్టు గుభాళించుచు వారకామినుల కౌగిళ్ల లంబడియుండుటకుం గాదఁట. ఇంతియే కాక ప్రపంచమునందీదేహావయవముల బ్రకాశించుననఁగా. శ్లో॥ శ్రోత్రంశ్రుతేనైవ నకుండలేన దానేనపాణిర్న తుకంకణేన। విభాతికాయః కరుణాకులానాం పరోపకారేణన చందనేన॥ అనఁగా వీనులు భగవంతుని సచ్చరిత్రములు వినుటచేత ప్రకాశించుచున్నవిగాని పెద్దపెద్ద కుండలములు, సువ్వల యంటుపోగుల్ వేసికొనుటచేత ప్రకాశింపవఁట. హస్తము యీవిచేసనగా సత్పాత్రులయినవారికి దానధర్మముల జేయుటచే బ్రకాశించునఁట గాని మురుగులు, మురిడీ గొలుసులు, తోడాలు, యమునా గిళ్ళయుంగరములు బెట్టికొనుటచే సాటితల వంత మాత్రము బ్రకాశింపదఁట. దేహమెట్లా దయారసముగలిగి చేతనయినవఱకు పరోపకారము చేయుటవలన బ్రకాశించునఁట గాని ప్రాతగోడకు సున్నము కొట్టినట్లు గంధనామములు బూసికొనుటవలన నెంతమాత్రము రాణింపదఁట "విచిత్రదేహం పత్రీశ్వరాయ నివేదితుం" అనఁగా శక్తికొలఁది పరోపకారము చేయుచు భగవంతుని ధ్యానభజన వందనాదిక్రియల నిర్వర్తించుటకు గాను కరుణాసముద్రుండగు భగవంతుఁడు కరచరణాద్యవయవములతో గూడిన యీ విచిత్రమగు దేహమును మనకొసఁగియున్నాఁడు. ఆట్టిదేహమును ధనధాన్యసంపత్తి సుఖము క్రమముగ నుపయోగించిన నెంత మాత్రము ను బ్రయోజనము లేక, సీ॥ గురుకులక్షోత్తివెంబడిం జరింపనే వాహకుఁడే శివంబునకును। సంగి బెద్దకు లేదె సుమనఃపూజ్యగావముల్ కలిమింగల్గదె నాకు కామినులకు। పులినోళ్ళు జింపన క్కలనుబోషింపదే స్థూలకాయము లేదె దున్నలకును। పుష్పవంతికి లేదె ఘట్టంబుగట్టుట వేణాధరుం దెద్దు వెంటరాదె। న్యాయపద్ధతి నడువని నరునికవని। నెన్ని చిన్నెలు గలిగిన నెందుకొఱకు॥ కాన నీలాగున వృథాయాసి యుడిదముగాగక యీశ్వరుండు నచించి యున్నాఁడు. మఱియు, శా॥ కారేరాజులు రాజ్యముల్గలుగవే గర్వోన్నతింబొందరే। వారేరీ సిరిమూటగట్టికొని పోవంజాలిరే భూమిపై। బేర్గనంగిల దేశిబి ప్రముఖులుం బ్రీతిన్ యశఃకాములై। యీరె కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే యిక్కాలమున్ భార్గవా॥ అనఁగా నిదివరకే ప్రపంచమునం దెందరెందరో గొప్పవార లష్టైశ్వర్యములతో తులఁదూగుచు ధనమదాంధత్వముచే వొడలెరుంగక ప్రవర్తించిరి. వారంతయును యముని సదనంబున కేగుతరి యీధనమంతయు వెంటగొనిపోయిరా, లేక వారి నామరూపము లీ భూమియందే మాత్రమయిన ప్రకాశించుచుండెనా? పూర్వమొకప్పుడొక డేఁగవలన దరుమబడిన పావురమొకటి పరోపకారము సేయ సంకల్పముధరించిన శిబిచక్రవర్తి శరణుజొచ్చె నాతఁడు పావురమెత్తుమాంసము తనదేహమునుండి గోసి డేఁగకిచ్చి యిట్టి యశస్సును బొందెను. ఇక్కాలంబుననయినను ప్రపంచములోనివారు లాతనినామమును మఱచిరే! దెక్కించిన నామహాపురుషుండు దివికేగి యెన్ని యుగంబులాయె నాతనికీర్తి యిప్పటికినిజగంబున వెలయుచున్నదిగదా. కావున మానవుఁడై యిలఁజనించినందుకు యశస్కాముఁడైయిహాపరసౌఖ్యములంద బ్రయత్నింపగలయునఁట. మరియు ఫాగసీ గ్రంథమగు

బాగోబహార్ అను చారుదర్వేషు సందబీర్ ఖుస్రోయను గొప్ప జ్ఞాని యీయర్థమునే ప్రబోధించుచున్నాఁడు. దీని నేరొక్క పాణాపండితుఁడు-

"Pleasure and pomp and wealth may be obtained
And every want luxuriously supplied.
But suddenly, without a moment's warning,
Death comes, and hurls the monarch from his throne,
His crown and sceptre scattering in the dust
He who is satisfied with earthly joys,
Can never know the blessedness of heaven,
His soul must still be Dark.'

అనఁగా లౌకికమున ధనధాన్య మదాంధత్వముచే విఱ్ఱవీగుచు నిహసౌఖ్యములే స్థిరమని నమ్మి యూసించియుండ మృత్యువొకనిముసమైన తనరాకముందుగా నెఱిఁగింపక రాజాధిరాజులైనను కిరీటము మొదలగు రాజచిహ్నములు ధూళిధూసరంబులందొలఁగనీడ్చుకొనిపోవునఁట- యిట్టియిహసౌఖ్యములకయి దైవదృష్టికి విరోధముగా కార్యములు జరుపువాఁడు భగవంతునిదయకు బాత్రుఁడుగాక మీఁదుమిక్కిలి యధిక పాపియయి నశించుననఁట. కాఁబట్టి What is glory to man?—an illusion, a cheat; అనఁగా మానవునకుఁ బ్రపంచమునందలి సుఖము లెట్టివనఁగా స్వప్నము వంటి బూటకములు అని యీ మొదలుగా 'షానామ' యను గ్రంథమున వివరించియున్నాఁడు. మరియుఁ బరమ భాగవత శిఖామణియగు తులసీదాసుగారు 'కర కేవ్రూపగ కరకగా" కరతలకగనకగో, అనఁగా దేహీయని యాచించినవాని కరముపై నీకరముంచుముగాని యొకరిపాణితలముకింద నీచేయి యుంచకుమని వచించినారు. కాన మానవుఁడు పరోపకారాగ్రణియై యెల్లకాలము దిహానుపడుచు న్యాయపథంబు దప్పక సత్యవ్రతుఁడయి సాష్టాంగ నమస్కారాగ్ర్యుండగు భగవంతుని నామము నెల్లప్పుడు తన హృదయకమలంబునందిడి యేకాగ్రచిత్తముతో.

రాగము-కమాచ్-చతురశ్రజాతి-త్రిపుటతాళము.

రారాపన్నాగశయనా। చేరా రాయ నికనైన॥ రారా॥ నేమా భక్తుల మొరవినవికు। భారమా। సుఖదరమ॥ రారా॥ అపరిమిత నినుమదినెరనమ్మితి కరుణించవదేమిర। మనసిజ, జనకిపేర్మి, మనువిడిచినమును గానని। యీనుమానమునచే బారిన ఘనమా, నిరుమానస మందున వేడెదరిపుహరా॥ రారా। ... ...

ఈలాగునఁ బరవశమయినభక్తితో నా పురుషోత్తముని దివ్యనామ సంకీర్తనలను జేయవలసినదఁట. ఎందుచేతననగా, శ్లో॥ రాత్రిస్సైవ పునస్స ఏవ దివసో మత్వా ముధా జంతవో। ధావం త్యుద్యమినః స్తథైవ నిభృత ప్రారబ్ధ తత్తత్క్రియాః। వ్యాపారైః పునరుక్తభూత విషయై రిత్థం విధేనామునా। సంసారేణ కదర్థితా వయమహో మోహా

న్నలజ్జామహే॥ అనగా, ప్రపంచమునందు ప్రకాశించిపోయి, వచ్చిన నక్షత్రములే తిరిగివ చ్చుటయు, పోయినవాసరంబులే తిరుగపోవుటయు. నీలాగున వారములు, పక్షములు మాసములు, ఋతువులు, అయనములు, సంవత్సరములు మొట్టమొదట్టి వచ్చుటయు, జ నమొనరించు నిత్యకృత్యములే ప్రతిదినమునందును చేయుచుండుటయు. యీమొదటి సు నిమనకన్నులారగాంచుచుండినను, దీనియందలి యావత్కార్యనిర్వాహకుండెవ్వడనుటను వాటినే గోరుచుండుటచేత గాని యీసృష్టికర్త యెవ్వడని వాస్తవముగా తెలిసికొనలేనో. యెవడును తనకుదోచినరీతిని సంగతించుచుండెనో, యీసృష్టిమాహాత్మ్యమును పూని విచా రించుటకు మనము బుద్ధిహీనమైయున్నాము. గాన "ఇంతటి చక్కనైన యీసృష్టియంతయు నిడేడు దైవంబు సృష్ట్యాలయమాన్వ" అని పరమేశ్వరుని గూర్చి వేదము ప్రకాశించుచుండె డనియు నతడు ప్రపంచమందలి ప్రాణులకు జీవనాధారమైనప్పుడు సర్వంబునియు వ చించియున్నాడు. ఇందువలన నీమహాప్రపంచముయొక్క సృష్టిస్థితిలయ కారణములకు నాధారభూతుండగు మహాపురుషుండొక్కడు గలడనియు, నతడే నిత్యుండగు భగవం డనియు, సర్వాంతర్యామియనియు, పరబ్రహ్మంబనియు, నిట్లనేకులు చెప్పి నకేకనామంబు లనెన్నబడుచున్నాడు. మన కొందఱికి భగవంతుడే యున్నయెడల నతడెట్టివా డడని సందేహము గోమనకుట. ఇందుకు నిదర్శనముగా నొకానొక నాస్తికుడొక భగవ ద్భక్తునియొద్దకేగి స్వామీ నేనిప్పుడు మూడుప్రశ్నలడుగుదును నిశ్చయించితిని గాన మరు దయచేసి నాప్రశ్నలకు సమాధానంబు చెప్పుడని ప్రార్థించ నాస్తికుండుకట్లయా సనతండాతనిం జూచి స్వామీ ? లోకమున భగవంతుడు గలడని పలికెదరు. భగవం తుడే యున్నయెడల నతడేల యగుపడడు. అదియునుగాక నాకొకసందేహ ము. రెండవప్రశ్న దైవసహాయంబు లేక యేకార్యమును సాఫల్యము గాదనెదరు గనుక గాన మానవుడొనర్చు పుణ్యపాపకార్యములన్నియు భగవదనుజ్ఞవలన జరుగుచుండ గా యనంతరము మానవుడొనర్చిన పాపమునకు భగవంతుడేల దండించును. అట్లు దం డించుటచే భగవంతుని న్యాయమునకు లోపము గలుగదా ? మూడవప్రశ్న భగవంతు డు పాపులగు జీవుల నందఱిని నరకాగ్నిచే బాధించునని చెప్పుదురు. జీవుడగ్నిచే సృష్టింపబడుటచే నగ్నినగ్ని యెట్లుల బాధించును గాన నీమూడుప్రశ్నలును నాకుమిగు లచిత్రముగదోచి నమ్మశక్యముగాక యున్నవి. గాన తమరు దయచేసి వీటితాత్పర్య మును బోధించుడీయని యడుగ, నందులకాభక్తుడు కొంతసేపటి విచారించి యప్పటనుండె డి యొక మంటిముద్దం గొని నాస్తికుని శిరముపైమోద నాతడాబాధకు సహింపలేక బ రువెత్తి రాజసముఖంబున మొరలిడ, రాజాభక్తునిం బిలువనంపి యీతనినేల కొట్టితివని యడుగ నందుకాభక్తుడీతడడిగిన మూడుప్రశ్నలకు సమాధానంబుగా నిట్లుజేసితి. ఎ ట్టులన, వీడు తన శిరసునందు దెబ్బతగులుటచే నొప్పగానున్నదని పలుకుచున్నవా డు, అటులైన నాకానొప్పిని జూపడనుడు. దేవాతనికి భగవంతునిజూపెద, రెం డవది. ఇతడు మనుజులొనరించు పాపపుణ్యము లన్నియు భగవదాజ్ఞవలననే జరుగుచుం

డ భగవంతుఁడు వారివారి పాపములకుందగినట్లు మనుజుల నేల దండించునని వచించెను గాన నేనును భగవంతుని ప్రేరణచేతనే యితని తలపై మంటిగడ్డ ఱువ్వితిని. అందుకితఁడేల నిష్కారణముగా నన్ను నిందింపవలె. మూఁడవది జీవులగ్నితో చేయఁబడుటచే యట్టిజీవులను పరాత్పరుఁడు నరకాగ్నిచే నెట్లు బాధించును? అగ్ని నగ్ని యేమి సేయఁగలదని వచించినాఁడు గాన మానవ శరీరములు మంటితో చేయఁబడి యున్నవి. నేనితనిపై మంటిముద్దయే వైచితిని గాని యితరముగాదు. అట్లగుటచే మంటిని మన్నేమి సేయును? వీఁడు నేను గొట్టిన మంటిచే గాయమయినదని నిష్కారణముగా దోషము నాయం దారోపించుచున్నాఁడని వచింప నాస్తికుఁ డగిపని సిగ్గుపడి వెడలిపోవుచుండ భక్తుఁడాతనిం బిలిచి ఓరి మూఢా? మనము భగవంతుఁడు గలడని పూజించితిమా నిజముగా భగవంతుఁడే యున్నయెడల మనకోరిక లీడేరునట్టుల మన పూజాఫలమందగలము. మనమిట్లు భజించినను భగవంతుఁడు లేకయే యున్నయెడల మనకేమికొఱతయుఁ గలుగదు. మనము భగవంతుఁడు లేడని భగవదారాధన విముఖులమైయుంటిమా నిజముగా భగవంతుఁడే లేనియెడ యెట్టి ప్రమాదమును లేదుగాని యొకవేళ భగవంతుఁడు గలఁడను వాక్యము సత్యమాయెనా మనము రౌరవాది మహానరకంబులం బడి వచింపనలవి గాని దుఃఖసంకటము లనుభవింపవలె. కాఁబట్టి భగవంతుండను నొక జగద్రక్షకుండు లేనియెడ చతుర్దశ భువనంబు లీటుల కాలగతిం దప్పక వర్తించునే, కాన దృఢచిత్తుండవై తెలివి గలిగి సర్వేశ్వరుండగు నావైకుంఠవాసుని పదకమలంబులఁ దప్పక భజియించి ముక్తిం గాంచుమని బోధించి అతనిఁ బంపుటయు; రాజా భక్తుని మిగుల విశ్వాసముతో పూజలొనర్చి సత్కరించి బంపినాఁడఁట. కాఁబట్టి సర్వసముండై, సకలాత్ముండై, అవాఙ్మానసగోచరుండై, మహాతేజస్వియై, వెలుంగు భగవంతుండొకఁ డీభువనంబున కాధారుండనుట సుప్రసిద్ధమయి యున్నది. మఱియు గజేంద్రుండు మకరివలన బాధఁ బొందుచు సేయునగిలేక భగవంతుని మగినిడి,

ఉ. ఎవ్వనిచే జనించు జగ - మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై । యెవ్వనియందు డిందుఁ బర-
మేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు మూలకారణం । బెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ - డెవ్వఁడు సర్వముఁ దా
నయైనవాఁ - డెవ్వఁ డాత్మభవు - నీశ్వరు నే శరణంబు వేఁడెదన్॥ మఱియు

క. లోకంబులు లోకేశులు । లోకస్థులు దెగినతుదిన - లోకంబగు పెం । జీకటి కవ్వల నె
వ్వాఁ । డేకాకృతి వెలుఁగు నతని నే సేవింతున్॥ అనఁగా నెవనిచే జగంబు సృష్టింపఁబడునో, యెవనియం దీజగంబు లడంగిపోవునో, యాదిమధ్యాంతర్యామియై సర్వము దానై సకల చరాచరములయందు నిండి యుండునో పరమేశ్వరుం డెవ్వఁడో, మహాప్రళయమునందు లోకంబులు, లోకేశులు మొదలగు వారందఱు నశించిన వెనుక ప్రాణిరహితమయిన చిమ్మచీకటిలో తేజోరూపుండయి వెలింగెడి నాదబిందుకళాతీతుని నేశరణు వేఁడెదనని ప్రస్తాపించి యున్నవాఁడు. పూర్వమొకప్పుడు శ్రీకబీరుదాసుగారు తీర్థయాత్రలం దిరుగుచు వేమన యను మహాయోగినిఁ జూడ గోరి

పోవుచుండ, నచట వేమనయును శ్రీకబీరుదాసుగారి కీర్తి విని వారిం దర్శింపంగోరి వచ్చుచు మార్గమధ్యంబున నొకరి కొక రెదురయి యాలింగన సంభాషణాది కార్యంబులం జరపిన పిదప శ్రీకబీరుదాసుగారు వేమన యట్టి జ్ఞానియో దెలియం గోరి వేమనను జూచి నీకు దిక్కెవ్వరని ప్రశ్నఁ జేయ నందుకు వేమన "నాకు దిక్కెవ్వరు నడినాళములలోన వేగుచుక్క వంటి వెలుగు దిక్కు" అని వచింప శ్రీకబీరుదాసుగారందలి లక్ష్యార్థమును గ్రహించి మిగుల నానందంబున వేమనను జూచి నీవు ధన్యుండవని వచించి వెడలి పోయినారఁట. కాబట్టి "ఏకో నారాయణో హరిః" యను ప్రమాణము వలన భగవంతుఁ డొకఁడు గలఁడనియు, నాతఁ డనంతకోటి నామములచే స్తుతియింపఁబడుచున్నాఁడనియు, నాస్తికులు దప్ప సర్వమతములవా రొప్పుకొనుచున్నారు. అట్టి పరమాత్మ యొకండు సగుణుఁడై నిర్గుణుఁడయి త్రిగుణంబులతో గూడి తనమాయవలన బ్రహ్మాండ భాండములం గల్పించి యగ్నియొక్కండయ్యు ననేకప్రకారములం బ్రవేశించి యనేకరూపములం దోఁచు తెరంగున విశ్వాత్మకుండయి పురుషుండొక్కండయ్యు తనవలనఁ గలిగిన నిఖిల భూతములయందు నంతర్యామి రూపంబున దీపించుచు సర్వేశ్వరుండయి యాతండు దేవతిర్యఙ్మనుష్యాది యోనులయందు లీల నవతరించి లోకముల రక్షించుచు దుష్టుల శిక్షించుచుండునఁట. ఒకానొక కాలమునందు మహాఋషులందరు లోకహితార్థముగఁ గూడి ద్వాదశవార్షిక సత్రయాగము సేయుచు త్రిమూర్తులలో సత్త్వగుణ ప్రధానుండగు వాని నామసంకీర్తనఁ జేయుటకు నిశ్చయించి యాటుల బరీక్షించుటకై భృగుమహర్షిని పనుప నాతఁడు ముదట సత్యలోకంబునకేగి యచట సకల సురగణములతో నిండు పేరోలగంబున నున్న బ్రహ్మదేవునిం జేర వందనాది క్రియల నాచరింపక పోవుటచే రజోగుణ ప్రధానుండగు విరించి తనకుమారుండగు భృగుమహర్షి నిండుకొలువున నిట్లు వందనాది క్రియలు జరుపక తన్ను నవమానించెనని మిగుల నాగ్రహమును జెంది లోలోన శాంతుండై యాఋషీశ్వరునితో మందలింపక పోవుటయు నీతఁడు రజోగుణుండని యామహర్షి యచ్చటనుండి వెడలి రజిత గిరిం జేరి యందలి సౌధాంతరంబున గిరిజతోడం గూడి విహరించు శంకరుని డాయం బోవ పురాంతకుం డాఋషిపుంగవుని జూచి చిరకాలమునకు తనప్రియసోదరుం డేతెంచెనని యెదురేగి యాలింగనము సేయుటకు గమకింప, మునిశ్రేష్ఠుం డాతని బరీక్షింపవలెఁ జివచ్చినవాఁడగుటచే మహేశ్వరుని సరకుగొనకుండుటయు, తమోగుణ ప్రధానుండగు నాతఁ డాక్షణం బతిరౌద్రంబున నోరి పాతక? సోదర భావంబున నిన్ను గలయం జనుదెంచిన నన్ను నవమానించితివి గాన కుడియుమని శూలమెత్తంబు దఱముటయు, మహాతపోబల సంపన్నుండగు నాభృగుమహాముని యందులకు సహింపక తన యుగకాలమునందు నేత్రంబు విచ్చి యుపసంహారంబు గావించి యితఁడు తమోగుణుఁడని యచటనుండి కదలి వైకుంఠంబున కేగి యందు శేషపర్యంకంబున సిరితోడం గూడి వినోదంబున నుండు మహావిష్ణుం జేర నాదేవుం డంతవరకు నమ్మహనీయుని జూడక యుండుటచే మిగుల కోపంబున నామహర్షి కేశవు నదను దన్నుటయు, స

త్వగుణ ప్రధానుండగు జనార్దనుండు తోడుతనె పాన్పుడిగ్గ నతికి మునిసార్వభౌ ముని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి స్వామీ! నీపాదంబున నిట్లు ప్రమాదము జెందు నాకిశితు న్యాయంబుగాని నావక్షంబుననుండు మృదులచే కిసలయ సమానంబులగు దేవరపాదంబు లెంత నొచ్చెనోయని నామనంబున మిగుల చింతిల్లుచున్నవాఁడ, ఈనేరమును సైపుఁడని మిగుల వినయంబున షోడశోపచారంబులం జేయు ఋషివల్లభుండు మిగుల నానందంబునఁ బరవశుండయి దేవా? యీముజ్జగంబుల నీసరి వేల్పుగలఁడే, పతితపావనుండను బిరుదు నీకెతగు. స్వామీ నీయపార మహిమను గుఱించి స్తుతింప శక్యంబె, బ్రహ్మాదులకు జనకుండవు, సునంద నందాది పరమభాగవత జన సేవితుండవు, యజ్ఞేశ్వరుండవు, యజ్ఞరక్షకుండవు, జ్యోతిర్మయ రూపుండవు, మహానుభావా నీవు స్వస్వరూపమునందున్నపుడు పరిణామంబులు గాని రాగాద్యఖిల బుద్ధివ్యవస్థలచే నంటుకుండవు, సద్వితీయుండవు, భయరహితుండవు, మాయం దిరస్కరించి మరల మాయనే యనుసరించుచు లీలామానుష రూపంబులఁ గైకొనుచు స్వతంత్రుండవై చరించుచుందువు అట్లగుటచే లోకంబులకు నీవ ఈశ్వరుండవనియు నితరులగు బ్రహ్మరుద్రాదులు భవన్మాయా విభూతులగుటం జేసి వారు లోకంబులకు నీశ్వరులు కారనియు భేదదృష్టి గలవన్న రక్షింపుము. ఫాలలోచనుండును, బ్రహ్మాదిదిక్పాలురును సకల చరాచరజంతువులును నీన అట్టినీమహిమ వర్ణింపఁదరంబే యని ఇట్లనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి యటనుండి గదలి యాగశాలయందలి ఋషులం జేర యేతద్వృత్తాంతమంతయు వారలకెఱింగింప వారందఱు పరమానందమునుం జెంది భృగుమహర్షి ననిమిషుల గొనియాడి నిండుమనంబున నాపుండరీకాక్షుని పదకమలంబులు పాదుకొల్పి యతిశయమయిన భక్తితో.

రాగము - మాండి - ఝల్వాతాళము.

దేవదేవ భజన నిరంతరమ వామనా। పావనా॥ మాయామనా। వామనా॥
దేవ॥ శ్రీప్రహ్లాద దానవరక్షక రూపా। మత్స్య సింహాచల భంజన దేవా॥
దేవ॥ సప్తతులసీదళ సుమాలాధారా। యోగిజన హృదయరంజన దేవా॥ దేవ॥

ఇట్లుల మనంబున నా దేవదేవుని వినుతించుచు జయనామాంకిత గోవిందా యని సంకీర్తనము జేసి ఋషులందఱు యజ్ఞమును నిరంతరాయముగ నొనర్చి మోక్షమును జెందినారట కాఁబట్టి,

శ్లో॥ శ్రీమన్నామప్రోచ్యనారాయణాఖ్యం। కేనప్రాపుర్వాంఛితంపాపినోపి। హానఃపూర్వం వాక్ప్రవృత్తా నతస్మిన్। తేనప్రాప్తం గర్భవాసాదిదుఃఖం॥

అనఁగా పరబ్రహ్మంబగు శ్రీమన్నారాయణ నామ ముచ్చరించి యెట్టిపాపిష్ఠులైనను సాఫల్యము పొందక పోయిరా, అట్టినామమును మనము జపియింప నేరక పోవుటచే తనే మనకు గర్భవాసాది నరకదుఃఖములు ప్రాప్తమవుచున్నవట. కొందరన్నామ

తత్వములు యింతయేల మనవారే, యిప్పటి నవీననాగరికులు భగవంతుని మనస్సులో మాత్రము ధ్యానింపవలయు ననియు, విగ్రహారాధన చేయకూడదనియు వాదించుచు "డామిట్! మియర్ నాన్ సెన్సు," అనియనుచు శిలలను పూజించుటచే నేమి ఫలమని బల్కుచుందురట. అటుల వచింప నేలాగున నున్నదన, యొకానొక శుర్యాదస్థుడు తనయింట గొప్ప తంజావూరి పాఠకునిచే సంగీతము పాడించుచుండ నా సభకువచ్చిన పెద్దమనుష్యులలో కొందరు పల్లవిని పాడుమని, కొందరు తానము సెల విమ్మండని, కొందరు కృతులు, జావళీలు, పదములు, హిందుస్తాని టుమ్రీలు, టప్పాలు, ధృపదలు, తిల్లానాలు యీలాగున పాడుమనుచుండ నాసంగీతపాఠకుడు రాగముతీయుచు, తలయూచుచు, చేతులుత్రిప్పుచు పాడుట నారంభించి యుండగని సంతోషపెట్టుచుండ నొకచిత్రమును యామిట నొక గొల్లవాడు గుదంచి యొక్క వాకి నిలువంబడి యీసంగీతపాఠకుని యొక్క దృష్టితో జూచిజూచి ఘోరముగ నేడ్చుట నారంభింప నచ్చటనుండు జనులందర నట్టిసంతోష సమయంబున నిదేమి ప్రమాదము సంభవించెననియాగొల్లనిం జుట్టుకొని యేలయేడ్చెదు, నీ కేమియాపదవచ్చెనని యడుగ నందు కాగొల్లండు ప్రత్యుత్తర మియ్యక మిక్కుటంబుగా రోదనంబు సేయుట [illegible] పవారందరును వానిని లాలించియు, బుజ్జగించియు, నాదరించియు, బెదరించియు, నిట్లనేకవిధంబుల వాని బ్రతిమాలుచుండ వాడాయేడ్పుం జాలించి మీ రెందుకు వ్యర్థముగా కాలము గడుపుచున్నారు, త్వరగా యేబదియేను పదికల దాని పెట్టి నాగటక ట్లొకటి గాల్చుండని నానసులందరు యెందుకని ప్రశ్నచేయ అయ్యో పోయిద్దుస నా మందలోని కోడె గొమ్ములతగిరోకటన యొక్క సాక్షిలుగా కంపగాగముచే కొట్టుకొని చేను గులులు వేయుటకు ప్రయత్నము సేయుచుండగానే వచ్చిపోయినది వాడినిక్కికదుపు చల్లగా, యే అమ్మక్కిన్నదో గాని, యీ సంగీతము వినినవే ఆయనకు యింగాకనుండి వాయువగాగముచే మెడ అంతా తిరిగిపోతూవున్నది, పాపము పట్టుకని పాతిక యేండ్లయినాలేవు అన్యాయముగా చల్లిపోతూవున్నాడు. యిప్పుడే లేండి కుకవేస్తాను అని యీ దేవుడుండాడని చెప్పనాడట. అంతెందుకు నే మనపెద్దలు విగ్రహారాధన యేతాత్పర్యముతో చేయుటకు నిర్ణయించిరో యీయుద్దేశ్యమును గ్రహింపలేక శిలల నేల పూజింపవలయునను గొల్లవాని సంగీతజ్ఞానమువలె నాగానున్నదట. ఎట్టులనగా సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుని మనస్సుతో ధ్యానించుట సులభమాత్ర మనాయాసముగా సాధ్యమగునా? ఏల మనస్సుచే ధ్యానింపరాదు? మనస్సునకు విషయమగునో యది త్వక్కు, చక్షువు, శ్రోత్రము, జిహ్వా, ఘ్రాణమను పంచేంద్రియములకు లేక వానిలో నొక యింద్రియమునకు విషయము కావలెను. ఏదియింద్రియములకు విషయమగునో అద్దానినే మనస్సు దలచును. ఏలాగనగా త్వక్కు చేనిశైన స్పృశించిన దానినే మనస్సు తలచుచున్నది, చక్షువు చూచిన దానినే మనస్సును స్మరించుచున్నది. శ్రోత్రమువినిన దానినే మనస్సును యెంచుచున్నది. జిహ్వా రుచి చూచిన దానినే మనస్సును యెన్నుచున్నది. ఘ్రాణము నాఘ్రాణించిన దానినే మనస్సు

ను నిలుపుచున్నది. మనము చూడని రూపముయొక్క యందమొకఁడుఁ జెప్పంగావిడగిన మన మిదివఱకు చూచిన రూపముల యందమునుబట్టియే గ్రహించెదము. ఎట్లనిన సింహళద్వీపముయొక్క కొబ్బరిని దింటినని అది మిగుల రుచ్యముగా నుండెనని యొకఁడు చెప్పినదానిని మనమెట్లెఱుగవచ్చును. ఈదేశపు కొబ్బరిదిన్న యనుభవముచేతనే గదా! ఈదేశమునందు కొబ్బరియను పదార్థమే మనకు దెలియనియెడ మనము సింహళద్వీపముయొక్క కొబ్బరిరుచి నెట్లు గ్రహింపనేర్తుము? యట్లే యింద్రియములచే నెఱుఁగరాని వస్తువును మనస్సు గ్రహింపనేరదనుట స్పష్టమయియున్నది. అరూపియు, జ్ఞానస్వరూపుఁడును, పరిపూర్ణుఁడును, నిత్యుఁడునగు పరమేశ్వరుఁ డెల్లయెడల నిండియుండువాఁడు గాన విగ్రహముల యందును గూడ నున్నాఁడనియే భావింప వలయును గాబట్టి యట్టి విగ్రహములయందు దైవభావము సేయుటచే నదియే దేవతార్చన గాఁగలదు. ఇందుకు దృష్టాంతముగా నాలుగయిదు సంవత్సరములకు వెనుక చెన్నపట్టణమున సముద్రతీరమునందు విక్టోరియా చక్రవర్తినీగారి బింబమొకటి కంచుతోఁ జేసి ప్రతిష్ఠించి ప్రభుత్వ పాలనమునకు లోఁబడిన జనులందఱు మిగుల భక్తిశ్రద్ధలతో నా ప్రతిమకు వందనాదులొనర్చి నిజముగా నపుడా వ్యాప్తి యా ప్రతిమమీఁద నున్నను వాని లంఘనమాత్రము చక్రవర్తినీగారినే గదా కూడియుండెను. మఱియు, నా ప్రతిమకు మర్యాదలొనరించినపు డెవరయిన నా ప్రతిమయే చక్రవర్తినీ గారని తలంచిరా? లేదు చక్రవర్తినీగారికి వందనాదులు చెల్లించుటకా ప్రతిమ జ్ఞాపక చిహ్నమని నిశ్చయింపఁబడి యున్నది. కావున నవాఙ్మానస గోచరుండగు పరమాత్మని మనస్సులో ధ్యానించుట మిగుల ప్రయాసముగాన విగ్రహములయం దీశ్వరుని సంభావించి యారాధించుట తగునని మన పెద్దలేర్పరచిన పద్ధతియెంతయు శ్లాఘనీయంబుగ నున్నయది. కాన,

శ్లో॥ విష్ణో రర్చావతారేషు । లోహభావం కరోతి యః ।
యో గురౌ మానుషం భావం । ఉభౌ నరకపాతినౌ ॥

అనఁగా నర్చావతారములయందు (విగ్రహారాధనయందు) లోహభావము సేయువాఁడును, గురునియందు మానుషభావము సేయువాఁడును, నిద్దరు తప్పక పాపులయి నరకమనుభవించెదరని బ్రహ్మాండ పురాణమునందు వ్రాయఁబడి యున్నది. కొందఱు కీలాగుననే విభూతి నామముల యందును, అనుమానము గొనుచుండునట్టు గావున దానిని గురించి యాలోచింతము. సృష్టిస్థితిలయ కారణుండగు భగవంతుఁడు జీవుల తరణోపాయమునకుగా ననుగ్రహించిన వేదశాస్త్రాగమ పురాణములయందనేక మార్గము లుదాహరింపఁబడి యున్నవి. ఆమార్గములలో భగవంతుని చిహ్నములను ధరించుట యొకటియయి యున్నది. ఇది జ్ఞానులందఱిచే బొగడఁబడిన యోగ్యమతములో మనము జేరియున్నామనుట కొక గుర్తుగా సూచించుచున్నది. ఆచిహ్నము వేదాగమ పురాణములయందు విభూతి యనియు తిరుమణి యనియు జెప్ప

బడియున్నది. వానిలో విభూతిధరించుట పరమశివుఁడు, చంద్రశేఖరుఁడు, ఉమామహేశ్వరుఁడు, మొదలయిన పేళ్ళనొప్పి సారంగము, శూలము మొదలయినచిహ్నములు ధరించి పరవస్తువులు భజించు శివజ్ఞానులకు శివసంబంధమును దెలుపు శివచిహ్నమును దెలుపుచున్నది. ఆవిభూతి యుద్ధూళనముగాను, త్రిపుండ్రముగాను శివభక్తులచే ధరింపఁబడుచున్నది, త్రిపుండ్రము శివజ్ఞానముచే నశించునట్టి యావరణము, మాయ, కర్మము అనుమూడు పదార్థములను దెలియఁజేయుటచే మూఁడు రేఖలుగా ధరింపఁబడుచున్నది. విభూతియొక్క మహిమను దెలియఁగోరినయెడల కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తు, భస్మజాబాలోపనిషత్తు, సన్న్యాసోపనిషత్తు మొదలుగాఁగల యుపనిషత్తులలో శైవపురాణములయందును జూడందగు. ఇక తిరుమణినిగూర్చి విచారింతము. తిరుమణిధరించుట, నారాయణుఁడు, వాసుదేవుఁడు, గోవిందుఁడు, కేశవుఁడు, మొదలయిన నామములచేనొప్పి శంఖచక్రగదాధారియైన పరవస్తువును పూజించు విష్ణుభాగవతులయొక్క విష్ణుసంబంధమును దెలుపు చిహ్నమైయున్నది. తిరుమణియుఁ బయిన దెలిపిన విభూతికలనే మూఁడు రేఖలుగా ధరింపఁబడుచున్నది. మూఁడు రేఖలును నామము, అకార, ఉకార, మకారస్వరూపమయిన ప్రణవమనియు దానిని ధరించువారు ప్రణవమును ధరించుటనియు, నడుమ అకారము వర్ణస్వరూపుఁడైన విష్ణువుకు పేరనియు, ఉకారము చిద్రూపమయిన మహాలక్ష్మికి వాచకమనియు, మకారము వారిని ధరించు భక్తులను దెలియఁజేయుచున్నదని యీరహస్యము శ్రీవాసుదేవోపనిషత్తు శ్రీనారాయణోపనిషత్తు మొదలయినయుపనిషత్తులయందుస్పష్టముగా వివరింపఁబడి యున్నది. తిరుమణియేమి విభూతియేమి ధరించుటచే నీటిమీఁద బుగ్గవలె శీఘ్రముగా నశించునట్టి యీశరీరము మన్నయిపోవుననియు, బూడిదయగుననియు జ్ఞాపకపఱచుటకు సాధనములయి యున్నవి, వీని స్వస్వరూపము విచారింపవిచారింప నీదేహమునందలి యభిమానమునువిడచి యింద్రియనిగ్రహము గలిగి పరమేశ్వరుని ధ్యానించి మోక్షసామ్రాజ్యము నెంగుటకు హెచ్చరించుచున్నది. రాజకీయోద్యోగస్థులు వారికినియమించిన దుస్తులను ధరించునట్లును, పోలీసువారు నంబరువ్రాసినటువంటి యూనిఫారములను ధరించినట్లును, పరబ్రహ్మమును నుపాసించు భక్తులు భగవంతుని చిహ్నములు ధరించుట యవశ్యమయియున్నదట-మఱియు పురుషోత్తముఁడు ప్రపంచమునందలి జీవకోటులందరికి పతియగుటచే భర్తృస్త్రీసామాన్యము భార్యవలె మనభక్తులందరు భగవంతుని చిహ్నములు ధరించుట న్యాయమయియున్నది. ప్రణవస్వరూపమును దెలుపు విభూతిగాని నామముగానిమూఁడు రేఖలచేధరించుట మూఁడవస్థలను విడచి మూఁడుదేహములు శుద్ధిజేసి మూఁడు గుణములఁ బోగొట్టి ముమ్మూర్తులను జూచి ముక్తిఁ జెందుటకేయని సూచించుచున్నదని యుపనిషత్తులు మొఱపెట్టుచున్నవి. వేదాగమపురాణములయందును, స్మృతులయందును ముఖమందు విభూతిగాని నామము గాని లేక చేయఁబడు పుణ్యకర్మలు, నిత్యకర్మానుష్ఠానములు, దేవతాపూజలు, తపస్సు, విద్యాభ్యాసము మొదలయినవి వాటిఫలమునొసంగ నేరవని చెప్పఁబడియున్నది. కాఁబట్టి

విభూతిధరించువారు విభూతిని, నామమునుధరించువారు నామమునుధరించి. శ్లో॥ సృష్టిస్థి త్యంతకరణాత్ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాత్। సర్వాత్మకం చ ప్రణవం। ఏకమేవసమాశ్రియే అని శ్రీవిష్ణు పురాణమందు జెప్పబడినట్లు సృష్టి, స్థితి, లయ, కారణభూతుడయి బ్రహ్మ విష్ణు, శివస్వరూపుండగు పరమాత్మను ప్రార్థించినచో పరమగతిం బడయ వచ్చునట- కాన నిట్టిరహస్యార్థములను శ్రీనుడి చదవి గ్రహింపనేరక యస్వతంత్రులును, కొంద లు మనవారు బట్టలలోనేమున్నది. రాళ్ళను బూజించుటచే నేమి ఫలమని వెడవా దములు సేయుచుండెడుగ నున్నదన, ఒకగ్రామమునందలి పురజనులందఱొక ధనుని చే హరికథ చేయించుచుండగ, నాగ్రామమునందలి గొల్లవానికొక పాటి పొలమునుండి వచ్చిన తోడనే స్నానము చేయించి భోజనంబిడి వివేకములవగుటచే భార్యంజూచి నాయకా, ధనాపచ్చింతలేక యెల్లప్పుడు సంసారాపేక్ష నుండుచున్న వాడనుగాక నేటి దినమందుగాగన హరికథ చేయుచున్నారు. కొంచెసేపటులు వినరాదా యని, చూచుచుండడగు వాడొల్లండు భార్యం జూచి సేనూరకట పుచ్చున్న నిద్రవచ్చును, జొన్నగుగ్గిళ్ళు కొన్ని వేయించివాయించినయులు ము పినవచ్చెదనన, గుణవంతురాలగు నాగరిత యూరియాలగారించ వా డాహారకథ సేయు తావునకుం జని రంగుమాడు గొక్కళ్ళతో జొన్నగుగ్గిళ్ళు ము ట్రంజేసి యొకనుగునకడకింద కంచుకొని మకొని వెల్లకిల నొరగనో విని బవంఢ స డు నయిని వాహగుగ్గిపాకములు రెండు భోగము గాం బోయటచే నప్పటి మంటి నడ్డగొక దీపారి పినినోటం డ పాపి, పా, శ్మాయని గుం రించుకొనుచు లేచివాడు తమ హరికథ నేయనాపెను.

రామ-నామసంకీర్తన-మాహాత్మ్యము.

పాపి చిరాయువా నోటపెనుశన్న। కాలయముండు పట్టుకనిన్ను సన్నిగిదన్న ॥

అనిపాడుచుండ గొల్లండదిగిజూచి శ్రీ సాంబహరికథ, నోట్లో దన్న, హరికథలో మన్న, యెక్కడచూచిన మన్ను మన్నగా నున్నదని యింటికిబోయి భార్యంజూచి నీ పాటుముండా? హరికథయందేమి వాడంబోతిని అంతా మన్ను మన్నగా నున్నదని ని నికి కొట్టంబోయి నాడడట. కాబట్టి శ్రీహరిసేవయొక్కయు, విభూతి నామములయొక్క యు మహిమ గుర్తెఱుంగక వదించుటయు నాలాగే నున్నదట. కాబట్టి.

శ్లో॥ హరితాత్రిణాంయుపాపినాం। వినాశాయచదుష్కృతాం।

ధర్మసంస్థాపనార్థాయ। సంభవామి యుగేయుగే ॥

అనంగా, చెప్పడయి తేలొక్క వంటయు నాస్తికమతమునకులోనై బ్రాహ్మణులు వేదపారాయణము మొదలయిన నిత్యకృత్యములు విసర్జించుచున్నారో, క్షత్రియులు క్ష త్రియధర్మంబులు విడచి రాక్షసకృత్యంబులు సల్పుచుందురో, వైశ్య లన్యాయంబున కొడిగట్టి బీదసాదలంబీడించి విశేషలాభము గొనుచుందురో, మఱి శూద్రులు దేవబ్రా హ్మణాల యెడ భక్తివిశ్వాసము లేక యుందురో, యప్పుడు శ్రీమన్నారాయణాం డగు భగవంతుడు సజ్జనులను రక్షించుటకును, దుర్జనులను శిక్షించుటకును,

ప్రపంచమునందు ధర్మము స్థాపించుటకును ప్రతియుగమందును దేవమానవ పశ్వాదుల యందవతరించుచుండునట మఱియు నాతే [illegible] యుండు గుణరహితుఁడు, నిర్గుణుఁడు, సర్వ సముఁడై, సర్వవ్యాపకుండై, యజ్ఞయాగాదులం [illegible] చుండునట. ఇట్టి పర మాత్మను [illegible] కపటరంచిన [illegible] ములలో [illegible] నాకు [illegible] నుగా [illegible] వని వేర్పరించి [illegible] ని. [illegible] ఏలననఁగా.

శ్లో॥ [illegible] నామ [illegible] ।
[illegible] ॥

అనుపంక్తి వాక్యముచే [illegible] తో రా మనామమును [illegible] యుండుటచే [illegible] ము [illegible] నట. [illegible] ఫలయం [illegible] ములు [illegible] మునచే లబ్ధిమాత్రముచే [illegible] ములో [illegible] కనుగొనుటచే [illegible] నామమును [illegible] నశక్యంబుగుట యేమి.

శ్లో॥ [illegible] ।
[illegible] నాంధ [illegible] ॥

అను పంక్తిలో [illegible] వ [illegible] ములు [illegible] యును [illegible] తో [illegible] చేయుటకల్గు [illegible] నిదనాటి ము [illegible] రంగుటకు [illegible] కన్ము [illegible] సకలస్మం [illegible] ప్రత్యక్షంబుగ నాయకుని దివ్యనా మమును గీర్తించి [illegible] శ్లో.

[illegible] ము—హిం [illegible]

మో [illegible] ॥ [illegible] బనవాలె॥ [illegible] మొరస్యా [illegible] । యహా [illegible] బనవాలె॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] బనవాలె॥ [illegible] ॥ [illegible] వాలె। భక్తచాందిన భజనే బనవాలె॥ మో [illegible] ॥

ఈలాగున [illegible] ప్రతిదినము [illegible] ని [illegible] భవబంధములం [illegible] చిరాయుగుల్లు [illegible] ము. ఇంతియేగాక. శ్లో॥ [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] ॥ అను ప్రమాణముల్లో

అట్టి మహానుభావుండును, జగజ్జనకుండునగు నాశ్రీరామచంద్రునిచరిత్రమువిచారించుట మనకు ముఖ్యమైన పనియంట అసచ్చరిత్రము వినుటచే నేమిలభించుననఁగా శతకోటి సోమపానములు చేసిన పుణ్యము ప్రాప్తమౌనంట గాని సోమపానము లెన్ని జేసినను తిరుగ జన్మకలదు. రామనామ చరితామృతపానము సేయుటవలన గర్భవాసాది నరకముల కాస్పదమగు పునర్జన్మను గురించి మన మెంతమాత్రము భయపడవలసిన పనిలేదట. కాఁబట్టి భక్తాభీష్టఫలప్రదమగు నారామనామమును భూలోకమునందుండువారిచేతనే గాక త్రిలోకవాసులచేతను పఠింపఁబడుచున్నదఁట. ఎట్లన—

శ్లో॥ యస్యావతారచరితాని విరించిలోకే । గాయంతి నారదముఖా
భవపద్మజాద్యాః । ఆనందజాశ్రుపరిషిక్తకుచాగ్రసీమా। వాగీశ్వరీ
శతమహంశరణంప్రపద్యే॥

అనఁగా పరమపావనమైన యీరామనామమును సత్యలోకమందును, స్వర్గమందును, విరించియు, సరస్వతియు, నారదుఁడు, యింద్రుఁడు, దేవతలు మొదలు గాఁగల ఋషిబృందము మిక్కుటముగా నానందబాష్పములు వెలువడ నియమనియమమున నెడతెగక వర్ణించుచుందురంట. కాఁబట్టి మహాప్రభావముగల శ్రీరామనామము పఠించుటచే నెట్టివంటి ఫలము లభించుననఁగా, శ. పరభామాపరహృత్తసంగ్రహుఁడును విప్రఘ్నుండును చోరుండును । స్త్రీగపాపాత్ముఁడును మాతృపితృద్రోహుఁడును పం- క్తిభ్రష్టుఁడా గోత్రఘ్నుఁడే మో। త్యజనిందాప్రవణుఁ డైనచో నియతుఁడై- కర్ణామృతింబున్ బఠిం । ప రమింతన్ సోగుల కిందరానిపదముం- బ్రాపించు గాఢంబుగాన్ ॥ అనఁగా పరధన పరనారీ యందపేక్షగలవాఁడైనను, దేవ బ్రాహ్మణులకు హానిసేయువాఁడైనను, చోరుఁడైనను, అధిక పాపాత్ముఁడైనను, తలిదండ్రులకు ద్రోహము చేసినవాఁడైనను, కుల భ్రష్టుండయినను, భగవద్భక్తులగు పెద్దల నిందించువాఁడైనను, నిశ్చలమయినభక్తితో శ్రీరఘునందనచరిత కర్ణామృతమును పఠించిన వినిన యోగిజనులుం గూడ జెందనేరనట్టి దేహాకైవల్యపదంబు జెందుటకు సందియ మెంతమాత్రము గలుగదని యాదిశంకరులు వచించినారంట. కాఁబట్టి ఉ. చాలును శాస్త్రపాఠములు-చాలును వేదములభ్యసించుటల్ । చాలు జపంబులుం దపము చాలువ్రతంబులుతీర్థయాత్రలుం। జాలుసగోపవాసములు-సత్క్రతువుల్ ఘనయోగనిష్ఠలున్। చాలు భీతిమాన్పు రఘు-సత్తము సంస్మరణంబు గల్గుటన్॥ అను నార్యోక్తిచే సాక్షాన్మోక్షమును బడయఁగోరు మానవునకు శాస్త్రాభ్యాసములు వేదపారాయణము జపములు దీర్ఘయాత్రలు ఉపవాసములు సత్క్రతువులు యోగాభ్యాసము నీమొదలగునవి యక్కరలేకయే పతితపావనబిరుదు ధరించిన యారామచంద్రుని స్మరియించుటచేత బహు సులభముగా మోక్షమును బడయవచ్చునంట. కాన నాదినకరవంశ ప్రదీపుండగు శ్రీరాముని చారిత్రము విని యీనరజన్మమును సార్థక పఱచుటకు మనము ప్రయత్నము సేయవలయునంట. ఆసార్వభౌముని చారిత్రమగు శ్రీరామాయణ మెటువంటి మహాత్మ్యముగలది యనఁగా,

శ్లో॥ శ్రీరామాయణమాదికావ్యమృషిణా వాల్మీకినానిర్మితం
వేదాంతార్థవిశారదైరనుదినం స్తుత్యం స్తుతైరర్చితం ।
శ్రోతౄణామఘనాశనం సుచరితం స్తుత్యం తు ముక్తిప్రదం ।
సంశ్రుణ్వంతిపఠంతిరామచరితం తేయాంతి విష్ణోః పదం॥

అను ప్రమాణముచే శ్రీరామభద్రుని చరితమును బోధించు రామాయణ మాదికవి యగు వాల్మీకి మహర్షిచే రచియింపఁబడినదియు. సకలవేద వేదాంతార్థసారంబును బోధించునట్టిదియు కల్పవృక్షములవలె సకలార్థములు ఫలియించునట్టిదియు, త్రిలోకవాసులచే మిగుల కొనియాడఁబడి వారికి శుభములొసంగునదియు, జ్ఞానులచే ననుదినము పారాయణము సేయఁబడునదియగు నీ మొదలుగ ననేక మహిమల కాలయంబగు శ్రీరామాయణ మనుదినంబు భక్తిశ్రద్ధలతో పఠించువారికిని, వినువారికిని ఘోరదురితములం బోనడచి సాక్షాద్వైకుంఠపదవిం గలుగఁజేయునఁట. అట్టిమహాపురుషుని స్తోత్రమగు శ్రీరామాయణము పాలసముద్రముతో సరిబోల్పందగియున్నదఁట. ఏలాగుననఁగా.

శ్లో॥ వాల్మీకస్మృతిమందరేణ మునినాత స్సితాంబుసంభవః ।
సుగ్రీవాంగదజాంబవాది పతగస్వామిత్రచంద్రోదయః ।
వాంఛోత్పన్నమహర్షిధేనుసుధః పౌలస్త్యహాలాహలో ।
శ్రీరామాయణదుగ్ధవార్ధిగమలో గాయాత్సుఖశ్రేయసే ॥

అనునిలచే ప్రపంచమునందలి సకలశాస్త్రముల సంగ్రహార్థమై యవతరించిన శ్రీరామాయణమను క్షీరసాగరము వాల్మీకి మహర్షి వచనములను మందరగిరిచే మథింపఁబడ నందేమి వస్తువు లుత్పత్తియాయెననఁగా, సీతామహాదేవియను లక్ష్మియు, సుగ్రీవాంగద జాంబవదాదులను కల్పవృక్షములును, రామమిత్రుఁడను చంద్రుఁడును, హనుమంతుఁడను మణియు, విభీషణుఁడను నమృతమును, రావణుండను హాలాహలమును గలిగించిన వఁట. కావున శ్రీరామాయణమును దుగ్ధసముద్రమునకు సరిబోల్చుట త్రిలోకవాసులగు జ్ఞానులందరు న్యాయమని యొప్పినారఁట. కవులును శాస్త్రపాత్రులచే స్తుతియింపఁబడు నా రఘురామావతారమునకు నవరసములు పూర్తిగానిండి ప్రవహించి యున్నవఁట. ఎట్లన.

శ్లో॥ శృంగారం క్షితినందనే విహరణే వీరంధనుర్భంజనే। కారుణ్యంబలి
భంజనే ద్భుతరసం సింధౌగిరిస్థాపనే। హాస్యం శూర్పణఖాముఖే భ
యమఘే బీభత్సమన్యాముఖే। రౌద్రం రావణమర్దనే మునిజనే శాం
తంవపుః పాతునః॥

అనునటుల లోకమాతయగు సీతామహాదేవియందు శృంగారమును, జనకునిసభలో శివధనుస్సు విరుచునపుడు వీరరసమును వారధికట్టుచు సాగరంబున పర్వతంబుల

మగా [illegible] కాంచనతుని యా[illegible] సేవించుచు నాట్యములం దన్ని యిప్పుడున్న ను నాయండలి పేర్మిచే వాటిని [illegible]యొసంగి పయటకు సజ్జనులం పిలువని మిగుల వినయము తోఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడు.

కం॥ రాజముఖోజ్జ్వవిరాజిత । రాజేశ్వరిపూజిత లలిత * రాజీవాక్షా
రాజసుతాంసా సుగసర । భూజా రవితేజ గీత * భూమసుతా ॥

చ॥ కలుషముదాహ[illegible]గజు * [illegible] మహా[illegible]
బలపదజాతిక్రమ భవ ♦ బుధవిమోచన పద్మలోచనా
విలసితకీర్తి సాంద్రివా ♦ వేదసుమార్గితభక్తవత్సల
సలలితమూర్తి నందసుత ♦ [illegible] గోపబాలకా ।

మాలిని॥ [illegible]మదవిదారీ ♦ సర్వలోక [illegible]
సురరిపుబలహారీ ♦ సూర్యకాంతాభిహారీ
[illegible]కారా ♦ [illegible]సదస్సు[illegible]హారా
[illegible]పముని[illegible] ♦ సిద్ధిల [illegible]రా॥

గద్య॥ [illegible] శ్రీ[illegible]పాలకృష్ణ [illegible]
తుండిం[illegible], భ[illegible] [illegible]పద్మ[illegible]
[illegible]ఫల, [illegible], సంగీత
[illegible]వైష్ణవ, [illegible]
శ్రీసీతా[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]ప్రణీతంబైన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శ్రీరాధా[illegible]పాలకృష్ణ[illegible]

శ్రీరస్తు

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః.

రెండవ భాగము.

శ్రీరామజననము.

శ్రీరమణీయరూప నిజ-సేవితచిత్రకలాపమండల
స్మేరయుతాననాబ్జ సుర-సిద్ధమునిప్రకరప్రకీర్తితా
చారుచనానురూప సువి-చారమనఃకమలద్విరేఫ గిరి
ధారుపురీశ వేదవిహ-రోత్కలితసన్ననగోపికాధవా॥

దేవా! అవధరింపుము. ఈభూలోకంబునందలి సప్తద్వీపములలో నత్యుత్తమంబై తనరారు జంబూద్వీపంబున భరతఖండంబునందలి కోసల దేశంబునకు రాజధానియై నగణితపుణ్యశీలోత్పన్నంబని ప్రఖ్యాతిజెందిన యయోధ్యయను పురవరం బొప్పుచుండు గలదు, ఆపట్టణం బెట్టిదనిన.

అగడ్త. అది [illegible] వనదుర్గంబులు; నాళీకాయుధ [illegible] శాస్త్రంబులు నందములయిన నారామంబులు; వింతలుగుల్కెడి పణిమార్గములు; నిర్మలాంబువుల నింపుసరోవరములు; కనకమయంబగు ప్రాసాదంబులు; సుధధారలుగల సుత్తేధంబులు; సుముఖములుగల నృత్యశాలికములు; కాలభటులనగు [illegible] ల్బలంబులును; [illegible] దతినద చయములు; [illegible] తిసోపచ్ఛాలు [illegible] ములు [illegible] [illegible] శేఖరులు; [illegible] లోపము లనేకంటులు [illegible] దళపదములు; [illegible] సద్వీపములు; [illegible] నిధి కలగడలు; నటనగా నవిద్యలు వేశ్యలు; చవులనీను పక్షులతో [illegible] ములు; నానాముత్తెముల యందపుముగ్గులు; సొంపుమీరు కస్తూరికలయాంపులు; కమ్మనితావులు గ్రుమ్మకుసుమములు; గలుగుచు నప్పురి కడురమ్యంబై; [illegible] సంతసంబుగ నుండె.

ఇట్లతులితవైభవంబున దశరథుండు [illegible] ఇంద్రవిభవంబున రాజ్యంబు భాసిల్లుచుండెను.

సాంకీర్తనము-రాగము-ధన్యాసి.

కోసలదేశపురీయయోధ్యామహారాజధాని। యదారవర్ధితే
యదారవర్ధితే యదారవర్ధితే-

సుమంత్రిస్సుమంత్రాప్రధానిస్సాచార్యోస్యహివాసి। వామదేవమునియుగస్త్యముద్గలజోనృపసన్మాని॥

వసిష్ఠాచార్యకులగురుమోహామహర్షిర్మహాత్మనః। [illegible]
గాముకభగవార హేమమహర్షి హరాసి॥

ఇట్లు సకల కాంతిప్రభా భాసమానంబై వెన్నెలందు అయోధ్యాపురంబు ను తరణికుల జన్ముండును, నిష్కళంకవంశ ప్రదీపుండును, జనలోకైక మహోగ్రుండును నగు దశరథరాజేంద్రుండు సుమంత్రి మొదలుగాగల యమాత్యులును కులగురువగు వసిష్ఠ మహర్షియు వామదేవ. కణ్వ, గర్గ, జాబాలి మొదలగు మహామునులంగూడి నిండు పేరోలగంబున రాజ్యంబేకరీతిని ధర్మపద్ధతిని పాలించుచున్నాడనగా; ఒకరి సత్పురుషుండొక భాగ్యవంతుని వెంగల ఒకగుఱ్ఱమును దొంగిలించుకపోయి యీ పురంబునకు సమీపమున నుండు మఱియొక పట్టణమునందలి సంతలోనమ్ముచుండ నిప్పుడా చోచ్చట ఆ గుఱ్ఱమును గుర్తించి పట్టి తెచ్చి యాతస్కరునితో గూడ న్యాయాధిపతియొద్దకుం గొంపోగ న్యాయాధిపతి యాతస్కరునింజూచి యీ గుఱ్ఱంబెట్లు దొంగిలించితివని ప్రశ్నజేయ నందులకు వాడు న్యాయాధిపతింజూచి మహాప్రభో యీ గుఱ్ఱము నాస్వంతమే దీనిని మాయత్తవారు నాభార్యకు స్త్రీధనముగా నిచ్చి యిప్పటికేడు సంవత్సరంబులాయెను. అప్పటినుండియు దీనిని బిడ్డవలెసాకి పెనాళ్చే నిప్పుడు సంతలో నమ్ముజూపితిని యనుటయు న్యాయాధిపతి ఫిర్యాదిం జూచి ఓయీ యితండు నీ ఘోటకంబును దొంగిలించెననుట కేమైనైన సాక్షులు గలరా యని అడుగ నందులకాతండు స్వామీ ! సాక్షులెవరును లేరుగాని నీయశ్వంబు నాయదియే. దీనిని సంతలో వడిగాంచి పట్టికొంటినన, న్యాయాధిపతి కొంతసేపాలోచించి యయంబున ఘోటకంబున జేరి తన రెండుచేతులతో నా గుఱ్ఱము యొక్కకన్నుల రెంటిని మూసి యాతస్కరునింజూచి యోయీ యీ నేత్రములు రెంటిలో నెయ్యది గ్రుడ్డిదియో చెప్పుమన వాడు నాగాత్రియే దొంగిలించి పరీక్షింపక పోవుటచే కళవళపడి స్వామీ యీ గుఱ్ఱమునకు నెడమకన్ను గ్రుడ్డిదియన న్యాయాధిపతి గుఱ్ఱపుమొగముకన్నుపైనుండి తన హస్తంబునుందీసి నీకు నీవబద్ధమాడితివి. ఈ గుఱ్ఱమునకెడమకన్ను బాగుగనే యున్నదిమాడు మిప్పుడే నిన్ను దండింతుననుటయు, వాడు మిగులభయంబుజెంది న్యాయాధిపతితో సయ్యా ప్రమాదవశంబున కుడికన్నునకు మాఱుగా నెడమకన్నంటి నిశ్చయముగా నీగుఱ్ఱము కుడికన్ను గ్రుడ్డి. యందబద్ధమైనలెనుగు విధించుశిక్షకుం బాత్రుండనౌదు నని వక్కాణించుటయు న్యాయాధిపతి కుడికంటి పై హస్తంబును దీసి యందేకన్నును గ్రుడ్డిది కాకుండుటచే యాతస్కరునికి మిగుల కఠినమగు శిక్ష విధించి నాడట. కాబట్టి దశరథరాజేంద్రుండంతకు మిన్నగు యుక్తితో న్యాయసూక్ష్మతను గనిపట్టుచు మిగుల ధర్మంబుగ రాజ్యంబుసేయుచు సుమంత్రింజూచి యొకవాఁడు,

రాగము-హిందుస్థాని భైరవి-ఆదితాళము.

సునో సచివర యే మనకీబాత్ । కెంతో చలే రాజ్ ఆపనే సాత్
సునో॥ గోఅన్నకె బ్రాహ్మణసుఖసే హైక్యా । దుఃఖకీకారణకిసకు నహీ
క్యా॥ సునో ॥ సబజనభియబక్తే మగర హైక్యా । కి హ్మాంజీము జైయనాడు
ర్జనకీహాల్ ॥ సునో ॥ రోగిసుర్గ నికహామారది సూంక్యా । భరసతలాం
మొయానసాధుసజ్జనక్యా ॥ సునో ॥

దశరథేశ్వరుండిట్లు మంత్రింజూచి సచివోత్తమా! పూజ్యంబగు మనరాజ్యంబునందలి గోబ్రాహ్మణులు దుష్టులవలని భయములేక నిర్భయముగనున్నవారలే? యజ్ఞయాగాది క్రతువులు నిరంతరాయముగా జరుగుచున్నవిగదా. రోగచోర లనువదంతి మనరాజ్యంబునం దెక్కడనులేక సకలజనులు సుఖంబుననున్నవారలే? కానమన రాష్ట్రంబునందలి సమాచారంబులు విన నామనంబు మిగుల కుతూహలంబు జెందెడి. నావుడు మంత్రిశేఖరుండు దశరథమహారాజున కిట్లని ముకుళిత కరకమలుండై,

రాగము-బేహాగ్-ఆదితాళము.

మన వారలకింపుమీ। మహారాజా ॥ మన॥ మనదేశ । మనవా
స । మనువేస । మనుజేశా ॥ భూరరోగులను విడచి దూరులు పురియును
మాతో । ధారుణిజనులెల్లధర్మము విడుతురు ॥ మన॥ వేదశాస్త్రయుక్తి
పాఠ వేదులు బ్రాహ్మణులెల్ల । పానసములలో గనుగొని సగరునగ్రావనిక్షత్రి
యుల్ ॥ మన ॥ ధనధాన్యవృద్ధిచేఁ దనరు గెల్చు వైశ్యులుꡤ । యునయ
ముబుధసేవచేభద్రులగుశూద్రులుꡤ ॥ మన ॥

దేవా? దేవరవారిచే పాలితంబగు మన రాష్ట్రంబునందలి గొల్లపాలికులును మిగుల నానందముచే నింపుచు దేవరను చిరాయుష్మంతులుగా జేయ నెల్లప్పుడు సర్వేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నారు మరియు బ్రాహ్మణులు వేదవేదాంగ తర్క వ్యాకరణ పురాణేతిహాసములాదిగాగల శాస్త్రములయం దారితేరి సదా చలింపని నిష్ఠతో యజ్ఞయాగాది క్రతువులు నిర్వర్తించుచున్నారు. క్షత్రియులన్నో విశిష్టధాయుధ కౌశలంబుచే బేర్చి యాహ్వ రణరంగంబునం దాష్టాలాత్ముండెదురైనను తిరుబలంబుల పోటు నవిహించెదమని ప్రతిజ్ఞలు సేయుచున్నారు. వైశ్యులు న్యాయవర్తనంబుచే వాణిజ్యంబున ధనంబు గణించి ధనధాన్యసమృద్ధిచే దానముచేయుని దిరస్కరించుచున్నారలు. శూద్రులు సదాభగవద్బ్రాహ్మణ భక్తియుతులై స్వకృషికార్యంబుల వలన జీవించుచు తమతమ గృహంబుల భద్రులై యున్నవారలు. మరియు దేవరవారి రాజ్యంబునం దెల్లెడలను జార, చోర వ్యాధిగ్రస్తు లనువాక్యంబు వినరాక జనులందఱు మిగుల వైభవంబున చరించుచున్నారు, సామంతరాజులు

మనకియ్యవలసిన కప్పములొసగ్గుచు దేవరవారి పాదసేవకులై మిగుల భయభక్తులతో నటించుచున్నవారని వచించుటయు యానరేంద్రుండు మందహాసకందళితవదనారవిందుండై సుమంత్రుం జూచి

రాగము - హిందూస్థాని శోహిని. ఆదితాళము.

బి॥ స్వకోశబలయుత రాజ్యసుఖో॥ బి॥ అమాత్యముఖ్య ప్రధానసే॥ బి॥ అపరమిత్రసైన్యసహా సామంతనృపసహా॥ అమాత్యమోద॥ కావాలీభుజా॥ రాజ్యకార్యభారధురంధరా॥ బి॥

మహారాజా! మంత్రీశ్వరా, నాపూర్వజన్మసుకృతంబు కతన నీయట్టి సచివాగ్రణి లభించుటచే నీరాజ్యంబున కంతరాయంబేమియు వాటిల్లకున్నది గాని మంత్రులనరాజకుండగు ... గుంటూరుదిశకు మనకిచ్చెడి కప్పము నీయకనియు పలయునేని కద్దనంబు నేను విన్నవాడ నౌదునని వారులవలన నరసకు ... నామనంబున యోచనగానున్నదని సందర్భముగాప నాసంశయంబునకుల నాతురత కలుగుచున్నదిగాన.

క॥ అరికైన సచ్ఛివులు కాంతులు నృపతిచేతులు గాలింపఁ - ముందు నీచే గా।
త్రేనుండి నాపూర్వపుణ్యము। నీనేనాసుకుండు సంపన్న - నయింబు గనుక ॥

సచివాగ్రణీ! నైన్యంబులకు జలయు నిండునీగిసితంబుగాఁ గనుకా ... దనంబునకు సిద్ధంబుగనుండి మనసేనాధిపతియగు శత్రుంజయుని మొదలుగాగల వారలు కనిప్పింపుమని నేలఁగుడ రాజ్యతంత్రింబుల నెఱుఁగనేరక నొకపరార్థకుండగు వానిచి, అపారపారావారపర్యంత... కహాశక్తికొంతల నకు ... గ్రామనిపర పుత్రులతో కనాకమూనా ... లనరాగర కమలాకరాంకిత స్కంధ కేగియామానా, ... నభోగయామానా - అనమానా యోగింపు మంత్రింపుడు.

గీ॥ సింధువిషయంబునకున్ సరి - చర్చగాని। ఘనసుకుమారింపనం ముల వేద - పురుషులకు ॥ నాదుమనపు నిలుపనా - నచ్చియున్న। నాకు మోసలనిపుడున్న - నాదు నాదు॥

మహాప్రభో! సింధుదేశంబునుండి శాస్త్రవిన్నాణులగు బ్రాహ్మణులరుగుదెంచి వేదంబులను దర్శింపఁ దలఁచి బహిర్ద్వారంబున వేచియున్నారని వచించుటయు, ఒకగ్రామమునందొక ప్రభువుగలఁడతనిని దర్శించి ... విశేషదనంబునేని యందలంచి కొందరు తపస్వులగు నొకపండితుం డాతనింజేరి రమ్మనగా వారు యానవేదింప నాప్రభువు వచ్చినపండితుండు నిరుపమానాంబరంబులు ధరించి యుండుటచే నీతండు సామాన్యుండని యెంచి యాదరింపక వెడలఁగొట్టుటయు పండితుండు విషాదంబునఁ గొంత తడవు యోచించి 'ఆడంబరాని పూజ్యాని' యనునొక శ్లోకమును స్మరించి దెచ్చుకొని యొకనాకటివానిం జేరి యద్దెకు కొన్ని మంచి వస్త్రంబులు తెచ్చి ముదముగా ధరియించి తిరుగ నాప్రభువు నేజూచి తన విద్యాతిశయంబునకు నతని నానందింపఁ జేయుటయు

ప్రభువుమిగుల సంతోషించి పండితుని సత్కరించి నాటిదినంబతనిని తన యింటంభుజింపంబిలువ నాతండొడబడి భుజింపం బోవుసమయంబున ముందుగ వడ్డించియున్న పదార్థంబులలో నొక్కొక్క గుప్పెడుదీసి తనవస్త్రంబులపయిం జల్లుట కారంభించినాఁడట. ఇట్టి విపరీతకృత్యంబాయజమానిఁజూచి యార్యోత్తమా, మీరిట్లేల జేయుచున్నారని ప్రశ్న జేయ నందుకాతఁడు స్వామీ నిన్నటిదినంబున మీపురినినేను దర్శించి నప్పు డీసత్కారంబులిందుకైన జరుగవయ్యె నేడిట్లగుటకు గతంబీవస్త్రంబులమహిమయే? గాన తిమనీవస్త్రంబులకిచ్చు సత్కారంబు జేసెదనని యాధనవంతుని సిగ్గుపరచి వెడలి పోయినాఁడట గాన సజ్జననాయకుం డట్లు గావింపక కష్టమునందుండి వారిరావింపమంత్రికాజ్ఞాపించుటయు విప్రులంతయాస్థానంబు జేరి రాజువలన సత్కారంబులం గాంచిసుఖాసీనులై యున్నతరి సన్నా హెందుప్రిందు వాంఛించి.

రాగము - హిందూస్థాని భైరవి - ఛాపు తాళము।

దేవ తుమారే। కిసకా తిముజే। దేవ॥ కిసతరజా వేకారొ లాకార్య
రహేం॥ దేవ॥ కిసకో విప్రాతుమకా హోతారగా। అవతోసారే తుమ
యాస్త్రగాధుకే॥ దేవ॥ మనమే ఐంతా న్యాయ హారే। మహోత్సవ సూ
గత మమశుభలాగతా। దేవ॥ ... ...

దశరథేశ్వరుండు బ్రాహ్మణుం జూచి, వృద్ధులారా! భవత్పాదరేణువులు సోకుటచే నామందిరంబెల్ల పావనంబయ్యె. మీదర్శనంబుచే పాపంబులువాసి ధన్యుఁడనైతి మహామహులగు దేవరలు నివసించుటచే మిగులప్రాభావంబు గాంచిన కోశమొద్ది దేవరలు టురంగతి మెరుయ్యదియొక్క మహాత్ములసమాగమంబెప్పుడు శుభసూచకంబే కదా. కావున తమరాకకు కారణంబారయ నామనంబు మిగుల కుతూహలంబుఁ జెందుచున్నదని వేడుటయు బ్రాహ్మణోత్తము లారాజేంద్రునిం జూచి.

రాగము - సాకి - శ్వేత.

జనపతితుమసునో జన్మదేశహమారా సింధువిషయ మహారాజ్ ।
జనలోకైకసుందరి కౌసల్యాదేవి జగతిభరతి మహారాజ్ ॥ ఖయాల
కరోతుమ దేవా। బసతర హేం యబ తేవాం ॥ ... ...

హే రాజోత్తమా! మాజన్మభూమి సింధుదేశము, సత్యసంధుండగు మానవేంద్రుని ముద్దుగూతురగు కౌసల్యామహాదేవి స్వయంవరంబు ప్రకటించుటకయి యాభూమీశుని యానతిచే మీయాస్థానంబున కరుదెంచితిమి. రూపవిభవ సౌందర్యాతిశయంబులమా రాజపుత్రిని సరిబోలువధూటు లీత్రిలోకములం దెవ్వరును లేరు వినుము.

రాగము - బేహాగ్ - ఛాపు తాళము.

ఆసాతీబోటినీ కేతగుమేటీ। ఆసా॥ భాసితదరహాస మేల్వాధూటీ

॥ ఆసా ॥ నన్నెనసల్ నెలకొనునెలకొనెలు। యోకన్నులెల యుంపింద ములబోలు। చెలిసన్నలెయందె సంపలు। సుజీవెన్నెదలెమిదభృంగ ములు॥ ఆసా॥ పలుకులు చిలుకలనలికి సు। చెలిగబ్బిగుబ్బల్ పూబం తులవించు। కలికికులుకునడలందంబుజ్జగించు। తనుకు బలుకు మైసొరు తేజగిమించు ॥ ఆసా ॥ నెరవులు కాంచనలతల గెరు। గరిసెనాగారు వి చీమలబారు। సిరు కావిమోవి పాపబిస్సయు। నాని నె మం దాసపాషుని భక్తగోరు॥ ఆసా ॥

రాజా దశరథా! ప్రపంచమునందలి శ్యంగార పదార్థంబులన్నియు నొక్కటిగా జేర్చి కరించి ఈమెను సృష్టించినాడా యనునటుల రాజీవనేత్రియగు సూరాలసయా స్వ యంవరంబు రేబడియాలు దేశములలో నెకటెంమము యుందలి రాజపుత్రిల రూపపటం బులారసి దెచ్చుటకై నూరాజేంద్రుడు కొందరు బ్రాహ్మణుల నియోగించెనందు మేము సియాస్థానంబు జేరితిమని పలుక దశరథ రాజేంద్రుండు పాంగి వారలవ్వారిగి వస్త్రాభర ణాదులచే పూజించి తనరూపపటం బొక దానినిచ్చి పనిపె నదప కౌసల్యాసహాదేవి రూ పవిభవాతిశయములందలకొసి యామెపై సుము రెంచ్చి మనంబున.

ఉ. ఆమదకంభరీచికుర-యాంకిమలాసన యామృగాక్షియా,
కోమలబాహువల్లి యల॥ కోకకనవోధర యాసుగాత్రి యా,
సామజయాన యాయమనిశంసగతెసనసూర్ది నరించునో సుముః,
ప్రేమఘటించి నన్నులకు॥ శ్రీయసరసూనర వలకేముసేయుక-.

అనియిట్లు తలపోయుచు మకుల వ్యాకులితాంతఃకరణుడై సూసింపున దద్రిందినను మనంబుననిడి నిట్లూర్పునెంచి.

రాగము-సౌరాష్ట్ర-తాళము.

చానరోనినుగూడు। సౌఖ్యమునిర్భరో। నిర్భరాసి మనిగాసగి రాదే ॥చాన॥ ఘనమగు కావిమోవి యానగొలునోనకి। యువయుమీ చిం తాయనుభవ మగునో ॥చాన॥ కమ్మవింట్టనికేళి లయ సొలయునెంచుక। నిన్నెరినపానె నుప్పొన్నరవతారా ॥చాన॥

ఈలోగున నా కౌసల్యామహాదేవి పై సూహాతిశయంబున సాదరంబుగ నింకిరుముచు దశరథేశ్వరుండు కాలముగడుపుచుండ నచ్చట సింహళేంద్రుడు దేశాధీశులగు రాజుల గలరా కొమారుల రూపపటంబులం దెప్పించి దాసీజనంబులచే కనగారాబు కూతురు కంప సఖీజనంబు లామె కారూపంబులు వేర్వేర నిరూపించి జెప్పుటయు యచ్చటో రాజు యందర నిరసించి కోసలరాజా కీర్తియుండక దశరథమహారాజు రూపంబుగాంచిన

తోడనే మున్నిల్లి పక్షి గానంబులు సేయు త్రైలోక్యసారంబుల వలన కొంత సేపటికి దేం యూపటంబున సలుపూయు ముగ్ధులగుదుము.

రాగము-హిందుస్థానికాఫి-చౌతాల్.

రామభద్రా యిటు మొగమై చూడవే । కైసేయుదూలగాయనే ॥ రామ ॥ సయనకేళి [illegible] సూర్యవంశ [illegible] । యెట్లు తలపతభ సుం[illegible] ॥ రామ ॥

దుష్టుల [illegible] మహాదేవ చింతించుచు యూపం [illegible] శిఖిముఖుని [illegible] గాయమునొందక నిట్టూర్పు నిగుడించుచు యిల్లన నొక్క పక్షపుణి [illegible] భారంబు భరియింపజాలక నడుమల్లలాడ [illegible] నంబున [illegible] నడయాడుచు దశరథుని [illegible] సనంబునకేడి.

ఉ॥ సంతసము [illegible] - స్నాతలనాథ సుహాస కోటినా
[illegible] తయు [illegible] దా నలదా [illegible]
కాంతియు సమున్నోజ్జ్వతయు గాంచి వసంతుడనో సితేత రామా
కాంతుడనో [illegible] తుడనో యిజని - కాంతుడనో [illegible] ॥

సీ॥ కోకిల [illegible] మాట్చిన ◆ [illegible] తొడలు [illegible] గారు [illegible] లు ◆ బాలుగారు [illegible] యేమని [illegible] ◆ [illegible] మహా । లకు సేయును వి[illegible] తు ◆ [illegible] ॥

[illegible]! లోకసుందరా [illegible] చాలు కంతుని, వసంతుని, జయంతుని మొదలగు [illegible] కొందరి [illegible] మాటయే గాని వారి రూపంబు [illegible] ప్రత్యక్షంబుగా [illegible] లకు సేయు [illegible]! [illegible] వెల్లి [illegible] నా తనువంతయు, [illegible] గుబ్బలంటు నేమ నేనేమి చేతునమ్మా, [illegible] నని.

రాగము సురట ఆది-తాళము.

చెప్ప వెరెమొప్పులకుప్ప మాయప్పంతో నిప్పు[illegible] మొప్పిదములు
జెప్ప॥ [illegible] గిరిని నేరెప్ప నేయక! [illegible] నోయని నెనరు చూచె

ననని॥ చెప్పు॥ మొలకనవ్వుల దేబనిూటు నెమ్మోముకి [illegible] లవాడే। ఎలరా యని గేలువసు నను రఘువంశ [illegible] వే॥ చెప్పు॥ [illegible] చివాకిక బాస జేసివిలాసము చిత్తసనవే। [illegible] దశరథుని [illegible] చితిననవే ॥ చెప్పు॥

సఖీమణి రూపసౌందర్య గుణాతిశయంబుల త్రిలోక వాసులమిూరు యినటుల ప్రఖ్యాతుండును నవార్య శౌర్య ధైర్యుండును [illegible] జనులోకైక సహాయుండును నగు దశరథ రాజేంద్రుని వరియించి [illegible] నాయకులుగా వక్కాణింపుమని నెచ్చెలిని [illegible] పాలికకు బుత్తెంచుటయు నాచే [illegible] నంబు [illegible] వృత్తాంతం [illegible] బరమానందంబున [illegible]

రాగము [illegible] తాళము.

ఆనంద సాగరియై। మురిసెను మది। యని [illegible] పుత్రి దశరథునిదియ ॥ఆన॥ [illegible] ఆనం [illegible] సందేహాగిమె రాత్తిదినా ॥ ఆనం ॥

సచివోత్తమా! నా గారాబు పుత్రి [illegible] కోసల దేశాధిపతియగు దశరథుని వరియించెనట వేవేగ వివాహముహూర్తంబునకు [illegible] మహారాజునకు [illegible] పట్టణంబెల్ల [illegible] ఫలంబుల [illegible] మండనము [illegible]

రాగము [illegible] తాళము.

[illegible] ॥ వల ॥ [illegible] ॥ వల ॥ [illegible] కుబాకు [illegible] కుచెళుకురు చిలగోరు తమప్రగుమము సేయ ॥ వల ॥ ఝుమ్మ్ఝుమ్మని మధుకరఝంకృతులు జమ్మవేగ। [illegible] ఘుమ్మఘుమ్మని ॥ వల ॥ [illegible] ఝుంఝుమని [illegible] పుల్కలుల్ల ॥వల॥ [illegible] లుతు। [illegible] మూరెడొనము తెయా॥ వల ॥

ఇట్లు [illegible]

కోలఁది తత్త్వోక్తులు బలుకుచు కాలము గడుపుచుండెనట. పౌలస్త్యబ్రహ్మ మనుమఁడును విశ్రవసుబ్రహ్మ తనూభవుఁడును లంకారాజ్యపరిపాలకుండును త్రిలోకకంటకుండు నగు యాదశకంఠుఁడు బలదర్పంబులతో మిట్టిపడి యేలాగున రాజ్యము సేయుచున్నవాఁడనః ఒకగ్రామమునం దొక చాకలివాఁడుండెను. వాఁడు ప్రతిదినము తనమురికిగుడ్డలమూట లొక గాడిదపైనెత్తి నీటిరేవునకుఁ బోయి యింటికి రేయి మేతమేయ గ్రామమునందు విడిచిపెట్టుచుండ నొకనాఁ డాగాడిదె రేయిందిరుగుచు నాగ్రామమునందలి యొకకాపువాని పెరటిలోనంజేరి యచ్చటికాయగూరమళ్ళన్నియు ద్రొక్కి పాడుసేయ నాయింటి గరితె యొకరితె రూపకంబునకు మేల్కాంచి కోపావేశంబున నొక బడితెంగొని నాఖరంబు కాలువిరుగ మోదుటయు చరునా చాకలిశ్రేష్ఠుండు తనఖరశ్రేష్ఠంబే వేళకు నింటికి రాకుండుటకు గతంబేదియొకో యని దప్పువిచారించి పురంబు కలయదిరిగి తుదకా కాపువాని పెరటిలో కాలువిరిగి పడియుండు తనగార్దభరాజంబును గనుంగొని మిగుల దుఃఖించి యీకృత్యంబంతయు కాపువానిదేయని గ్రహించి నిండుమాసాలకు నాకాపువాని భార్యను మిగుల కోపావేశంబున దన్నినాఁడట. ఆతాఁకు సోకినతోడుతనే నామగువకు గర్భచ్ఛేదంబగుటయు కాపువాఁడు కన్నెర్రలుక నాపురంబేలు భూమీశుని యొద్ద ఫిర్యాదుసేయ రాజాగ్రహమున చాకవానిని పిలువనంపి విచారించి విఱిగిన గాడిదెకాలుకు కట్టుకట్టి కుదురుపఁ చాకివాని మలినాంబరములు కాపువాఁడు మోయుననియులను నిర్ణయించినమగుటకు మిగుల నాకాపువాని భార్య తిరుగ గర్భము ధరించునంత చాకలివాని యింటఁ దాయుండి శ్రమపడునట్లును తీర్పుచేసెనాఁడట. కాన నంతకన్న మిన్నగ ధర్మపరుఁడుగు రావణుండు త్రిలోకంబుల జయించి యేలాగున రాజ్యంబు సేయుచున్నవాఁడన.

రాగము - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

రావణాసురకారాముసునోఘన । భువనపాలిసంభుగ భుగలాతి
శేరాపణా॥ త్రిలోకకంటకశోభింపయోకహే । యోబిధిరాజపితామహా
యేసుహో। చలితసహాయుసునువిసపంచాగిని । శివణాకనోయపనిమందిర
మో॥ రావణా॥ అనిలసుభగనో ఆడసమందిర । యనలపాకికే యద్య
తోరసహా । ఇనకిరణమిపిం చర్లోనాసహ । వరుణాస్త్రకే వారిరసహో
నే॥ రావణా॥ చంద్రాదితరధహో యిత్రదచామరాధనో । సాదిదేవతాయ
నుసేవనినోనే । జమకరోస్త్రీహాను శోభాంతిరి । కుబేరహాతుమకారరఉ
చారి॥ రావణా॥

దశముఖుండు నితుర్మఖుఁడై యిట్లనె. హేపుతాపహా! నేఁడుమొదలు నీవుమాకుం బురోహితుండవయి యనుదినంబుదయంబున మాసదనంబునకేతెంచి పంచాంగశ్రవణంబు గావింపవలయును సుమీ. ఇంద్రా! నీవు నాహారంబు వేయుము. చంద్రా! నీ

వు ధరిత్రిము [illegible]ట్టుము. పవనా నీవు మాధర్మ కార్యంబుల శుశ్రూషించుము. అనలా నీ
వు పాకాధ్యక్షుండవు గమ్ము. ఇనా! మాయింటి కరదీపిక గయికొమ్ము. వరుణా నీ
వు మావస్త్రంబు లుతుకుము. యమా నీవు మిగుల సోమరించి యున్నాడవు గాన
యచరించుమని మాకుక్కయు పానీయంబుల [illegible]ము. [illegible] మాకుసమీప
బంధువుండ గుటచేసి మాయొద్ద [illegible]గా నుండు[illegible] సంపతి
కన్ని పనులేర్పఱచి దాస్యంబు నేయుంచు [illegible] వైభవంబును యొకనాడు ప
రమేష్ఠి జూచి.

రాగము-పూర్వికల్యాణి-[illegible]తాళము.

మనవివినుమా। మావిధరాయ [illegible]॥ [illegible]యమునా। సరి
భువన। మునబో[illegible]। [illegible]। ఘన[illegible]ము । [illegible] ॥మన॥ సరితే
నిబలదర్పము ।. [illegible] వెలుగ । [illegible]టని దిక్పాలుర ।। దారము
న। జనులారద। [illegible]। [illegible]॥మన॥ పుట్టి[illegible]
విపుట్టి[illegible]నాతుడ । [illegible] । [illegible]మా। [illegible]ను
గట్టడి[illegible]। [illegible]ముగిను। [illegible] ॥[illegible]। ముల్లోకము
లెల్లజూంచితియల్లనా[illegible]। [illegible]లా[illegible]। వల్లను।
నాయుల్లము। [illegible]। [illegible] ॥మన॥

[illegible] లక్ష్మ[illegible] నిండ్రి [illegible] కుబేరాగుల
గు సప్త దిక్పాలకుల [illegible] కింపురుషాదులుగా
గల సకల దేవతా [illegible] గాని నా[illegible] మా[illegible]
ని త్రిలోకములయం దెక్కడను [illegible] కదసంబు[illegible] వగును శ
రంబులు నాపయి [illegible] గుప్పించుచు [illegible] నా
యసురులం బాపనోపు వీరుం [illegible] నాని [illegible] వాస్తల మద్ది
నో నద్దాని నాకర్షింప నాచిత్తంబు మిగుల తత్తరల్లుచున్నది. గాన [illegible] నెఱుంగిం
జేయుమని పరిశయ[illegible] నంబుల మాళ్ళి [illegible] నాగుండు కొంతదడ
వు యోచించి [illegible]కనుంజూచి.

రాగము-[illegible]-[illegible]తాళము.

దశవదనా వినుము। దాశరథిమద। గర్వితదమనా ॥దశ॥ నరము
గాదుభువి నాగలకిష్టుశ్రీ। మనసానిన్నటు[illegible] బసనుసి చేయ ॥దశ॥ నిక్క
మునీసరికెక్కు మగండు లేడు। యిక్కువలయమున వెదకి వెదకి జూడ॥దశ॥
అవకోసలాధిభుండగుదశరథుని। ఘనవంశజుండు నినుదునుమగనోపు॥దశ॥

హేరావణా? నన్నెవడుగరాని ప్రశ్నంజేసితి వయిన జెప్పెద నాలింపుము. నిష్కావంబుగా నిష్కావలయంబున నిను ధిక్కరించు మగండీవఱకు నెక్కడనుగానము. గాని భవిష్యోత్తరంబు సెప్పెద నించుక యాలింపుము. శ్రీమదనంత కల్యాణ గుణధాముండగు నాయిందిరా రమణుండు దుష్టుల శిక్షించి భూభారంబు వారింప నయోధ్యా నగరంబున దశరథమహారాజు ధర్మపత్నియగు కౌసల్యాదేవి గర్భంబున నవతరించు. ఇది ధృవంబు గాని నిత్తరి సింహానరేంద్రుని సార్మ్మ పుత్రియగు కౌసల్యాదేవి స్వయంవరంబున దశరథ రాజేంద్రుని వరించుటంజేసి యామద వేదండయాన కల్యాణ మహోత్సవం బెల్లి తప్పక జరుగ గలదు. నతియు జన లోకైక మహాగసండగు యాదశగసండు సముద్రయానంబున రేపటిదినంబున తప్పక సింగపురం జేరంగలడని వచించుటయు, ఒకానొక గ్రామమందొక మహాకాయకుమారుడు గలడు. అతడు బాల్యావస్థనుండియు దుస్సాంగత్యంబువలన నారాంగనల బిగిచి కాగిండ్లలో మెలగుచు సంగీతములు వినుచు మద్దెల ఫిడేలు మొదలగు వాద్యములయం దాసక్తి కలిగి చరించుచు తుదకు ధనంబంతయు వ్యయపరచి దరిద్రుండయి సేయునది లేక చోరత్వంబునకు గాలుమాని చక్కగ గుమ్మక్కంబులు సేయులోనై యొకనాడొక్క వారాంగన యింటికి కన్నంబుగయి లోలోనం బ్రవేశించి ధనంబుకయి వెతకుచుండ నాతనికి నాకస్మికముగానొకచోట క్రొత్తగా కట్టివేసిన నొక మద్దెల గాన్పింప నందలి భ్రాంతికిలోనై తానచ్చినకార్యం బంతయు మరచి మెల్లమెల్లగ మీటుచు యానాదంబునకు మిగుల నానందముం జెందుచు క్రమేణ నాటు వరుసలు హిందుస్తాని చాలకు వరుసలు పల్లవి ముక్తాయింపులు చేతికొలంది వాయించుచుండ నారవంబులకు నింటివారు మేల్కాంచి నాతనింబట్టికొని మెత్తగ దన్ని కారాగృహ బద్ధునిగ జేయించినారట. కావుట్టి రావణాసురుండ దగివఱకు పరమేష్టితో జేయు ప్రసంగంబుగురించి స్వయంవరంబును వాకవినినతోడనే గర్వంబున తనను స్వయంవరంబునకుం బిలువక నవమానించినను ద్వేషంబు నెంచి నా దశగ్రీవుండు బ్రహ్మాండకటాహంబు బ్రద్దలగునట్లార్చి కనుల నగ్నికణంబులు వెలువడ నతిరౌద్రంబున పరమేష్టింజూచి.

మ॥ భళిరా! సింహనరేంద్రుడిట్లు కుమతిం గర్వస్ఫూర్తింగో డక్ నృపా
వలికిన్ కూతుస్వయంవరప్రకటనా-వార్తలహింసించి మ
న్నృలతిన్ జేసె నిదే ససైన్యముగ బాహాగర్వమొప్పన్ శరా
వలినారాఘవముఖ్యులంబుపి జే-వన్ వెళ్తు నక్కన్నియన్॥

హేపితామహా, పరమేష్టి? ప్రచండ భుజాబలంబుచే దండిమగల భండనంబున తుండతుండంబు గావించుచు, భూలోకమందలి మర్త్యులబలులని వారిం బేర్కొనక యుపేక్ష సేయుటంజేసి యానరాధములు కండ క్రొవ్వారిచే పోతరించి, యరిదిగ్దంతి మదకుంభ విదారణ దారుణ కృపాణ పాణుండనగు నాకా స్వయంవర

ప్రకటన వార్తలైన పంపక నటింతేసిరి. సంచిరి యది యటుండనిమ్ము.

బ్యాండుస్వరపుమట్టు-రాగము-కమాచ్-ఛాప్ తాళము.

ఔరౌరా ధైర్యము । చాల్ చాలీసౌఖ్యము । ఔరా॥ ఔరకండ

క్రౌర్యాదిగ గాంచి । ధారుణీపతులకీదన్న నియిగిలనే। స్వాగా॥ స్వయం

వరంబనుశబ్దమింపుచుకయు। భయంబుమీరు మాసేటికంపిరే॥ ఔరా॥

దండిమగలబల్ బొంకుసేయునా। చండకోర్కె మునగిండదగింతు॥ ఔరా ।

మంచిది. నవీయచిత్తంబోనని నిశ్చయ్యంబు నిరంతరాయం న నెటులేలనో? నీ నిప్పుడిప్పుడే నేగి యూడికేరఫ కాంల్యలలతో కూడ నిశ్చిన రాజ్యుండం న సంతోయు పాతంబుజేసి వచ్చెద నూడుము మదీయ ఘలదన్నంబునుటయు పిరించి యద్గానస నా ఘనింగ నుంగొని.

రాగము-హిందూస్తాని కవ్వాలీ-అటతాళము.

సుకోతుమగన్నెగన్నెరాయా। యసేలాలాసహాసరారా॥ సుకో॥

కోవిశ్వపతినీ నానవకికనే। పాపం నేసాచనరారా। యసేలాలాసహా

మారా ॥ సుకో॥ వృథాపర్లగా పనేవిపినగోదనస్తే । చింతమనారా హోసీ

రా । యసేలాముహాసరారా॥ సుకో॥ దైవసాపూస్యనై శిఖి నసాసాగా।

దైత్యనాథయబసునోసాపురారా। యసేలాలాసహాసరారా॥ సుకో ।

హేన కంటకన్యారా। యూలక నోనుకికచ్చిన స్త్రీల పేర్లగు. ఆ పటమేశ్వాని యిచ్చామాత్రింబై కానున్నది లోక మానరుగ గ . నీవును నీ సవారుమతినొందలును నేరి యా కార్యంబుల కంతిరాయం బోన్న సుకట్టినసు తానాజ్యాదశరథుల కంజ్యా ణం నెల్లి తప్పక గా గలదు. పరిసంగ వశంబున గాలంబు కదునకొకసిమించె. యింక నే పోయి వచ్చెదనని పరమేష్టి సత్యలోకంబున కరుగుటయు, సాధారణముగా లోకమునందు దుర్మతులకు బుద్ధిమంతులు సెప్పు వాక్యము లన్నియు కష్టకరముగా నుండుటచే వారామాటల వెడచెవిం బెట్టి పిమయిచ్చుకువచ్చినట్లు నింగి నాపనలసాటి మడియుదురట. ఏలాగునన, ఒకతటాకమునందలి తాజీలాకిలి నచట గల హంసలతో స్నేహమాచరించి యొకనాడు హంసంజూచి ప్రియమిత్రమా? నాటనమా రిసుండి యీపాకగుంటలో సంచరించుచున్న వాడగాని లోకసుందరి వస్తుసముదాయ మొకించుకయైనం జూచియుండంగ. పక్షంబులులేకుండుటం జేసినై యగయానా మధ్యంబు నాకులేదనుట స్పష్టంబుగ నా. కా. నాపైకరుణించి నొక సారినన్నంబరవీథింబరిం చునట్లుజేసి నాయీప్సితంబు నెరవేర్చుచునుటయు, మరాళంబా కపంటంబుంగాంచిమో యీనేస్తుడా. యేలనీచిత్తర పిచ్చిభ్రమల నొందెదు. నీవు వచించినరీతి నేస్తోనరించినను పక్షంబులు లేకుండుటం జేసి నీకు ప్రమాదవశంబునన్నైనను కొంతచేటు వాటిల్లు. ఇదిగో

శ్చయంబు. అందరానిపండ్లకు నఱ్ఱుబాపచ్చునే ఇట్టివిపరీతంబులాలించియున్న వానితో తృప్తిజెందుమని యెంత చెప్పినను వినమింజేసి యామకాళంబు తాచేటినితనకంఠముంబట్టి కొనుచుని యాకాశవీధిని యొక పట్టణంబుపై బోవుచుండ నచ్చటిజనులీచిత్రముంజూచి చప్పటులుగొట్టుట కారంభింప ప్రమాదవశంబున తాచే లిదేమిచిత్రమని హంసనడుగుట యు నోటిపట్టువదలి భూమిపైంబడి సహస్రశకలంబులై మడిసినదంట కానదుర్మదాంధుండగు రావణునకు హితించిచెప్పిన వాక్యంబులు రుచింపకదుష్టస్వభావంబునదశగ్రీవుం డు రాత్మునకీ హులం బిలిచి.

రాగము - శహాన - ఆదితాళము.

మారాశోమా బావ ॥ తుమ॥ శోభలమాంకో। యుగభలమా నాం॥ తుమ॥ కోసల్య ప్రభు దశరథ రాజహో । సింధుమూత్రికొరై సై స్యసేపునపు॥ మాంగో॥ లని నైన్యకుసాగి బిచ్ । మతకరోచిం తా యెహి హానుర॥ తుమ॥

ఓ దానవపతీ! శుభామణాలా! గాంధీవిష్ణుశిష్య దెనాకసంబున నగనప్పియసా రంబుతీరి యందోక నాశ్మైనిన్యసమేపము గా పరాయంబునచేతెంను దశరథనివానిం నమితుగ్రంతోగూడ సాగసంబునముమానంచేయుఁడనియూహింపి వినీ సభయంగుకులకు తేచితుండి నవహనోక సేనకురాయాని.

సా॥ నలుగుతికిచ నుపురిపు ప్రవచన్నులు నాలుగిన్నులుః
నెలనగుపెరామునుగ్గులు తరు-చమూ పిరునన గెందర్నంబనః
దలగిదేవిగాపలె ను-దగ్గిగసంః జని తెమ్ము రత్నభా
విలసితమైన యానమును- వేగ ధనేశిలసద్విమానముః

ఓరి సేవకా! ఆ మాన తేజోబింప విగ్రహంబుల నలరారు సింహరాడ్తనయ కౌసల్యాదేవి కల్యాణంబెల్లి జరుగబోవుటచే నేడాసుదశరథ నీటుదెచ్చి వివాహంబున కంతి రాయంబు గల్పింప నానంతనంబున మిగుల సంతసించుచున్నాడ గాన వేవేగనీవిపు డరిగి మన విమానరాజం బాయత్తంబుసేసి యీయుదెమ్ము పొమ్మని వచించుటయు వాం డతిరయంబున విమానం బాయత్తంబు సేయునద్దానిపైలంఘించియామహాత్ముంజాలంబు నసింసుకోశంబు సేరి.

సీ॥ పచ్చనిపోరణాల్ బరిపవిస్తుకాంతి, పత్తినాబెల్లను-బస
నెసంగి। హెచ్చైనచప్పగా-లచ్చెరువొదవింప, మేలుకెట్టుచెరంగు-మి
స్కులలర। ముత్తెంపుముగ్గులు-మోదంబుగల్పింప, రహియలంకార
ములుకనుంజూప। లాంతరుగులోంబులు గ్లాసుబుగల్పింప వెలిపట్టు

కేతనా-ల్వాలయుచుండ । లలితకుంకుమగస్తూరి - మలయజాళి । ఘు
మ్మగుమ్మను వెన్నెలల [illegible]మ్ముకొనగ । వెలుగి దేదీప్యమానమై - వెలు
గుచుండు సింధుపురిఁ జూచె నాదరి - [illegible]

ఇట్లు సులలిత [illegible] పంచరాగ [illegible] యంతరిక్షంబున విమానరాజంబున నిల్చి వీక్షించు నెడ,

ఉ॥ [illegible] సనాయి సంపదలు ♦ [illegible]లుగా [illegible] మెరిల సెగగా
[illegible] దలిద్పు [illegible] బత్తుల ♦ [illegible] ఘంటమా[illegible]గా ।
నాకసపుర్ దివెల్ మత్తయు ♦ నచ్చము లైన మత్తాబు [illegible] ।
నాక [illegible] సమానఘన ♦ నాట్యవ[illegible] నటన [illegible] ॥

పంచపాదిగీతము. [illegible] ములగు [illegible] - [illegible] వలయు । ము
[illegible] గారెడి చెక్కు [illegible] - [illegible]ము [illegible] । [illegible] లకించు - [illegible]
[illegible] । [illegible] - [illegible]ము [illegible] - [illegible]ము [illegible]
జా[illegible] రా [illegible]॥

ఇట్లు మితిమై [illegible] సింధు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బలము [illegible] [illegible] [illegible] యా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బు [illegible] లంకాపు[illegible] [illegible] మో[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కస్మికముగా [illegible] [illegible] యా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ంబు.

రాగము-[illegible] - ఆది తాళము.

మా[illegible] [illegible] గుందరి [illegible] సెనే । [illegible] నిని [illegible] పుత్ర
వము ॥మా॥ [illegible] సుచె । [illegible] పతి [illegible]
[illegible] ॥మా॥ ఆసించి కోసల [illegible] । [illegible] మోస
[illegible] ॥మా॥ [illegible] మతి [illegible] । [illegible] సనా
గతి [illegible] ॥మా॥ [illegible] దుష్కలతి [illegible] । [illegible] దు నా మది
జగదీశ్వర [illegible] ॥ మా॥

[illegible] ? [illegible] భుని [illegible] భుని [illegible] యతు [illegible] [illegible]ంబులం

దగ్గెఱ యాసించియున్న నన్ను నిశాచరాధమునిచే బొల్పడ మోసగించితివిగదా. అయ్యయ్యో! ఋత్తరనన్నీ నీమని బొరించఁడనీయక రక్షించువారెవ్వరు. ఇగిదేశా? ముందటి జన్మంబునం దెటువంటి నోములు నోచితినో ఒకదేశ ప్రితాపుండగు సింధుదేశాధీశుని కూర్మపుత్రినయ్యు ననలోకైక మహాయోధుండగు దశరథుని వరించియు యిపుడొక యనాథ వలె నీదుష్టునిచే జక్క మిగుల వగల పాగులపలసె. పాపపుదైవ మేగతి బొల్పడింపునో గదా. యించిదికానున్నది గాక మానదని నీతీరున లోలోన మిక్కుటముగ దుఃఖించు యా కౌసల్యాదేవి యంతటి సౌందర్యవంతురాలొక్కోయని దశగ్రీవుండు జూడ సమకట్టుటయు.

గీ॥ వెక్కసంబగు వగపుచే - మిక్కుటముగ । బొమలుపై కెత్తి
చింతించు-ముగుదమోము । చందతెరమైన శశిబింబాల-సరసిజంబొ । దై
త్యనాథుండు దిగులొంద దైవఘటన॥

చ॥ కసుదిగులందిదైత్యకుల-కాంతుడు హాయనియుంచితి మీ
పతితుని సుందరాంగియని-బాహుబలంబున బట్టి తెచ్చితిన్
దిదముకదేనిం పెను-దుఃఖము మాడ్కి సదల్చుచున్న దీ
చెపుగిది యేల నాకుచు-నయనింద్రోసెను సాగింబునన్ ॥

ఒకానొక దేశపు రాజును నిద్దరు బీద బ్రాహ్మణులు నారాశ్రయించి యుండిరి. అందులో నొకడేమో యీయన నరయత్నములవలన నేగుగుణనియు నొకడు వాడు భగవదనుగ్రహముచే సర్వకార్యములు సాగునని నీతిగా వాదించుచుండును. ఇట్లుండ నది నిశ్చయింపఁ బరీక్షింపనెంచి రాజేంద్రుడొక్కనాడు తుంబీఫలంబుల నంటెనిదెప్పించి యందొక దానిలో గుప్పెడు బంగారు నింతె సువర్ణంబొక్కటి సడము పోసినమిక్కిలి యయము నరయత్నవాదికిచ్చెను వానికి నందర దానిని దైవయత్నంబని వాదించు వానికిని శాకదానంబులుగా నొసంగెనా తుంబీ ఫలంబుల నింటికి గొంపోవుచు మార్గమధ్యంబున నరయత్నంబు వాదించు విప్రుడో! యీఫలంబింటికిం గొనిచనిన కార్యంబెమి. నేటికి శాకంబునకు వలయుపదార్థంబుల నిన్నినే సమకూర్చితి. నేడీఫలంబులను గొన్ని కాసుల కెచ్చటనైన విక్రయించి యందలి ద్రవ్యంబునకు కొంతధాన్యంబు గొనినను నేటికి కక్కఱకు వచ్చునని నిశ్చయించి యాఫలంబొక వైశ్యునకు గొన్ని కాసులకు విక్రయించి ధాన్యంబుగొని చనెను. మరునాడా వైశ్యుడు పితృశ్రాద్ధ తిథిగాన నాటిదినంబున దైవయత్నంబును బ్రాహ్మణుండు బనుచుండ నాయాచ్యుని నాతని పిలచి యాఫలంబును దానంబుగా నొసగె నాతండది గ్రహించి యింటికింపని పక్వంబు జేయుటకై విచ్చి అందుండు బంగారు గని పరమాశ్చర్యంబు నొంది భగవదనుగ్రహ మని యెంచియుండ మరునాడు రాజేంద్రుండు నరయత్నంబను బ్రాహ్మణుని పిలచి నేనిచ్చిన ఫలం బెంతి ను

శ్యంబుగా నున్నదని యుచితి నారుండు మహాప్రభో తామిద్దినప్పలంబు మిగుల ను
చ్యంబుగా నున్నదని నబద్ధంబు పల్కుటయు రాక్షేంద్రుండది గ్రహించి వానిని బెద
రించి నిజస్థితియంతయు నెఱింగి యేకార్యంబయినను దైవాధీనములనియు నిశ్చయించి
నాడట. కావున్ట్టి దైవసహాయంబు లేని దేహయత్నముయినను నెట్లును గాదు నుం
డునట. [illegible] లోక [illegible] ముఖులా
సముద్రాప సముకట్టుటయు, మిగుల [illegible] బాణలు పైకెత్తి
ప్రయోగించిన నేమనేతుం గాక నీశ్వర యని చింతించుచున్న యాసమయమున నారాయణ
[illegible] ప్రయుంచి [illegible]
[illegible] దైత్యకులనాశనా [illegible]
గుల సుందరాంగియని [illegible]
[illegible]
[illegible] వైకుంఠవాసునికృపచే [illegible]
యుపకరింపను నొక [illegible] రాక్షసులు
చతుర్విధ [illegible]
టు [illegible] నంతయు [illegible]

[illegible] వృక్షి [illegible]
యనిమును బెప్పు [illegible]
వనలముగా [illegible]
[illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

క॥ [illegible] వస్త్ర [illegible] । పుష్ప [illegible] ।
[illegible] సమయము । నా [illegible] ముమునకే ॥

నూతన వస్త్రంబులు మైమెలుగ [illegible]
హారములుకంఠమునం గీలించి, కుంకుమ [illegible]
రు మేలుపుత్రికవలె [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ము, [illegible]

రాగము హిందుస్థాని [illegible] తాళము.

దశరథ రాజావినుదశము [illegible] సర్వదశ [illegible] దిశ లను బెంపొసగ గాంచిన । దామ [illegible] సల్యాదేవి ॥దశ॥ మీసమా [illegible] గిదని । మో [illegible] సము జేసెనయా ముద్దు [illegible] ॥దశ॥ తడవేల [illegible] శుభమ [illegible] త్రమిప్పుడ । [illegible] చెను [illegible] తాపముగిరగా ॥ దశ॥

రాజా దశరథా! సంజయంబేల. ఇచ్ఛపలాతు నిన్నువరించిన కౌసల్యాదేవి సుమీ. మీ యనో [illegible] మంబు జెరుపందలపెట్టి దశకంఠుండు మిమ్ము రుపుర [illegible] నేరి. పరమేశ్వరుని కృపాతిశయంబున మీ [illegible] జేరితిరి. దైవఘటన దప్పింప యొరులకశమె, గతించినదాని కింక [illegible] బనిలేదు. శుభలగ్న ము [illegible] సమీపించియున్నది గాన నేనిప్పుడే మీకు [illegible] హితుండనై యీసుర [illegible] మధ్యంబున మీ కల్యాణంబు [illegible] వచించి [illegible].

క॥ వేదవిధానములమరపుసుత్యాది [illegible] సూత్రి - [illegible] ము [illegible] ము [illegible] చను । నాదిని [illegible] లు సేజలి [illegible] నాన [illegible] ॥

ఇట్లు యథా [illegible] సంపన్నులగు [illegible] విత [illegible] దుల్లె [illegible] ముల్కలిడ మీరాయపూర్వ [illegible] యి [illegible] [illegible] దలతో [illegible] మానవులు [illegible] గాంచి చిరకాలము మనగలరని దీవించి [illegible] తన [illegible] నంబునై కౌసల్యా దశరథులను [illegible] బెట్టుకొని దేవతాబృదంబులం గూడ [illegible] చెంత [illegible] వరుల డించి సత్యలోకంబున కరుగుటయు, [illegible] సుమంత్రాది ప్రధానవరులు మంగ [illegible] వంటలు [illegible].

[illegible]

ఇట్లు [illegible] లు [illegible] మును [illegible] సులు [illegible] లు [illegible] పంబులు మిన్నంద [illegible] దశరథ [illegible] కౌసల్యాదేవి [illegible] సుఖంబున [illegible] లు ధర్మంబున రాజ్యపాలనంబు సేయుచుండుటం.

[illegible] రాగము హిందుస్థాని-కమ్యాస్ ఆదితాళము.

మృగసంకులముచె [illegible] జనులాస్పృహ జేరరియతి వేగా । జగ తిం గల [illegible] ము [illegible] నుమా [illegible] రాగా ॥మృగ॥ యొక్క [illegible]

జూచిన నేలయీనినట్టు క్రిక్కిరిసినవి రాజా । దక్కుప్రమాకృషిధాన్యరాసు లునిక్కంబిదిరవితేజా ॥మృగ॥ బాలురువృద్ధులు స్త్రీలుయాదిగ బ్రతుకుటకుమగుణధామా । [illegible]లము కేసిన పురుషులమును [illegible] నేలాసార్వ[illegible] మా ॥మృగ॥ వేటలాడినమన్మృగబోత్రముసి[illegible]లములు [illegible]యు । భటులు హేతులు సామంతులు [illegible]లు [illegible]యలు వెంటను [illegible]య ॥మృగ

ఇట్లమిత మృగసంకులంబుచే [illegible]పదులు [illegible] దశరథ [illegible] స్వామీ! యొక్కడిదో లెక్కలేనన్ని ముక్కిడి [illegible]గములు [illegible] మాతోట పేటలు నుసుమాడుచు [illegible]వృద్ధులకు [illegible]త్పాతంబు [illegible]చున్నవి. ఆహాహా! వాటి[illegible] [illegible]మేమని చెప్పగా.

ప॥ [illegible] [illegible]సు • [illegible]లు [illegible] [illegible]నుగ [illegible] ।

[illegible]లు [illegible]లు [illegible] • లు పెదనుప్పలుగారు [illegible]తులు । వేం కొలారదివి [illegible] • [illegible] [illegible]లను [illegible] [illegible] సకులాలపు కొన్నిప్పునసేమి చెప్పుదా ॥ గా[illegible].

[illegible] [illegible]గాదిది! మచ్చికమాకివ్వ [illegible] మున్నా [illegible] బచ్చెను [illegible]ములగుది । గుచ్చిన [illegible] [illegible] లు [illegible] ॥

ఇవ్విధంబున [illegible]పదులు [illegible] [illegible] దశరథ [illegible]ంద్రుండిట్ల యెల్లవేట [illegible] [illegible] ముఖ [illegible] చ్చి [illegible] తిరో[illegible] [illegible]గాహించి సుసంతోషంబుగాచి.

[illegible]గము - [illegible]నిక [illegible]నము.

సందియమేల [illegible] ॥ సంది ॥ [illegible]మృగములు । [illegible] [illegible]వబా[illegible]లా ॥సంది॥ [illegible] । [illegible]టవి [illegible] । [illegible] పెం[illegible] బోవనుకీరా ॥ సంది ॥ [illegible] । మా[illegible]తా । [illegible]నిసుమం తా । బోదనా [illegible]తా ॥సంది॥

[illegible]విప్రోత్తమా ! [illegible]పదులెంతయు మృగభీతిచే [illegible] [illegible]చున్న వా [illegible]లుగాన వనమితరి కాననంబునకేగి యాఘాతుక మృగంబుల ఘాతసేయందగు. కావు న మన వేటకాండ్రకు వేవేగ ప్రయాణ సన్నాహంబు గావింప నాజ్ఞాపింపుము. పొమ్మ నుటయు సచివసంఘంబు స్వామియానతి [illegible] సావహించి యాటల వెరవేర్చి నివేదించుట యు పదంపడి దశరథ రాజేంద్రుండు వసిష్ఠాది ఋషులచే ననుజ్ఞవడసి మహావైభవంబున పురంబువిడచి యరణ్యంబు జేరి.

మత్తకోకిల. కాలుబోతులు గూలనేయుచు-ఖడ్గపాళుల
మొత్తుచున్। మేరలేకను మత్తసామజ-మార్గణంబొనరించుచున్। భూ
రి సింహతరక్షుశల్యక ముఖ్యమృగంబుల జంపుచున్। ధారుణీపతి వేట
లాడెను-దారవీరవిహారుడై ॥

ఇట్లు ప్రచండవేటాడంబుగ మృగంబుల జెండాడి తుండెముండెంబులు గావించుచు, మత్తకరులం గూల్చుచు, కిటికిటి కీటుల ఖిల్లడంబు లొల్లసేయుచు, సింహ శరభ శార్దూలాది ఘోరసత్వంబుల ద్రుంచి కాననంబెల్ల గ్రుమ్మరుచు నొక్క యెడ మత్తకరేంద్రంబొక్కటి దప్పికొని జలంబుల ద్రావి బహుదూరం బరుగుటయు నంతసూర్యుం డస్తమించిన దెస గానక యాదాఘంబునకు నరుగుచు సరయూ నది తీరంబున నాకుంజంబున దాగి యుండెను.

రాగము-సింధుకన్నడ-ఆదితాళము.

సరసిజాక్షా ఘోరునినను స్మరిలారా। నిఘోరాజయోధా రాజతాగురా ॥ సర ॥ సరసిజాంబకసూర్యాస్తాతిమయుగా। నెట్టుగంధా గాసాగాలనను బడుమూగాన్నే ॥ సర ॥ జలధారాశిఖరాని బ్రహ్మాగాగి। బాణనేరన నసీంయుగాశ్రీ ॥ సర ॥

మహీవరుడు దశరథ మహారాజు సరయూనది తీరంబున నరదారేయండుయన్నాడై యుంచి యుండుతరి నడుమ కొండదవ్వున.

బుడబుడమనుచు నాశబ్దము ఘటయ్యేనుమాలుపునన్నదితిట్
దడప్పుసేయుచు గడుమద మొందుచు దశరథుడనతిధాటిన్ ।
స్వాన్ వేదియగు సాయక మొకటి సత్వరముగ సంధించెన్ ।
హరహర భంగి సామజము నసియు మనిపొల్చినటు బరపించెన్ ॥

"బుడబుడ" మనునొకధ్వని నీటియందు వినవచ్చుటయు దశరథ రాజేంద్రుండు మదవారణంబు జలంబుల గ్రోలుచున్నదని మిగుల సంతసించి శబ్దవేదియగు నొక్క ఘోరశరము వింట సంధించి యాకర్ణాంతంబుగా దిగిచి బరపుటయు నాశరమునకు తోడుతనే "శివశివే పరమేశ్వరా" యనునొక యార్తారవం బాలించి భయకంపితగాత్రుండై దశరథుండు నిశ్చేష్టితుండై నిలుచుండెను,

దరు-హిందుస్థాని-రాగము-ధన్యాసి.

హాపరమేశ్వరా। యార్తరక్షకా। యాపదుద్ధారాశౌరి। తాపస
సుఖకరా। దైత్యసంహారా। పాపమేమికంసారి ॥హాప॥ జడలుదాల్చిని।

యడవులపడిబడి! కమముదమున [illegible] । నేడెయెడను [illegible] బడవా, నెమగావిధముఁ ॥ [illegible] ॥ [illegible] తము [illegible] పుల । [illegible] గక । నితరసిం [illegible] । [illegible] మలు [illegible] బడితి [illegible] వ్యధనూ ॥ [illegible] ॥ [illegible] తగు [illegible] నెంత [illegible] । [illegible] । [illegible] త రా [illegible] । [illegible] ॥

[illegible]

రా [illegible]

[illegible]

[illegible]

సీ॥ భసితపుం [illegible] బుల - [illegible] వాని, బహు జటాపటలిచే బరగువాని । ధర [illegible] జేతఁ - [illegible] వాని, [illegible] -

గదలువాని । ధూళిధూసరముతో - దొరయుగాత్రమువాని, సో్వ కబ్రహ్మతే-జంబువాని। బాష్పధారలతోడం-బరగుచెక్కులవాని, లలితాంగచలనంబు-గలుగువాని । నుసుసురటంచునిట్టూర్పు-లుచ్చువాని । పక్షియుగ్మంబునుగాంచి హా-యనెడివాని । సారెసారెకుజనకుంజేరువాని। గనియెదశరథుడమ్మహా-మునికుమారు ॥

ఇట్లు చేరంజని దశరథుండు సదుద్దుఃఖంబున కొంతసలిలంబు చేకొని మునికుమారుని ముఖంబునం బ్రోక్షించుచుండు నతండు కనులువిచ్చి యా దశరథుండమిత మనోవ్యాకులితచిత్తుండై

రాగము హిందుస్తానికాఫీ-ఝంపతాళము.

మహారాజ మహారాజమనవినాలింపు ।మనోజ్ఞ ॥మహా॥ జానకీసహాయుడౌ సాంకేత క్షితిపతి । మహా ॥ మృగయావినోదమై మహారాజే మహారాజ । శరణాగతియు మైపాతకినగు గయుమనా । ఘోరపాతమునమే క్యాకయనాదిస । గుణశ్లోకయామాయెటు గజాజురుడు ॥ మహా ॥

సేనాపతినిక్క, నిక్కమాయక మృగయావినోదంబున దగిలి నీకట్టి యెగ్గుజేసిన గురాత్ముని యిచ్చినాళంగిట్టుము. నహానుభావా, యీగతి దుర్మార్గుండు కోసలదేశాధీశ్వరుండగు దశరథుండు. మునికుమారా నేనివనంబున వేటలాడుచు సూర్యాస్తమాన సమయంబున నొక మత్తశుండాలంబునం దరిమికొని సేనలబడిచి యొంటరిగా సరయూ తీరంబుసేరి గాఢాంధకారంబున గజమునకై వేచియుండ భవన్నినదంబాలించి సామజముని సుగోత్రులున్నదను భ్రాంతిచే బాణప్రయోగంబున నీకట్టి యపరాధ మొనర్చితి. పుణ్యమూర్తీ! నీయట్టి శుభమూర్తిని విధి పేరిగపతుండనై శరాహతిం గూల్ప సాహసించి యెంత ఘోరపాతకంబునకుం బాల్పడితి. నే నన్ని జన్మంబులెత్తినను నీ బ్రహ్మహత్యాదోషంబుం బాపికొననేలాలనుగనాయని యిట్లు శోకించుచుండు దశరథుని వీక్షించి మునికుమారుండు బాష్పకణంబులు కనుల వెలువడ డగ్గుత్తికతో.

హిందుస్థానిరాగము-కల్యాణి రూపకతాళము.

ఇనవంశజననుజంపిన ఘనమదేమనగా ॥ ఇన ॥ వనమునవనచరులంబోలె। ననయము మేమనుచుందుము । జనవరమముదానుమగస్సి। మననెటులాయె ॥ఇన॥ కందమూలఫలముల్గోసి। కాఅడవినుందుము। యెందఱాకనెందుబోకగ । విందునెంతుము మందునకైనాహింస । మానియుందమిందలక్షేలో । డెందమున సాదియముల్లేక తిరుగుచుందుము

ఇన॥ ఘనకాంతియుగ్రోన్నిజంపింపనేను । దారిశేంపుమున । మునముసమూంరా జ్యములు లోన । బూనిన తరవినా । పిరానక మూవధ చేసనికి । గినులాభమదియె యయ్యెదా । మును ద్రోపెను పాపము । మూనగిల్లునా ॥ ఇన ॥

ఏమోయీ దశరథా, ననుంజంపు నీల మనోరథసంపద్వైతివా? అయ్యయ్యో రాజా, యిడవిలో పడి కందమూలంబులను దినుచు యొక్క కపటాటంబుల నెల్ల సనందలంపక నాము నిప్పు అనుండు మాబోటులంజంపిన నీ తేజోబాధంబు సమస్తానుయోధ్యా ధనధాన్యపశువిత్త క్షేత్రాదులందరి గాంతుచే మనుజాలిపిపుల హింసింతురని పెద్దలు చెప్పగ వింటిమిగాని యిందు మనుష్యులజంపుటచే మాకింక నేమియుగల్గు లాభ మయ్యెగా యయ్యయ్యో అర వీరులమగ్న కంబు సురమూడంబులు సఘోరశరంబు "ఎచ్చటికి పోవ । శిహ్వశస్త్రము" పలెనావంటి దీనునిమీద వైవ నేనేమి కీడు చేసిన నపకారమేమియ్యెడి సార్వ్యాహమః. సతీయుయు పతిపప వనో మకరితువుల యుద్ధాపిధినమువ్రము కడుమువమున నుండు మునికుమారుండనేను, పరియుండుట ర కాండమాతియేడ్కు, కథక్కలింపిట్లు రాగ నిటకే వచ్చి ఫలమేమి. సకలధర్మశాస్త్ర విపులులగు సబోధితసర్వజ్ఞులు వేటాడ ననుకిట్టెనను, సంధ్యాకాలమునందునను, నిశ సమయమునందునను, నృపయశోగణంబు గాపంప పనుగదా– అయ్యయ్యో నేకేసిన పా పఫలంబొల్లుంప నేనేమి సేయువాడ నాతాత, మామాత, యాత్యాంధులగు వారిమ్మరికేగా పాడువారయ్యెను. దిక్కులేని పక్షులై కడి బోయిలు పీరిచింతె దిర్చువారయ్యెను. అయోధ్యా గురువులార, నిరాము మీతీపుత్రవాసల నెఱుంగ యమపు యమింవిదిని పన్నులెలమిలును నేటనీయను దెచ్చి మీకిచ్చువారవ్వరు. ఓహో యత్నిశోకగారా, నేను నాకాల మరణంబు నకు వగవ, నిపాణపృశ్చికును గూరిచి, గాని మీరింక నేగతి నొల్పడుమన్న వారెవ్వరోయని నామనంబు నదుసంతాపించుచున్నది. రఘువంశోత్తమా నానావృము దలసిన తోడుత నే మగ్గువపులు శోకాగ్నిగంబుచే నపండు సమసెదరు. అయ్యయ్యో దశరథా నా కృ బాణంబుచే యుప్పురశరంబులు నెంతయిపగా, యింపు పపృథురాక్షసోదంబు నందరి ప్రియపుండంబు నిట్లు గాఁతలిపనని పశ్చాత్తమానసుండడె నయితిః గన యాదాసాయు నిన్ను [illegible]

[illegible]

సీ॥ ఘనరథేశ్వరినాకొంటి-దాపున । నవ్వతింబగునోక మునుక్షే యున్నదనటు । నమితత్రృషతో జివనోపనుదాం । నటు । పనదుమునా రుగళగత-పాశులగించు॥

రాజా దశరథా ! ఏహాసార్థసితులగు పుడియ ఒనకుల పాలికి నీ కమం డలోదకంబుల గొని వని ముందుగ వారి దాహంబును చిత్త సదప నావృత్తాంతం బంత యు సమస్తంబుగ జెప్ప పశ్చాత్తాపంబును. అటులైన యా పాప ముక్తి గ్రసులాతురు.

ఇంక నే [illegible] నిహాలితాపంబు [illegible] ప్రాణంబులు [illegible]చున్నవి. బాణం బుతో [illegible] యెట [illegible] దశరథా నింక [illegible]. వేవేగ [illegible] బునాడ [illegible] మింక పుణ్య[illegible] [illegible] మిత్రుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నిలువరా[illegible] వాకాలి వచ్చెడు లువిని [illegible].

[illegible] ? [illegible] యమి[illegible] చే[illegible] [illegible] పుణ్యా[illegible]

నా [illegible] నా [illegible] [illegible] [illegible] నాలుక [illegible] [illegible] [illegible] ? నావే యిటుగని [illegible] యని [illegible] ని

[illegible] ని [illegible] మునుల - [illegible] [illegible] సలిలములపా[illegible] - చయ్యాస యొసగి [illegible] ॥

ఇట్లు [illegible] [illegible] వారిని బు [illegible] [illegible] గా ని [illegible] [illegible] [illegible] దేహంబు త్యాగం బు [illegible] ! [illegible] ? [illegible] డు [illegible] ? [illegible] [illegible] చరిం చు మన్న వాడవు. [illegible] [illegible] ఓకి నీవెవ్వండవో [illegible] [illegible] మాకపరి [illegible] [illegible] కలుపారొ[illegible].

రాగము - కమాచి - ఆదితాళము.

ఛీఛీపోవోయి పోవోయి పోపోరా ॥శౌరానో॥ ఛీఛీ ఛీఛీపోవో యిపోవోయిపోపోరా ॥ఛీఛీ॥ యిత్తరిని పోతరించి చిత్తమున గత్తుపడ గుచు సత్తమాదిగుణముల్విడు నెత్తుబరికాడ ॥ఛీఛీ॥ చిన్ని వెన్నెలకం దము నా యన్న నెన్న సన్నగించి కన్ను లాలు బన్నుగడబన్ను విన్ను జూడు॥ శౌరానో॥ [illegible] జాలమ [illegible] యు [illegible] ॥[illegible]॥

శ.కి పాపాత్మా సుగుణవిదియగు [illegible] నీయిచ్చకు వచ్చిన [illegible] చున్నాఁడవు [illegible] నీకేమిసేతుగని నిక్కముగ [illegible] నీతెక్కువమె క్కుఁడ, త్రిలోకంబులైనను భస్మీభూతంబుగా [illegible] నీటక్కరివేసంబు [illegible] నిక్కముఁబాలించి మాబాలుని [illegible] లేకున్న నిన్నిప్పుడిప్పుడే [illegible] యించెదముసుమీ, నావుసుదశరథుండను [illegible] వారితో [illegible] [illegible] యుండక యజ్ఞదత్తుండు [illegible] మదళోద్ధుండను [illegible] లాత్ముఁడ, [illegible] నీయుదకంబు [illegible] పుడు. ఏదప [illegible] తనయుని వృత్తాంతంబెల్ల [illegible] నావా క్యంబులు బిట్టులు [illegible] నీవా నీవు [illegible] మాబా లుని వృత్తాంతంబు [illegible] లకొంటా వైనను [illegible] కాము. వినుము [illegible].

మ॥ తగదంచుఁ [illegible] త్తనయుఁడై - [illegible] యగడ్డి [illegible] నాసవిధ [illegible] మయ్యో [illegible] తయుఁ
తగమాకున్నొసిపింపు [illegible] మన - [illegible] గించి [illegible]
జగముల్లింగుచు [illegible] మొకింత [illegible] ॥

ఇట్లు క్రోధోద్దీపిత [illegible] శరథుండు [illegible] ధైర్యంబు నూలి యల్లనవారితో.

చం॥ శరమరి [illegible] యేనుమున - సామజతుండము నేయఁ [illegible]
సరయువుతీరమందు ప్రొద - [illegible] ననుంచ ధనత్తినా [illegible]
త్తరిజలకుంభికక్ జలము - [illegible] డబ్బనుల్
బెరసిన నా [illegible] కేసితిని - పేరలుకక్ [illegible] సుందతక్ ॥

9

హే తాపసవృద్ధులారా, మృగయావినోదంబున నీ నడురేయి నేనొక్కఁడ మత్తకరి కై సరయూనదీ తీరమునఁ బొంచియుండ మీ తనయుండు నీటముంచు కుంభధ్వని నేనుగు నీరు గ్రోలు నినదంబుగా గ్రహించి ప్రమాదవశంబున సాయకంబు విడిచితి నట్టానిం జేసి మీ తనయుండు పరలోకగతుం డయ్యె. మహాత్ములారా నే గడుపాపిన య్యనోడక నీ కతఠమానంబు నీ కెఱింగింప నిట వచ్చితిని నీ దురాత్ముని శపియించి నట్టానిఫలం బనుభవింపం జేయుఁడు. ఆర్యులారా! మునిబాలుఁడు ధర్మ్యుండగు మీ తనయుని హింసించిన పతితుం డిగ్గంబున మనకు నేమని నిల్లి శోకభూనిత నయనుండై నటింగించుటయు నావృద్ధ మిథునంబు.

క॥ హాహా యని విలపించుచు। మోహమున మునింగి వృద్ధమునులిలఁబడి రు । హా హా పెనుఁబలి యోకుమారా । నాపాలిటి నెలఁగులునట్టి యన నిజములనె ॥

ఇట్లు మహార్ధ్వని శోకించెడు వానిం జేరి కన్నుల నిండ భాగంబులపై నెలయోర చరణంబుల బ్రోత్సహింపం బుత్రివింతోక్కని.

రాగము - హిందుస్థాని - ముఖారి - తాళము.

హా బాలా నా హృత్తిత్వలితాంగా । కటకటా తనయమాం కుఃఖలతవేహా ॥హా॥

ఈతీరున విలపించి సుకుమారుని గాంచి యుంచి శోకసాగరావాహంబున మునింగి పలికిన నిట్లని.

సీ॥ వనమృగంబునన తె- నవరతము పట్టి, నగ నేయునాతఁడే - తప్పు జేసె। తనుసయ్యాయడమ్మ - దవమాచరించు మఁ, డిగినుమునిపుత్రు - నుఖము సేయు। సత్యంబు దప్పుము సదసులవిత్తునకు, హింసింపఁగానో ల్లఁ - డితరప్రాణి। బాలిశా కారుండు - బాలగసుకుమారుఁ, డమిత తత్వజ్ఞాని - యధికుఁడరయ । నకట యేమని సగి చెనో - యనుఁగుకొడుకు। మమ్మునేమనిదలచెనో - మనసునందు । నీమఖుని శరహతిచేత - నేడు నేలఁ। గూడఁగవిధివ్రాసెనయ్యయో - బాలునిఁ బల॥

అయ్యయో దశరథా, నాకపరిస్తుని గంపననోపం బెన్నిజన్మంబులకైన దీరదని సకల పురాణేతిహాసంబులు జెప్పుచుండ నిట్టి ఘోరపాతకంబెల యొడిగట్టి కొంటి వయ్యా, అకటకటా రాజా నిపటుబాణ హతింగూలుచు తానెంత వగచెనో, నెంత గుందెనో, యేమనిచింతిల్లెనో, మమ్మెంతదూరెనో యెఱింగింపవయ్యా, హా సుకుమారా, హా పుత్రా, హా తనయ, పూర్వజన్మంబున మేమెట్టి పాతక మొనర్చితిమో, యీ జన్మంబున జాత్యంధులమయ్యు నీయందుచే నిండారుమనంబున యుండియు మాపాప ఫలవశంబున నీ యకాలమరణంబు జూడగంటిమి. హా తండ్రీ యర్ధరాత్రింబున

కార్యాకార్యంబెఱుంగక నిన్నిలంబు చేయించిన ఫలంబిప్పుడిప్పుడే కనుగొంటిమని యిట్లనేకవిధంబుల శోకంబు మునుగుచు [illegible] తనలో.

సీ॥ అసఘుఁ [illegible] యుప-వినుమింతయు [illegible] కేతలోదికి మునం-[illegible] గిమీదా। దూపట్ల [illegible] పునతాబట్టి । [illegible] మునియె-నెఱుకిబడెగ॥

[illegible] నాఁడింపుఁ [illegible] పుత్రుని [illegible] [illegible] ముము యజ్ఞదత్తుండు [illegible] దశరథుని [illegible] గించుటయు నాతడట్లు [illegible] నా పుత్రునిపై [illegible] తమిగుం [illegible].

[illegible]

[illegible] వా॥ హా॥ భూసుర [illegible] [illegible] ముఖ [illegible] సామా॥ హా॥ [illegible] [illegible] గనుమా॥ [illegible]॥

అయ్యయో తనయా! [illegible] అతులితశ్రద్ధ [illegible] వేదశాస్త్రేతిహాస పురాణాది [illegible] నాయనా, [illegible] [illegible] చిన్నయన్న [illegible] చితివో, [illegible] [illegible] చేనో [illegible] [illegible], [illegible] నిను [illegible] [illegible] చుండ [illegible].

సీ॥ [illegible] లార దగునయా [illegible] । [illegible] [illegible] గారవముఁ । [illegible] వే [illegible] [illegible] జనదుమహాకు॥

[illegible] నంతథా [illegible]. [illegible] లించి [illegible] యమానస [illegible] [illegible] కృత్యంబు [illegible] నొప్పుడు ముగాని పరిచూచవశంబున నిటు గావించితినని పశ్చాత్తాప [illegible] నీవును మావలె పుత్రశోకంబున [illegible] హా! [illegible], హా! [illegible]

హా సుగుణనిధీ, నమ్మిట నొంటిగ విడచి యెటుపోయెదు. నిలునిలు యిదె మేమునుయరు దెంచుచున్న వారమని పరమాత్మునియందు మనంబు లీనంబు జేసి యావృద్ధులు పుత్రుని పైంబడి జీవంబులు విడచుటయు, దశరథుండు అమితశోకంబున నామువ్వురకు దహనాదికృత్యంబు లొనర్చి మిగుల పశ్చాత్తాపాకులతచే మనంబున.

శా॥ సారాసారవిచారహీనుఁడనె నే - సాంద్రాటవిన్ వేటకై ।
నీరేజాక్షుఁడ దేరఁగాఁ దగుదునే పో - యే కొంచితిం గాక యీ ।
ఘోరాగ్రేసరుఁ గాసి జేసితిని హా - కీర్తింపు దాహంబుచే ।
నీరేలా సుతుఁ ద్రెస్సఁ బట్టి రయమై యేమంచు సంతప్తులై ॥

హా సర్వేశ్వరా, వేటాడుట సప్తవ్యసనములలో నొక్కటి యని యెఱుంగుదుం దెలిసియు నీకారుణ్యంబు నకేల నెడబాసితి వచ్చితిపో నైన్యంబులవిడచి యొంటిగ నినడు రేయి కుంజరంబునకై వేచియుండి మునిపుత్రుంగూల్ప నేల, వృద్ధులైనంగాని యావృద్ధులు పుత్రునిపై ప్రేమాతిరేకంబున జీవంబులు విడచుటెట్లు. ఇట్టిమువ్వురు గతించుటకు కారణభూతుండనగు దురాత్ముండనుగానే! అరణ్యంబున కందమూలఫలములం గొని యొరుల కపకారము సేయ గలనైనం దలంపక మునివృత్తిం జరియించుచు జీవించుము యాతపస్వుల కెగ్గుజేసిన నాకు నెవ్వరు కావున.

సాకీ-రాగము-స్వరజ.

నాతిమానదిఁ యేలగాల్చినే! మీపద్మములె త్రైవైతీ । ఘనుఁడ కక్కునేన విసితుఁ డైనే । ఆనసాపముగొన్ నైతి! మాను డలనునిపాపా । జను వెంతును వారిని గూర్చి ॥

ఇట్లనిమిత్తముగా దుఃఖించి దశరథరాజేంద్రుండు సంతాపంబు బాలింప నిశ్చయించి ప్రాయోపవేశంబు సేయ నుద్యుక్తుఁడై మోసాసీనుండగుటయు నంతట దపోధనులైన శ్రీ వ్యాఘ్రసమాధియందుండు పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుండగు వసిష్ఠమహామునీంద్రుండు దివ్యదృష్టిచే యావృత్తాంతం బాలించి వాయువేగంబున నరుదెంచి ప్రాయోపవిష్టుండగు దశరథుని జేరి.

రాగము ఘంటా-ఝంప తాళము.

సాధువినుము కృశిను - । విశ్వంభరా సామి । సోమార్కశేఖర హేయ బహ్మసుహా తనుబ్బాసి! ప్రకృతిపురుషకై కార్యకీయోగ ॥తుమసాడు॥ కాహౌకువ్యర్థపాపిణచారిపతిస్థై । అపహామాన వాక్యసునకర ॥ పోడు ॥

రాజా దశరథా! ఏల యీలీల చేలవయి బాలుమాలి నచంబులగోలుపోవదలం చుచున్నావు. ఈనిసమయంబున నిన్నుటకు నివొంటరిగ వచ్చుటం జూడ మిగుల సచ్చరుపునోందెద. నిష్కారణంబుగ యుసురులంబాయఁ దగదు. సమాధింబాలింపుము. నీయాభీష్టంబు నాకొంగరించిన నేనెర శక్తకొలంది నీ చింతం బాప సమకట్టెద. నే

వేగ సెలవిం గింపుమనుటయు, దశరథుండు దిగ్గునలేచి గురువయ్యనకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వం బుగా సాష్టాంగములాచరించి వసిష్ఠుంజూచి.

రాగము - కాఫీ - ఆదితాళం.

కావవె కేశాతకి హరా। గురువతుమ ॥కావ॥ బ్రహ్మఘాతక కే పాతక సేయుబ। చాతనహమనజగ భరలానే ॥కావ॥ యెహిసీతనుసేక హిసేర హేభువి। ధాండపది హూయెహిదుమ్మదిరాజ్ ॥కావ॥

దేవా, గురురాయా యీబ్రహ్మఘాతకునిపై మీరలు కరుణించెదరు. మునీంద్రా యీదురాత్ముని పాతకంబునకు మేరయెక్కడిది. కిరాతుండనై యొరులు శేయశంకించు కార్యంబుజేసి కడుదోషమొడిగట్టుకొనిన యీనీచుండీ ధరమనదగునే. దేవా, యన వినరాని పాపకృత్యంబుసల్పిన యీనరాధముని విసర్జింపుడు వేవేగఁ బ్రాయోపవేశంబు న దేహంబుఁజాలించి నేజేసిన నేతకుఁదగిన ఫలంబనుభవించెదననుటయు ఋషివల్లభుండు గొన్ని ప్రయోక్తుల దశరథునూరార్చ యతనితో.

గీ॥ ఏలదశరథయీలీల జాలిజెంద । జెలవైతివెయాపల్కు-మే లువినుము। విపులకోకార్తి చెన్న-విగతధృతిసిఁ । గాంచనేటికి కీర్తియు ఘనతపెంపఁగ॥

రాజా దశరథా ? నీవిపట్ల ప్రాణంబులంగోలుపోవనిశ్చయించుటకు కారణం బారయ నేరకున్నాము. నీకింతలిపాటేల్లుట నేకలంబ? కలకాలంగి నెలంగింపక కష్టసాధ్యముల నాయకమ్మనా ? రాజా వేవేగ మనోనిశ్చయ వృత్తాంతంబు సవిస్త రంబుగఁ బ్రకటపరుపుము. మేమద్దాని కర్తయో గారటంబుగఁదెల్పంప నిచ్చగింతుమన బశ్రే రథుండా వసిష్ఠమహామునీంద్రు నవలోకించి.

రాగము - హిందుస్థాని - ధన్యాసి - రూపక తాళము.

దేవా ! యేమనివిన్నవింతు । నెటులనైతునేమనందు ॥దేవా॥ ఘోరమునఁబరితాపమొందఁ। పాపసూనసుడనైతి ॥దేవా॥ హస్తకనే వేచియుండి। దోసిలిలోకసాయకమున। మస్తకముడుల్లసనని మాన్యు నొక్కమునివరేణ్యు ॥దేవా॥ రుధిరవాహితములుదొరుగఁ । బడరుచుమన తఁడనుపఁగనే। ముదుసలులగు తలిదండ్రులు। సదనమునకుఁజని తెల్పితి॥ దేవా ॥ పుత్రశోకమునవారు। బాగలిమృతిఁజెందుచును । పుత్రేషణచే నన్ను। బోప్రమని శపించిరకట । దేవా॥

స్వామీ, యనవినరాని యీపెనుపాప వృత్తాంతం బెరిగి తనుకలంగించు వాఁ డ. గురునాథా! నేనీరేయి సైన్యంబుల హరంబుగాడిచెనాని వేటలాడఁగ సరయూతీ

రంబున నొకదినంబున నక్కై వేచియుండ నగ్గురుప్రాంతంబున నొక మునికుమారుండు జలంబు ల కమండలంబున ముంప నా నినదంబు జలంబులఁ గ్రోలు మత్తేభ నాదంబని భ్రమించి శబ్దవేధియగు నొక ఘోరశరంబు నాతనిపై ప్రయోగించితి. అద్దానిచే నాతండు కడు శోకంబున మృతుండగుచు నన్నుం జూచి కడు వృద్ధులును, నాంధ్యంబులుఁ గల మాతా పితరులావల దప్పికచే మిగుల దాహంబుఁ గొనియున్న వారగుటచే నీ జలం బులం గొని వారికిఁ బానం బిచ్చి మదీయ మరణవృత్తాంతంబు నివేదింప నానతిచ్చెను. నే నట్లు వారికేగి జలంబివ్వ వారలు గ్రహించి మా బాలుని తెఱంగేల యిట్లుంగా జలంబుఁ గ్రోలమ నుటచే వారి కావృత్తాంతం బెఱింగించి యా తాపస వృద్ధులవారి తనయుని యుద్ధం జెప్ప వారతి దుఃఖమున మిగుల విలపించుచు నీవును మావలెఁ బుత్రశోకంబున మడియుమని శపించి ప్రాణంబుల విడచిరి. కాన నీ శాప కారణంబున మువ్వుర కన్గు జేసి ప్రాణంబులు నా ష్ట కలుషాత్మునిం జేసి కైకేయి నిం దింపఁ బని నేయని పల్కుచుండియు నప్పుడు మోహమునొందెను. వసిష్ఠుండు మందభాగ్యుండు నింకోక దశరథరాజేంద్రుని ముందు వాపోయె.

గీ॥ సుతులు లేక నెప్పుడు సేవలంబడఁగ। పుత్రశోకంబుచే
నిన్ను బాలియుమునఁడ। తపసిగారు సాపము నశరథ। ...
నద్దీర్ఘమోహమొందె - ముందుగా ॥

దశరథశ్రేష్ఠ ! యమ వచ్చి యేవైతి ప్రమాదవశంబునఁ జేసిన పనికిని పుత్ర శోకాపచితుండవగుటచే యీ శోకంబు నిన్ను బొందకుండునటుల యజ్ఞదత్తుం డనుగ్ర హించిన వాఁడు గాఁడే. మఱియుం తాపసాపేక్షచే మిగుల చింతించుచున్న పుత్రశోకంబున నుండియు శుభయోగంబులు గల్గిన గాదునవలను గ్రహించెదగాని శాపం బల్కుదు. ఆడబోయి న తీర్గ మెదురనాయనః వంతాపసాపేక్షచే విలపించు నీకు పుత్రులుగల్గిన మదపరంపరా తత్పుత్రుల శోకంబుచే నీవు నొందుదవని విచారింప నాలోక్య దైవము లేడే. ఇం దుకు వేరొక్క మాహాత్మ్యంబు గలదు. సావధానచిత్తుండవై యాలింపుము. భూదేవి ప్రే రేపణచే వచ్చిన గాన నీకు లక్ష్మీనారాయణులు గాఁ బంపఁ ప్రసాదవిష్ణువు ప్రార్థం తును. ఆ మహానుభావుండు ప్రియసతి, కౌసల్యాసహోదరి గర్భమున శ్రీరామాకృతి నిర్మించి భూభారంబు వాపెదనని తలంచె నంతక, యమునోనిభాగ్యము. కావునం దు నీశోకమును విడి నంతోషాయత్త చిత్తుండవై పురంబున కేగి రాజ్యసుఖంబులం జెలియామనుని వచించుటయు దశరథుండు మిగుల సంతసించు మునిమునిపలుకులు వినవ్వగొని మహోత్సవ వంబున పురంబునకేగి రాజ్యంబు సేయుచుండె.

రావణాదిదుష్టాసురావళితో రథసంబునఁ జెలఁగెగి।
దేవబ్రాహ్మణహింసలు చేసెడి దీప్తిసురాంతకాలికి।
భారముక్తుఁడై మాయ లేకను భారమునకు గన్నిరోలుకా।
వారిజసంభవుఁ జెప్పెను భామినియై తానలుగా।

అమరగణంబులు బలసి గొలువనా యమరశ్రేష్ఠుండతిత్వరను।
తామరసాక్షునిఁ గనుఁగొన మనమున దగ శ్రీ రాబి జనెను॥

ఇట్లు సకలదేవబృందంబులు వెంటనంటి గొలువ విరించి భూదేవితోడంగూడి యనంతశయనుండగు శ్రీమహావిష్ణుండు వసియించు శ్రీవైకుంఠమేతెంచి చిత్తం బున నాయకులందరు సర్వాత్ముని వినుతించిరి.

కీ॥ రాగము-[illegible].

శ్రీరమణీమనోవిందబాధవా। శ్రీవత్సాంకితధారీ। పరమపురుష జగదేకవీర హరీ। పావనమూర్తధారీ ॥శ్రీర॥ పీతపటపద్మాయత కేశవా। శీతాంబరధారీ। [illegible]

[illegible]

[illegible]

రాగము - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

శ్రీలలనాధిపచిత్తగింపుమా । శ్రీరమణా మామనవి వినుమా ॥ శ్రీలల ॥ భూలోకమున రాక్షసులు దుడుకనగా । భూరిబలుడు రావణుండనుదైత్యుడు । కాలాంతకునిరీతిగ్రాలుచున్నాడే । నేటికెందు మా గోలవరమున ॥ శ్రీలల ॥ సిద్ధులబట్టునో సాధ్యులగొట్టునో । నేరియుక్షుల శిరము లెన్నింపునో । గద్దరించి యోగాగ్రహ్మణాశ్రితుల । గాసిబెట్టునోయని గనలుచునుందుము ॥ శ్రీలల ॥ భూరపుణ్యులకై భరియింపరాకను । ధారుణేయు దేపరితాపమునొందెడి । నరవానరులచే నాతెడుగూరియుగ । కరము విధించితి కమలాపతి శౌరీ ॥ శ్రీలల ॥

ఈతీరున సప్వరసోష్ఠిముకులితకరకమలులై యాపన్న పురుషునకు విన్నవింప నాదేవాది దేవుండొక ముహూర్తమాత్రకాలంబు యోచించి యిట్లనియెను.

వినుడో ప్రపుడనుడును నుముద్దు తాడిమంత మంతెను జేరా ।
ననుసుప్పించియునతనికిగురు బ్రిడేవగునుడినుబాధించెరా ।
నాతడిప్పుడుదశరధాఖ్యభూవరనాయకుండై యొప్పరా ।
నతనికిసుతుండనై దనుజులజంపుదు నరరూపంబునక్షితినిరా ।
జనకునియింటనునిందిర సీతగ జనియించును నాకొరకురా ।
ఘనముగమీరును గరిమయెడ వానరులై పుట్టుడు భువిలోరా ॥

అహో దేవతలారా, భూలోకంబున యయోధ్యానాధుండగు దశరథ రాజేంద్రునకు కొడుకునై నరరూపంబున జన్మించెద. మీరును భూరిబలసమేతులగు వానరులై పృథ్వింబుట్టుడు. ఇంక చింతమాని సంతోషాయత్తచిత్తులరై బ్రిదశలోకపుడని చక్రి తిరోధానమొందుటయు, తమ్మిచూలి మొదలుగాగల దేవతలాముహాముహుని కృపాతిశయంబు లుగ్గడించుచు తమ తమ నివాసస్థలంబుల కేగి రావణవధకై సంతోషంబుగా నెదురు చూచుచుండు సమయంబునందొకనాడా ప్త, బంధు, మిత్ర, పురోహితులు బలసి గొలువ దశరథుండు నిండు పేరోలగంబునయుండి కులగురుండగు వశిష్ట భగవానుని కలయంజూచి,

రాగము - హిందుస్థాని - భైరవి - జుల్వాతాళము.

క్యాకహుంతక్ దీర్ మోరీ। క్యాకహుంమహరాజ్ ॥ క్యాక ॥ కర తెకర తెహారదినమోరీ । మనసులగేయెహిచింతో । యవుతొస్య గతిర్నాస్తియనుభవపుత్రత్వకహుబా॥ క్యాక ॥ భోగపాయా । భాగ్యపాయా।

రాజ్యకా భవభూతిలియా । యవ్వనాంతక హలునాయుహీనామా రెమనకులగా ॥క్యాక॥ ప్రాప్తిసంతానవహీం పరిమశిప్రుక క్ర్పానహీం। యవశ్యయనుభో క్తకగ్న్మఘలాక హేంతాపెరి హే ॥క్యాక॥

దేవా, వసిష్ట మహామునీంద్రా, పుత్రులులేనివారికి గతులు లేవను పెద్దల వాక్య మాలించి పెద్ద కాలంబునుండి పుత్రోత్సవమునకై యెదురు చూచుచున్న మదీయ యాస లెల్ల నడియాసలయ్యె స్వామీ ప్రస్తుత ప్రస్తావంబున కనుగుణము చిరకాలంబు నుండి నామనంబున బాధకొనియున్న యీచింత తామె దీర్పవలయును మఱెవ్వరు దీర్పరు. మునీంద్రా యిత్తఱి కరుణించి పుత్రోత్సవంబున నాకుగతులం గలుగు నటులానొక యుపాయం బనుగ్రహింపుడని ప్రార్థింప నాఋషివల్లభుండు జనవల్లభునిఁజూచి పేరాజా.

సా॥-రాగము ఝంప.

పరిమేష్టిసమానప్రభావ తపోనిధి శృంగిఋషినిదేబనుపు। క రిముబుతో కామేష్టిక్రతువును గృహముపమునఁగావింపు। వరసుతులఁ బడయుము భూరాజా। ధరమోదంబున రఘుకులతేజా।

దశరథేశ్వరా యీవంతి కార్యంబునకై నవింత చింత మంత్రంబునను గూనందక మనేఁ పరమనిష్ఠాతపోగరిష్ఠుండును పరబ్రహ్మానుసంధానతన్మయుండును నగుఋష్యశృంగమహామునీంద్రునిచే నిపు పుత్రకామేష్టిక్రతువును యథావిధిగ గావించిన యెడ సకల సుగుణాభిరాములగు కొమరులనల్వుర బడయుదువు మఱియు మదీయాశ్రమంబు చెంత నెవసించిన దేవగహ్యము లప్పుడే నురచితముగా మున్నుండుగ మహానుభావుండగు నాఋషిసత్తముని గారిసంబించుక వెలిపెద నాలకింపుము. భాగ్యవశంబొకప్పు డంగదేశంబున మిక్కిలి యనావృష్టి సంభవింప భూమిపాలుండగు రోమపాద రాజేంద్రుండు మిగుల చింతించి పెద్దలను రావించి సంప్రదింప నారు రాజుం జూచి రాజా యీ భూమి ఇచ్చటికి నొక్క పవిత్రభూముల యందు ఋష్యశృంగుండను మునికుమారుం డొక్కడు తపంబు సల్పుచున్నవాడు అతండిప్పటికి స్త్రీ పురుష భేదం బెఱుంగడు. కాన మనోహరాకృతి సమన్వితులగు వేశ్యలంబంచి వారిమాయకలన నాతని నిచ్చటికి రప్పించితివేని దేశ మందలి యనావృష్టి బోయి సుభిక్షముగా నుండునని జనవరుండు నటుల గాన విన్యాసలగు వేశ్యలగొందఱనియోగించుటయు వారతిసింగారంబున పుత్తడిబొమ్మలవలె నరణ్యమార్గంబులం జేరి.

రాగము - బేహాగ్ - ఛాపుతాళము.

ఓమికవాసయోలకొరావే॥ ఓమి॥ యెరాపిపురా ... ॥ఓమి॥ చల్లని తెమ్మెరలల్లగిడివి। యుల్లముసం ల ... । ఓమి॥ ...

బూగొమ్మలుదాటుము। సన్నుపుప్పైరనిజోకలుచేయు॥ఓపి॥ పుష్పాడీడుల్నా
చుపూపొదల జేరుచు। కప్పురతరువుల కడవిహారింప ఓపి॥ ఇందునందు
మనమందరముమాతర। కిందువలాడుచు డెందమునొందు॥ఓపి॥

ఈతీరున వారకామినులు తివిరి సెచ్చెలుల బురికొల్పుకొని బుష్యశృంగమునీంద్రుడు తపంబు సేయు వనవాటికం జేరి యుద్యానంబు మిగుల గానంబు సేయుచు, గుసుమాపచయంబొనరించుచు గందుకేళి సల్పుచు పూపొదలం దూరుచునిట్లనేక విధంబుల మారునిసింగారంపు చిలుకలనఁగ నొప్పుచుండ నటులన్.

రాగము ఘూర్జరీ - ఝంపె తాళము.

చూచితే పిచ్చికొమ్మ సొబగులు॥జూచి॥ పూచినపొదలచేంబొలుపగువనములు॥వీచెడిమారుతంబు॥జూచి॥ వాసనగుబాళిచేమాతియుపాటల। నింపగువకుళములు॥జూచి॥ కదళిపనసజంబీర బదరీఫలతతులు॥జూచి॥ శుకపికనాదకితమత్తమయూర। నివహశాఖులు॥జూచి॥

ద్విరా॥ వారకామినులు వేడుకమీర। గూరిమిపూనరా।
కోరివింతలను సేయుచున్నారు। కోరుచుమోహంబులరా।
పాటలపాడుచు నాటలనాడుచు బహువిధముల సుగుణులై।
పాటలగంధులు మునిసత్తముకు పాపము గిరగింపరె॥

ఇవ్విధంబున వేశ్యలు విహారంబు సలుపుచుండ నప్పుడు ఋష్యశృంగుడు ఆశ్చర్యంబుగా వారిని జూచి ఆహా, యేమి, యీసొగసు గాని నడలింతయున్నదె! ఏమి యీ గానము మాధుర్యములు! యేమి యీస్వరము! యేమి యీ పుష్పమాలికలు ! వీరిని జూడగా నా జన్మంబు ధన్యమైనదని యెంచెదను, నా భాగ్యమే యని చెప్పవచ్చు నాతపంబు పండెను గాబోలు. నా తపోమూర్తియే యీ రూపమున నిట్లు వచ్చియున్నట్లున్నవాడు. కాదు కాదు. వీరెవ్వరో పరమ తపోనిష్ఠ సంపన్నులగు మునిసత్తములు. ఆహా యేమి వీరి సౌలభ్యము. నిజముగా మీరు తపోధనులేనా, అట్లయిన.

రాగము - సురటి - ఝంపె తాళము

ఎచ్చటితపసులో॥ఎరుగగరాదూ॥నీరిచ్చ॥స్వచ్ఛపు తేజము హెచ్చగుచున్నది॥ఎచ్చ॥ ఈస్వరమేమిరా ఈజపమేమిరా। ఈస్వరభూషితఈతాపసగోష్ఠి ఎచ్చ॥ వేవేగ్యానుల నేనుజూచితి।వివారిఎవరోగానా ఈకీర్తిభల॥ఎ॥ ఆశ్రమమెచ్చటో యాఖ్యలెవ్వియో। యోగీంద్రుగాని నేనెఱుగకమానను॥ఎచ్చ॥

రెండవ భాగము.

సీ॥ ధరలోన గానుల దలకొని బూంచితి సరివత్తురే వీరి[redacted]
పురహరుఁ బోలెడు పుణ్యపురుషులను బూజించెదరిత్తో నీ ।
వేదబుక్కులను విని విని నాస్తికుల పూజించెనాయెద ।
సుదినంబు గోసాధుల బూజచే సుకృతంబునింపారక ॥

ఒకానొక గ్రామమున నతి వైరాగ్యయుత సంపన్నుఁడగు నొక బ్రాహ్మణుం డప్పటప్పట యాచించి తెచ్చుకున్న సంగ్రహ్యంబు లొక యింటి సాలిచేతనిచ్చి బంగ రయ్యుంగర మొక గానినిఁజేసి యిమ్మనుటయు, నాతఁడు వల్లెయని తనపనితనముమీర లోన లక్కను పోదగ నైన బంగరు, మోసముచేసిన యుంగర మొకటి నొసఁగబుచ్చి యాపారునకిచ్చుటయు, నాతఁ డాయియే బ్రాహ్మణ పుత్రులపడచి [illegible] దర్శిం ప నిన్నగించి మార్గంబున నొంగి నియమముచే నిద్దాని ధరియింప నొల్లక మూటఁగ ట్టుకొని కాశీపురంబునకేఁగి యందు గంగా స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులం దీర్చి భయంబు ద క్క అంగుళీయంబు నేవేళలనిట [illegible] లు నలుప్రమునఁ నెండ గాక కాలక్కయుంగరము [illegible], నాతఁడు [illegible] మిగుల నా స్త్రికంబున నాపరిణాని [illegible] త్రోసి [illegible] గ్రామిక [illegible] చేరుచుం డనిట నాని భార్యాపుత్రులు [illegible] కగాని నాయింటిసాలియొ ద్దనె ఖరీదుకు బుచ్చుకొని సుఖింపనుండగ, [illegible] కాబ్రాహ్మణుండు గృ హంబుఁజేరుటయు, నాతని [illegible] చిదప [illegible], క్షీరంబును గూడ వడ్డింప నాతండు [illegible] పరీక్ష చేయ నాతనిభార్య తాను యింటిసాలి [illegible] నాతండు గా మ్ము మోసముగను [illegible] మిమ్ములను గూడ మోసగించినాఁడా, అయ్యయో యీసాలు లక్కసాలు; ఆపూవు లక్కపువ్వు, ఆమాడ లక్కమాడ, [illegible] యుండనుంచుడు. కరిగి నీ రైపోవును. యిలాగుననే నా కొకవుంగరమిచ్చి మోసగించినాఁడని పలుమారు బలు కుచు నిరుగుపొరుగువారిని [illegible] నాఁడట. [illegible] బుద్ధిహీనులగుదు నీందుఁజెందుడు [illegible] గొప్పబూషులనియుంచి మిగుల విభ్రమంబున, ఆహా! నిక్కంబుగా నిక్కమంటి [illegible] లెక్కలేని తాపసేంద్రుల గనుగొంటిగాని [illegible] భాగవతో త్తముల నెన్నఁడు కనివిని యెరుంగ, ఛీ! యేమి [illegible] వైరాగ్యయనము. వినినంతనె హృద యంబు దినకర స్పర్శనంబున [illegible] మాడ్కి జూపట్టుచున్నదిగదా. అయ్యయో, యీపుణ్యాత్ముల యాశ్రమ మెచ్చటనో, నామధేయంబు లెవ్వియో, నెచట గ్రుమ్మరుదురో తెలిసికొన [illegible] యాతురత, జెందుచున్నది. మంచిది, కుడువబోవుచుఁ గూరాకురుచి యడుగనేల అయ్యో హృదయమా! నీ

యీ రాటముమాని కొంతవడి శాంతింపుము. వారును నన్ను ధన్యునిగాఁజేయ నీచక్కఁ జనుదెంచుచున్న వారని నీతీరున వితర్కింపుచుండ నావెలబోంట్లు.

చేతోముదమున బాటలు బాడుచు చెలఁగి వేశ్య లతిత్వరనూ।
చతురతమీరఁగ నాట్యముల్ సేయుచు జేరిరి యతికులతలనూ॥

ఇట్లా వేశ్యాంగనలు పెక్కు వినోదంబుల గావించుచు నాఋష్యశృంగుని కాయం జనుదెంచుటయు నాతఁడు.

చం॥ ఎదురుగ నేఁగి దండమున-నెంతయు భక్తి చెలంగ నమ్రుఁడై।
పదములవ్రాలి పానిజన-భానమునన్ వెలబోంట్ల కింపుపెం।
పొదవఁగనర్చఁజేసె కుసు-మోత్కరసత్ఫల కందపాళిచే।
మది ముదమూర వారలల-మాన్యుని గాఁగిటఁగూర్చియుబ్బఁగన్॥

ఈతీరున తనుం జేర జనుదెంచు వారకామినులం గని మహాత్ములని యెంచి నమిలి భక్తిచే వారి కెదురేఁగి దండప్రణామంబు లాచరించి తోడి తెచ్చి యుచితాసనంబుల గూర్చుండ నియమించి విధ్యుక్త విధానంబునఁ బూజించి కుశలప్రశ్నలఁ జేసి ఋషివర్యులారా! మీయట్టి పరమభాగవతోత్తములఁ గాననగు నాపురాకృత పుణ్యమేమి పుణ్యము! యీదినమే సుదినము. ఈవన్యఫలంబు లారగించి నన్ను ధన్యునిం జేయుండు మహాత్ములారా యనుటయు వారలవి బుచ్చుకొని తాదెచ్చిన.

రా॥ అతిరసంబులు వడలు యప్పములాదిగభక్ష్యము ల్వేడ్కన్।
హితవుగనిచ్చిరి వారకామినులు యతులితగతి నింపారన్।
ఇచ్చినభక్ష్యముల్ జేకొని పానియునచ్చెరువుగ దగ జూచి।
హెచ్చగు రుచుల చెనువ్వెళ్ళూరగ మచ్చికతో భుజియించి॥

ఈతీరున నచ్చపలాక్షులిచ్చిన నమిత పరిమళంబులొలుకు యామధుర భక్ష్యంబులమిగుల నాశ్చర్యంబునం జూచుచు నోరూర వేశ్యలంజూచి మునులారా మీరు మాకనుగ్రహించినవి మహాప్రసాదంబులు గదా! ఆహా? యీఫలంబు లెంతరుచ్యంబులుగా నున్నయవి మావన్యఫలంబులు గుండ్రంబుగ నుండవలె నుండును. గాని, యిట్లు పళ్ళికలవలె జిల్లులతో గూడి యమృతంబు స్రవించుచుండవు. మఱియు నీ లెఱుంగున తెల్లని పైచర్మ మొలిచిన తేనియలొలుకు తియ్యని విత్తనము లిట్లు పిట్టుగట్టియుండవు. ఇవి యేయే ఫలములు. ఇట్టి ఫలంబులు గలతరువులు మీవనంబున గలవే! యీఫలంబులందలి బీజంబుల గొన్నిటిని దీసి మాయాశ్రమంబున నాటెదను. సరేగాని మీయరుత మెఱమెఱమెఱయుచు తెలుపు, నలుపు, పసుపు, ఎరుపు వన్నెలుగల యీతులసిపూసలదండ లెక్కడ గడించితిరి. ఆహా! ఏమి వీనికాంతులు! ఇంద్రధనస్సును మీరియున్నవి గదా. ఎట్లుగా మృదువులై మెరుపు తీగలబోలు

కమ్మలనిమ్మలగుచు పట్టిచూచిన చేనుండి జారిజారి పోవుచున్న యీనారచీర లెచ్చటివి ? ఇట్టి నారచెట్లు మీయాశ్రమమునఁగలవేని నాయఁబోసి కొన్ని మొలకలు మాకు బంపవేఁడెద. మహాపురుషులారా, కమ్మకమ్మన కమ్మనితావులం గుబ్బుమ్మరించు మీమేనుబూది యెచ్చటిది ? ఇది గనినుండితీసినదా లేక స్వయముగా చేసినదా అటుల గనినుండి తీసినయెడ మీయాశ్రమంబు చెంత నిట్టిగనులు గలవే మీరుస్వయముగ జేసినచో నాకాయోగం బుపదేశించిన నేనునుజేసి పూసికొనియెద. అయ్యలారా నిప్పుకణికెలవలె మెఱయుచున్న మీచెవికొనలవేళ్లు రుద్రాక్షపోగు లెంతవింతగనున్నయవి. మాయాశ్రమమందంతయు నల్లద్రాక్షలే గాచుచుండును గాని యిట్టివిలేవు. ఇంక మీయొద్దనున్న నాకనుగ్రహింపుఁడు. ఆహా, యేమి ఈచిత్రమని కొంచెము తేఱపారి చూచి మీరెట్టి తపస్సంపన్నులో కదా. ఋషివర్యులారా, యింక సైరింపుఁడు మీ తపోబలాతిశయంబు లెల్ల నిపుడు నాకుం దెలిసె, యట్లున్న.

పం॥గీ॥ కనుసుసంకరిగల్గుశృంగంబుగలదు । నాదుతిలకోం
డువికృతమై-వెడఁదమొదవ । కుచములై వర్తులంబులై-కోమలుసమీరు
శృంగములుకొంచు మీయెద-నంగుమీరు ।నరయుమీభాగ్యమే భాగ్య-
మననియుండు ॥

ఋశ్యశృంగ మునింగుర్చి డాకాంతల వక్షోజంబుల నలుమారు పదపడిచూచుచు, కన్నుల నద్దుకొని ముద్దులిడుచు, మహాపపాహులారా. మీకెట్టి ప్రభావంబుగల్గుటను కారణంబమితప్రియాసంబున కనుగొంటిరి. ఎట్లన్న నాగంబున శంకరటెంకరయగు శృంగమొకటిగలుగు. మీకన్నదోమీతపస్సిద్ధి యంతరంగంబునుండి యుప్పొంగి కాంబోలుఫాగుత్తులవలె గుత్తంబులై యింపు రెంపుదనంగొత్త రెండుకొమ్ములు మీయురంబున బెరయుచున్నవి. మీమహత్వం బిరండు కొమ్ములే యేమను చెప్పక నవియ చెప్పుచున్నవి. మీమహానుభావత్వంబు పొగడ వీనికంటె సాక్ష్యమింకేమి కావలయును. అన్నిటికివియే చాలును ఆహా! యేమి యీసొగసు ! యేమి నాభాగ్యమని యిటుల పలుమారు వారియురముతడవిజూచి మిగుల నానందించుచు తనశిరంబునందలి శృంగమునుజూచికొని సంతోషంబునొందుచు నిట్లు వారింగూడి పసిబాలునిరీతి ముగ్ధాలాపంబు లాడుచు కౌతుకవినోదచేష్టలం జేయుచు నాతఁడు.

రాగము కన్నడ-ఝాంపెతాళము.

తాపసులార నాతపమీచే రహా॥తాప॥ బాపములన్నిమీపదరజ
మహిమచే ॥తాప॥ ఎట్టిపుణ్యులో ఎవరిశిష్యులో ఇట్టిమూర్తుల నెచటగం
దునె ॥తాప॥ కందమూలఫలసారమేమందును । కమ్మనివాసనల్ గ్ర
మ్ముకొనెహా ॥తాప॥ భూతిసారునిక బాగడగ రాదుహా । బాలుపునల్లల

ము లేముద్దులుగుల్కు ॥తా॥ వేదపాఠమో శుకపికనాదమో । భేదము దెలియ నిర్వేద్యహా మోహ ॥తాప॥

హే తాపసోత్తములారా ? మీ కమనీయ శుభకాంతులు జూచినంత నా మనంబు మిగుల నానందంబు నొందుచున్నయది. మహానుభావులారా నిర్మలాత్ముక నాయమాన కటాక్షంబుచే సన్నుత్తరి [illegible] మహనీయులగు మీ ప్రభావంబుచే నాపాపంబులు నాశనమై కృతార్థుండనైతి. అది,

సీ॥ సద్గురుస్థలచే నభ్యసించితిరో యింపుగ వేదశ్రుతులను ।
నేర్పిను నాకుపదేశింపుడయ్య వేడెద మీకు ఘనముగ ।
ఆసన మహిమలు జూచినంత నాకానందంబయ్యెనిపుడు ।
వేసడబెట్టక చెల్లుబడి నొందగను వేవేగ బిల్చెదను ।

మృదుభావుండగు యా శిష్యుంగాంచి యా వేశ్యల గానము వేదశ్రుతులనియు వారి యభినయ నాట్యంబుల యోగాసన క్రియలనియు భ్రమించినవాంతో యోగాపాసు హంసలారా? మీరుపకారము వేదపఠన మేఋషివలన నభ్యసించితిరి. నాకీ యోగాసనంబు లక్రమముగా నేర్పించితిరి యని గురువులారా నేనీమాకు శిష్యుండ నయ్యెద నాకు మీ యధ్యయనంబు నేర్పి యుపదేశించి నన్ను కృపజూడుడని ప్రార్థింప నవ్విలాసినులు పెక్కు-హావభావోపాయంబులచే నామునిగ్రుక్క నమ్మిక బుట్టించిరి.

రాగము-సింధుకన్నడ-ఆదితాళము.

మోచతురంగని సిగునగానేమి ॥ పల్లవి॥ గతులుగని యోగునగాదా ॥ [illegible] ॥ పల్లవి ॥ సప్తస్వరతీరగ్రామముచదువె । గాంధారమధ్యమానాల దావే । లోకశిగాయనగ తెమా ॥ [illegible] ॥

ఇవ్విధంబున గాపట్యస్త్రీలు పలు గానంబులు సేయుచు, యభినయ నాట్యంబు లానర్చుచు మధ్యమధ్యశిష్యుంబుద్ధిందున్న వారితు లుపదేశింపుచుండ నాతండు రాగము నుదాత్తస్వరంబని భ్రమించి తానను కరింపరాకుమకెప్పలేక మహానుభావులారా మీరేప్పు ణ్యముజేసితిరో మీకీస్వరము లభించినదిగాని నాకెన్నోటుబట్టుటయే కడు కష్టముగనున్న యది ! ఎంతప్రయత్నముజేసినను నాలుక తిరుగక పడలిబడుచున్నది. ఇది యుదాత్త స్వరమేనా ! అందేదైన బ్రభేదమున్నదునా ? యనుటయు వేశ్యలు మునికుమారా? యిది యేదైననేమిగాని దీనికి ఘనశిక్షలేక స్వల్పకాలమునకు రాబోవునది కాదను టయు, ఋష్యశృంగుండు వెలదులందఱంజూచి తాపసోత్తములారా, తమయొద్ద గురుకు లవాసమైనజేసి యిట్టిస్వరములు నేర్వకున్న నాజన్మమునకు ఫలమేమిగలదు ! మీశిష్యు నియంగు బూనిరవాత్సల్యతయుంచి పాలముంచినను నీటముంచినను మీదేభారమని సా

గిలబడ వేశ్యాజాలనిలేవనెత్తి, నీకీచింతయేల, ఈప్వరములు చెప్పరే తీరదని ఋష్య శృంగునకు పలుకుచుముల ధైర్యంబులం జెప్పుచు.

సీ॥ మచ్చికమీఱంగ నచ్చికా గిలుబు హెచ్చుగ నిచ్చుచు మన్నియున్ ।
విచ్చలవిడిగ నాముని సత్తముతోఁ వేశ్యలు క్రీడలు సేయుచున్ ।
ఆటలాడుచును పాటలు పాడుచు నాట్యము సేయుచు చెమిగులఁ ।
పాటలు గింసులు బాగుగ జూపిరి బహుమానంబుగ నానంతర ॥

ఈరీతి నప్పల్లవాధరలు [illegible] సకలభోగంబుల శృంగారరితు లందజూపుచు నామునిపుంగవునకు విషయాంతరమగు నుప్పతిల్ల స్నేహభావంబున నాతని మనంబాకర్షించి ఋశ్యశృంగుని జూచి [illegible] నాతనితో.

రాగము - [illegible] - ఆదితాళము

తిడవుము నలగనుచూ దూరా । తాపసశిఖామణి గారా ॥తిడ॥ సదనము లనువిడనాడ । మానసశ్రేష్ఠములు నేనాడ ॥తిడ॥ [illegible] తిరుల । [illegible] ॥తిడ॥ వేదవిధులెన్నతినులకు । సాధు జనుల సందర్శనమొంచగను ॥తిడ॥

[illegible] నాయుక్తతాపసుండ [illegible] వారు [illegible].

రాగము - [illegible] - ఆదితాళము.

జపతపహోమాదిక్రియలు గలనా । మునులారా ॥జంట॥ నొంటిగ నుసగలనా । ముదమున ॥జంట॥ చేరి ముదముగ మీ సేవలు జేయుదు । నతులితగతితో దమునకు [illegible] ॥జంట॥ సదయులార నా సదనము రం డిదె । ముదముగ [illegible] ॥జంట॥ మిము బాయగనోర్వని ముసరు మహాయమునికి ముగుగా [illegible] నాయందిగ్గ ఎపగ ॥జంట॥

ఋష్యశృంగులారా! [illegible] ముఖమునకో నాయుసరం బమిత దానందము [illegible] మదీయచిత్తంబు వా తోద్ధూత శారదాభ్రశకలంబుంబోలె [illegible] యదా. దయామయులారా, నేనేమి సేయువాఁడ. మిమ్ముంజూడకుండిన నిముసంబొక యుగంబుగ బొడగట్టునని యి ట్లింగితజ్ఞ వేశ్యలు ముని సత్తము [illegible] ప్రసాదం

బులగు మాసదనంబులకడనాడ నేమిటమాటమాటికి రాజనదు. కాన మమ్ము మన్నించి మానివాసంబులకేగ సమ్మతింపుడని పల్కుటయు ఋశ్యశృంగుండు మిన్నువిరిగి మీద బడ్డచందంబున విభ్రాంతిజెంది స్వగతంబున.

రాగము - హిందుస్తాని భైరవి - ధ్రుపద్ తాళము.

దిలభాగాలగీమోరీ। మునిజనకేనంగి ॥దిల॥ తనమన జపతప సబకర్మకీఘాటు। నాలరగీమోరీచిత్తాయమోహీపర ॥దిల॥ క్యాకరుంతక్ దీక్ కీసంగనకీలాచల। ఘలకరెనహాసపరహాటవినోదభలా ॥దిల॥ సిద్ధ యహాలోకరఘాండదియోజీ। వృథాహాంపిమోరీజనసథాశ్రీపర ॥దిల॥

హా పరమేశ్వరా, యుత్తరిని నాచిత్తంబు స్వాయత్తంబుగాక మిగుల తత్తరించుచు న్నదిగదా! అయ్యయ్యో యీమునివరులు నన్నిరిలదనుక లీలావినోదంబుల స్వాంత చిత్తునింజేసి నిర్దయులై సన్నుత్తరి విడువజూచుచున్నారుగదా. మైనవారిని కొంపవేడికొని యొదవని యీపరి కాదముగా.

ఉ॥ విడువంబాసియున్న యెడను వేడి విడులబుమీాపరయక్ ।
సదయులారమీా యెదలగెదిలెటకి కిరనాత్ముని పైగనుకక్ ।
కడుమముపమీాపదసజనుసుమచే సంతోషంబుగనుండుక్ ।
విదితయశులుమీారెట్టుగనిధర్మముల్ జదువగలనెసూముందుక్॥

మునిసార్వభౌములారా, మీాయపూర్వస్నేహంబున నాహృదయం బతులితానందము నుబొందగింటికి ధన్యులారా, దక్కులలేని నాసించియుండు నాతికంబులవలె ననయంబు మీాసందర్శనంబుకై వేచియుండు నన్నియెడ దయమాలి యిటు నొంటిగ విడనాడి చన రిమబోటి సజ్జనులకిది పాడియయ్యా! నిన్నునేడు నాకన్నుల పండువుగ మమ్ము సేవింపుచున్న నన్నిటుల దురంతచింతాగ్నికంబున ద్రోయుట ధర్మమయ్యా! సచ్చరిత్రులారా, మిముబాసియేనొక్క నిముసంబైన నిలుగలనే కాననాపై కరుణించి నన్ను మీావెంటం గొనిపొండు, నేమీాకు శిష్యుండనై మీాలలోని మాగూరార్యార్యయునంబభ్యసింపుచు మీాయాశ్రమంబున నుండెదననుటయు, నావారాంగనలు ముదంబున ఋషిసత్తముంజూచి.

ఉ॥ మరిమంచిదిమేల్ బాగాయెనుమా యాశ్రమంబు మదిజేరక ।
గురుతరమతివై గూడరమ్ము మము గుణనిధ జాగేలరయున్ ।
బిరబిరబోదిము దిడవేలనువికి సికిమీారాగారమ్మా ।
పరిపరివిధములదలచిచూచిసను భద్రంబిదిగానమ్మా ।

ఇవ్విధంబున వేశ్యాంగనలు బెక్కుమాయోపాయంబుల సమ్మహాత్ముని తమవెంటరా బన్నుగడబన్ని దెచ్చుచు మార్గమధ్యమున.

చ॥ పలు సురమంజుగీతములఁ బాడుచు మేలము లాడుచున్మహో
జ్జ్వలితమృదూక్తులాడుచును లాలనఁ జూపుచు నింపుసొంపు బెం
పలరఁగ మోహబద్ధునిగ నల్లనఁ జేసి నయంబుగ దెచ్చిరా
నెలఁతలు ముగ్ధసంయమిని నేర్పున దగ్గఱి రాజధానికిన్॥

క౦॥ ఘనుఁడగు మునికులచంద్రుఁడు। జనుదేరఁగఁ బౌరమునం
దజనులుప్పొంగిరి। వెనువర్షంబులు గురిసెను। దనిసెన్ భూతములు
ప్రాణితతి యింపొందెన్॥

అట్లు వారాంగన లనేక శృంగారరీతుల ఋష్యశృంగునకుఁ జూపుచు తమ రాజధానిం జేరం జనుదెంచుటయు నామహాత్ముని మహిమాతిశయంబున నంగదేశమునందలి జనులయుల్లంబు రంజిల్ల వెనువర్షంబు గురియుటయు రోమపాదభూవిభుం డతి సంభ్రమంబున

ద్వి॥ భటులు హితులు సామంతులుఁ గొలువ నెయ్యలు పడతియు తీవ్రమునా
బటువుగ తిజనియా జనదారిసిగి న పరమానందంబునను॥
మొక్కి సమునికుంజరునకు భక్తిచే మోదంబునఁ బూజం జేసి
గ్రక్కున గదలుచు బోవ మానికొక్క కుకరుణాత్ములు ఈ చెంతన్

అంగదేశాధీశుండగు రోమపాదభూవిభుండు చతురంగబలములు గొలువ ఋష్యశృంగమహామునీంద్రున కెదురేగి యుచితవిధిఁ బూజించి మహాత్మా నామనంబు ముదమంద మదీయ సదనంబునకు విచ్చేయుండని ప్రార్థించుటయు.

రాగము - బేహాగ్ - ఝాప్ తాళము.

రామ్మునాథగునా। రామ నాకింపగునా॥ రా॥ దుర్మతదూరుతా
మాగుహులపూజింపక। నరుడుగనితిరనను సేవింపను॥ రా॥ వేదాధ్యయ
నవివేకమహాతపున। సాధులగుసినసడియులవిడిచిరి॥ రా॥

ఋష్యశృంగ మునీంద్రుండు రోమపాదభూపాలునిఁ జూచి నరేంద్రా, జపతపాధ్యయన సంపన్నులును, నమితపుణ్యులును, మహానుభావులగు మద్గురువుల నీమునీంద్రులఁ బూజింపక నన్నియెడ సత్కరించి నీసదనంబునకు జనుదెమ్మని వచించుట నీకు భావ్యంబగునా, యీఋషిపుంగవులఁ గూడ బూజించి వారి యంగీకారంబు వడసితి వేని నేడ దయక వీరితోఁ జనుదెంచెద నే నని.

ద్వి॥ రా॥ తనువున ప్రాణంబులు నిలుచునె యీతపసుల సేవిడచినను।
మనగలనే యీమునులను బాసియు మది నిముసం బరయగను॥

ఇట్లు శృంగఋషీంద్రుడు, బలుకుటయు నామాయతాపసు లామహాత్మునితో ననుమానంబేల యిదే మేమును నీతోఁ జనుదెంచుచున్నవారమని వచించి రాజమార్గంబున నందరేతెంచుచు నాకస్మికముగా నావేశ్యలు మునికులబిడారాని కనుమొఱఁగఁజేసిస్వగృహంబులం జేరుటయు.

ఉ॥ జనులసందడిని మునివరుండు త్రాజనపతి సదనము జేరెన్
తనమదినెంతయు గురువులఁ గానక తల్లడిల్లి వెతవినూ ణిఁ

ముగ్ధభావుండగు శృంగఋషీంద్రుడు జనులసందడిని రాజేంద్రునినగరునంబ్రవేశించి తనగురువులఁబొడగానక యుల్లంబుఝల్లుమన మిగులదీనాలాపంబుల నెలుగెత్తి.

రాగము - హిందుస్థానిముఖారి - ఆదితాళము.

ఓహో గురూలారి। విడనాడెన్యాయమ॥ ఓ ॥ దేహోముదాహామైదీనతఁగాంచితి ॥ఓ॥ ఇంపుగ వేదస్మృతులవినుపించుచు సొంపుపెంపార నాచిత్తము సొక్కఁగ ॥ ఓహో ॥ కనుఁగొనమననున నవదిన మపరిమితి। ఘనవిభవముమీకడ జేరెడినే ॥ ఓహో॥

కం॥ సదమలమతితో వారల। సదనంబుల తెలుపుఁలడుగఁ-జాలక జడతన్ । మదిమోసపోయితినయో । యదియెట్లఁగిన నిప్పుడటకు-నరుగుదునుగదా ।

అయ్యాలో, మహాత్ములార, మీసందర్శనంబుచే నపరిమితానందంబుఁ జెందియుండబాయక మీచెంతనుండనోరు నన్నియెడబాలిమాలి యీలీలబేలగాఁ జేయమీకోటీసుకృతాత్ములకుఁ దగునయ్యా ! అక్కటా, పుణ్యాత్ములార మీస్నేహంబున కాశించివచ్చి యాశ్రమంబువిడచి మీయనాఘాధ్యయనంబు చవిగొనిమన నింతమేరకు నరుదెంచిన నన్నీతరి విడనాడిన నాగతికాచువారెవ్వరు. సదయులార, మిముబాసి యొక్కనిముసమీధరాతలంబున వనగలనే. మహాత్ములార, నన్నిట్లువెక్కనిక్కట్ల పాలుసేయక రక్షింపుడు రక్షింపుడని మిగులఁగుందుటయు, రోమపాదభూమీశుండు తనకొమరితయగు శాంతయను బాలామణిని మునికిచ్చి పరిణయంబుసేయ నిచ్ఛగించిన వాడగుటచే నమత్కారంబునింపొంద బుత్రినిశృంగారింప నియమించి ఋషివల్లభునెదుటనిల్పి మునిపుంగవుదిక్కు మొగంబైయిట్లనె.

ఉ॥ కనుఁగొనుమిచె యెంతనుకొనక । మునికుంజరుఁడరుగుదెంచె-మోదంబునమీ । మనవినుపునఁడపివరొంగా । దనకము సంబొసఁగుత్తొలికి-తపసులభంగిన్॥

యమివర్యా, యేలచింతిల్లెదరు. మిమ్మిచట విడనాడిపోయిన యాతపసులకై మీమనంబునంగల వగబాయుఁడు. అల్లదె మీయెదురనున్న యాకూఁతుని మిమ్మన్నివిధముల సంతోషింపఁజేయుఁగాన నీకచింతింపక యీసంయమింగూడి సుఖంబున నుండుఁడను టయు బుష్యశృంగుడు.

దోరా॥ మదిజిగురొత్తుచుమైమరులకింపఁగ మదిరాక్షిని గనుహెచ్చున్
ముదమొందుచు సతిసాంగత్యంబున ముగ్ధభావమునఁజూచెన్
జూచిచూచితలయూఁచియా సుదతియుమునియని యెంచెన్
అచ్చెరువొందుచు నమితభక్తిచే నాలింగనమును జేసెన్

రాకాపరితయగు నా బాలామణిని మునిసత్తముండు నిలువెల్ల గన్నుల బరికించి యాయువతి నొకమునియనియే గ్రహించి మిగుల భక్తిచే నాలింగనాదులొనర్చి రాజేంద్రునిజూచి చేలతనంబున.

ఉ॥ మానుగవల్కలోరుజప-మాలలతీరును మేనికాంతులున్ ।
బూని కెమీరవస్త్రువలు బొందినయట్టియురోజశృంగముల్ ।
గానగవచ్చె మాగురుల కైవడిగా నివియన్నియున్ భళీ ।
వీనులకింపుసేయు ఘన-వేదరవంబులు దోపవిత్తరిన్ ॥

ఆతాపసోత్తముండు రోమపాదునింజూచి పుణ్యాత్మా, యిమ్మునియందు మా గురులరీతిని సకల శుభలక్షణంబులు గాన్పించుచున్నవి గాని వీనుల పండువుసేయు వేదాధ్యయనంబు మాత్రము వినరాకున్నది. అట్టిబుక్కులు వచించెనేని వీరిని నా గురువుగా గ్రహించెదననుటయు అంగవిషయాధీశుండు మునివర్యుంజూచి.

దోరా॥ వేదబుక్కులనువిహితాసనముల విధమెంతయునతిచతురన్ ।
సదయహృదయసీమునిసర్వంబును సాధ్యంబున నెఱిగించున్ ।
కావునమీరిటుకడువగనొందక కవగూడియునింపొందన్ ।
భావంబునమఱిభేదమొందకుడపారసౌఖ్యములెజెందన్ ॥

మహాత్మా! యీమౌనివేదాధ్యయనమం దతిసమర్థులు గాన మీరింక ననుమానముడిగి వీరింగూడి సుఖంబున నుండుడని వచించి శుభలగ్న ముహూర్తంబున వారిరువుర బరిణయంబు గావించి యామహాత్మునియనుగ్రహంబున రోమపాద భూమీశుండు నింపుపెంపు చెంపొంద భద్రంబుగ నున్నవాడని వసిష్ఠుండు దెల్పుటయు, దశరథ రాజేంద్రుండు సుమంత్రింజూచి,

రాగము-బేహాగ్-ఆదితాళము.

వేగ రారమ్మాంగాపురికి! సచివవర ॥వేగ॥ భూవిభుండగు రోమపాదుని! బూజించియు ఋష్యశృంగుని బడయు ॥ వేగ ॥ జాగేలను నీమొదడవాయె। యాగము సేయనామది ముదమొంద ॥వేగ॥ కులగురులగు వసిష్ఠులు జెప్పిన। కోరికెలిత్తెరియ పారమయిపార ॥ వేగ ॥

అమాత్యవర్యా ! కులగురువులగు వసిష్ఠ భగవానులు చెప్పిన పలుకులు వింటివి గాదే. కాన వేవేగ రోమపాద భూవిభునిం జేరి పరమతపోనిధి యగు ఋష్యశృంగునిటు దేవలయూగాన నిత్తరి ప్రయాణసన్నాహం బాయత్తంబు సేయుమని నియమించుటయు నాతండు వల్లెయని మఱునాడు,

ద్వి॥ చతురంగబలములు తనను గొల్వగను నతితర విభవ మొప్పారన్ ।
ధృతమతిం గూడను దశరథేశ్వరుఁ డదారితనాపురిజొచ్చెన్ ।
మెచ్చియు వేగమా ఋష్యశృంగుని హెచ్చవిం బూజించెన్ ।
మచ్చికమీఱ రోమపాదుని మానితగతి గోమించెన్ ।

ఇవ్విధంబున దశరథుం డంగరాజ్యంబున జేరి ఋష్యశృంగ రోమపాదుల నుచితరీతిం బూజించి తనకార్యం బెఱింగించి శృంగఋషీంద్రుని బనుపుమని ప్రశ్నించుటయు, నాభూకాంతుడు సమ్మతింప కొన్నిదినంబు లచ్చట వినోదంబుల బ్రొద్దుగడపి పిదప పత్నీసమేతుండగు ఋష్యశృంగుని గొనికొని యయోధ్యానగరం బమిత విభవంబుల జేరుటయు.

ద్వి॥ కౌసల్యాదిగ రాజకాంతలు కడుభక్తిని వధూవరులన్ ।
తోషము మీరగ పూజలు సేయుచు భూషణపాళి గైసేయన్ ।
ఈతీరున నతిసంభ్రమ మొసగగ నాతినిగూడి యామునియున్ ॥
చేతోముదమున సౌఖ్యములందుచు స్థిమితంబుగ నటులుండన్ ।

ఇట్లు తులితగతి కొంత కాలంబు గడుప నొకనాడు దశరథుండు వసిష్ఠమహాఋషిని కనుగొని గురువర్యా ! తమ యానతి గైకొని యమిత పుణ్యుండగు ఋష్యశృంగ మహామునీంద్రుని దెచ్చితి నింక క్రతువుగడుపు మార్గంబు నుపదేశింపుండని నుడువుటయు, నమ్మహాత్ముండు దశరథునవలోకించి.

రాగము-షరజ-ఛాప్ తాళము.

అశ్వమేధక్రతువాచరింపు ॥రాజయశ్వ॥ శాశ్వతసుఖసకలైశ్వర్యములు లభింప ॥అశ్వ॥ మున్నుమాదుగయునశ్వమొక్కటి। మోదంబునధ

వ్యగ్రముస్మరజేసి॥అశ్వ॥ దిగ్విజయార్థమైదిక్కరులనుబోలు। శూరులువెను వెంటదీప్తితోనరుగగ॥ అశ్వ॥ ధారుణిగలయాభూసురతతులను। గోరి పురప్పించి కోరికెమీర ॥అశ్వ॥

దశరథేశ్వరా! ఇంకా నాలస్యంబు సేయక సకల శుభలక్షణ లక్షితంబగు నొక యుత్తమ యవనాశ్వంబు దెప్పించి యథావిధిని దేవబ్రాహ్మణ పూజలు సలుంగ తురంగంబు భూప్రదక్షిణంబు సేయం బనుపుము. యాగాశ్వం బెవ్వరైన హరియించినచో భవద్వంశంబునకు చేటువాటిల్లుగాన పటుభుజ బలాటోప సమన్వితులగు శూరులశ్వ సంరక్షణార్థమై వెంటనియోగించుట కర్తవ్యంబనుటయు ఋశ్యశృంగుండుముదమున.

డోరా॥ సకలలక్షణ లక్షితయగు నొకసవనహయము దెప్పించెన్।

వికసిత దరహాసంబు-వెల్లిగొన వేదవిధిని బూజించెన్॥
తూర్యారావములు మంగళవాద్యముల్ తోచగశుభముహూర్తమునన్।
యార్యజనులుమునిగుణవందనంబున నాశీర్వాదముల్ జేయన్॥

ఇట్లు దశరథరాజేంద్రుండు సకలశుభలక్షణ లక్షితయగు నొక సవశయు తమాశ్వంబు దెప్పించి యథావిధింబూజించి, మంగళతూర్యారావంబులును, భూసురాశీర్వాదంబులును, సెలంగ.

గీ॥ వైరిమారణకరణసం-భరకృపాణ। పాణియైయింపుదశరథావనివరుండు। కోసలాంధ్రశుకృయజ్ఞ-ఘోటకంబు। విడిచెపృథుసుధరగల్గు వీరవరులు॥

అని యివ్విధంబున లిఖించిన నొకబంగారు శాసనం బా యశ్వముయొక్క ఫాలభాగంబునం గీలించి విడచుటయు.

డోరా॥ అతిజవంబున హయరాజంబును నతులితగతి నిసారన్।
ఖ్యాతిగ ధాత్రీమండలమెల్లను గడుముదమున గ్రిమ్మరుచున్
పెక్కుదేశములు పత్తనంబులు పోషిమిచేజరియించెన్
నెక్కుడదక్కక వర్షాంతంబున నెలమి నయోధ్యం జేరెన్

ఇట్లుదశరథమహారాజుచే విడువంబడిన యాగాశ్వంబు నిరంతరాయంబుగం బెక్కుదేశంబులు, పత్తనంబులు, వనంబులు మొదలుగాంగల ప్రదేశంబులు గల ధాత్రీమండలంబంతయు కలయంగ్రిగ్గి వర్షాంతంబున నయోధ్యంజేరుటయు రాజేంద్రుండు ఋష్యశృంగ వసిష్ఠాది మహాఋషుల యుపదేశంబున.

రగడ॥ సరయూనది యుత్తరతీరంబునఁ - బరమపావనంబై యొ
లరారెడి - పుణ్యధారుణింబొడమి మీరనగణ్యశిల్పవిద్గణముల చేతను-క
రమింపగు బంగరు కాంతులచే ఘలుమెలుమెలుసెడి మేలగుదీప్తుల - నగ్ని
వేదులును నాదిగఁ గలిగెడి యమితవిశాలపు యజ్ఞశాలలును చావడులు
నుమఱిసత్రిసమితియును-చప్పరంబులును చలిపందిళ్ళును-నొప్పిదంబుగ
ననుచితవిధంబుల గట్టించియు నటుఘనతమీరగ-వేదవాదులగు విప్రు
లుమఱియున్-కర్మనిరతులగు క్రతువేత్తలును జపతపోధ్యయన చతు
రతమించిన మహానులు యోగులును మాన్యులు పండిత-కవిగాయకమాగధ
వైతాళిక-నాట్యాంగనలునునయముమీరఁగ-నమితపుణ్యులైయలరారె
డియా-జనకనృపాలుని చతురత నెలయఁగ-గాశీవిభుఁ గేకయు సౌవీరుని-చే
దీశునిమగధసింధుపతిసిగా-కలవారిని నేగమరప్పించియు - భూదానంబు
లుగోదానంబులు - కనకహయాదిగ ఘనదానంబులు_ముక్కగసేయు
చు ముదమింపొందగ-నమితతపోధనులగు వసిష్ఠముఖులమపొందగ
ఋష్యశృంగునింకో-హోమకుండముల హూంతముల వేల్చుచు-నశ్వమేధ
మును నాదశరథుచే-శస్త్రోక్తిలను సంఘటియించుచు-పాలుపొందగ నా
పుత్రకామేష్టియు-నంతరాయమూవంతయు లేకను-నేర్పుమీఱ నానిర్మ
లభక్తిని-వేల్చెడి హోనలవితి హోత్రిమున-గృష్ణవర్ణుఁ డుత్కృష్టదేవుడు
ను-రక్తాంబరుఁడును రక్తాననుఁడును పీనవక్షుఁడును పృథులాంసుఁడును
దివ్యభూషణుఁడు దినకరతేజుఁడు-భవ్యాకారుఁడు పరమోదారుఁడు ప్రా
జనీయుఁడగు పురుషుడొక్కరుఁడు-పావనతరమగు పాయసంబుగల భ
ర్మపాత్రమటు నలపలికరమున-వెలుఁగగ నిలచియు వెసదశరథుతో-
గంభీరోక్తులుకనడి చెలఁగఁగ-నతులితగతిఁ దానతఁడిట్లనియెన్॥

ఇట్లు దశరథరాజేంద్రుం డమితభక్తిజే ఋష్యశృంగు బురస్కరించుకొని మహా విభవంబున నశ్వమేధ క్రతువును, బుత్రకామేష్టియు యథావిధిగ నడుప నాహోమగుండమునుండి కృష్ణవర్ణుండును, దివ్యమణిభూషణాలంకృతుండగునొక మహాపురుషుండు దక్షిణకరమున నొక పాయసపాత్ర వెలుగ హోమగుండంబు నుండి వెలువడి శరథ ఘని జూచి గంభీరోక్తుల.

గీ॥ దేవనిర్మితమైనయీ-దివ్యపాయ। సంబమ్మృతతుల్యమగునిదు-సతులకిమ్ము। హరిభుజచతుష్కమునుబోలు-నట్టిసుతుల। నలువురనుగాంతువిక్ష్వాకు కులవరేణ్య॥

సఫలమనోరధా దశరథా, యింకతడవుసేయక దేవనిర్మితమగు నీదివ్య పాయసమును, నీసతులకిమ్ము. అతిశయరూపసౌందర్యులును, సమితబాహుబల యథార్థ శౌర్యధుర్యులగు కొమరుల నలువురను గాంచెదవని వచించి.

ద్విరా॥ యజ్ఞపురుషుఁడిటుపాయసమిచ్చియు నంతర్ధానమునొందెన్ ।
యజ్ఞులుమదిలోనానందింపుచు నద్భుతమనికొనియాడన్ ।
వాసిగదశరథుఁడానందంబున భూసురతతికిపసంతన్ ।
భాసురగతినింపొందనహారిగ బహుతరదానములిచ్చెన్ ।

ఈతీరున బాయసపాత్ర దశరథునకిచ్చి యజ్ఞపురుషుం డంతర్ధాన మొందుటయు, గడుముదమంది రాజేంద్రుఁ డవార దక్షిణలచే వసిష్ఠ ఋష్యశృంగాది మహాఋషులఁ దృప్తులజేసి పాయసపాత్రతోడ ధర్మపత్నులు చెంతం జేరి కౌశల్యా దేవితో

రాగము హిందుస్థానికాపి - ఝాప తాళము.

గైకొనుమినెపాయసము। కలుముగమాస్పదము ॥ గై॥ గైకొను
మికసీతరిదడవేటికి। ఘనులగుసుతులనుగాంచనదగునిక ॥ గై॥ నీసరిసు
దతులు గైకేయిసుమిత్ర। ళ్వేసరిభాగములొసఁకనిడిమది॥ గైకొను॥

ప్రియసఖీ భగవదనుగ్రహంబుకతమి చిరకాలంబునకు లభించిన నీపాయసము గైకొని సగపాలు నీవును, నాయందలి చెరిసగము సుమిత్రా కైకేయుల కొసఁగుము. ఇదె పాయసపాత్రము, గైకొమ్ము పొమ్ము అని వచించుటయు, కౌసల్యామహాదేవి నిండువేడ్కచే పాయసపాత్రచేకొని.

ద్విరా॥ పాయసంబుదగభాగిముల్ రెండుగ భాగించియుముదమారన్ ।
నాయరలోసరిసమభాగంబులు నాతిజేసెమదియారన్ ।
పిన్నభాగమొక్కటియునిచ్చును ప్రేమచే సుమిత్రకునా।
వన్నెలాడియు దెసిభాగంబసి వనితగైకేయి జేరగనూ।
కోనముడిచినై చియునుగ్రదృష్టిచే భావమహాస్క్రోధమునన్।
తామసంబుతో సైకజాంబకను తరుణికౌసల్యతోసనెపెన్॥

ఈతీరున బతియనుజ్ఞచే కౌసల్యాదేవి పాయసపాత్రవందుకొని భాగద్వయం బొనర్చి నాగయాలో నిరు సమభాగంబులం జేసి యొకపాలు సుమిత్రకు సమర్పించి పి

దప కైకేయింజూచి యిదేసీభాగంబు గొనుమని యివ్వ సమకట్టుటయు నా కేకయాత్మజ క్రోధంబుమీరంబొప్పను మడిపడతీక్షణవీక్షణంబుల కౌసల్యామహాదేవిం జూచి.

రాగము-సింధుగానమాంచ్ - ఆదితాళము.

భళిభళి తెలిసెను లేవే ! భళి నిక్కముసిరి యొక్కతెవె యొక్కవని ధిక్కరించి, మక్కువనుజూపు గీతిటక్కు బిక్కు జేయ ॥భళి॥ సారెకునా సరివారు లేరనుచు మేరమీర, బారుబారు మాటలరుగుల్బారి బారి జేరి ॥భ॥ ఇత్తరిని విభునాతో గుత్తగనుగొన్న రీతి। పెత్తనము సేయరాకు చిత్తము ప్పుదిక ॥ భళి ॥

ఓసి, యేమి నీకులుకులు నీ పరివారెందరెందరో యుండ నితరని పెత్తనము గట్టికొని పాయసంబు బంచి పెట్టపిచ్చెసితివిగా ? భళీ, యిందరిలో నీ పెక్కుడు దాన వని దలచితివిగాబోలు, చాలుచాలు, నీ చేలతనంబు జాలింపుము, ఆపాటిమోమున కరపడి పసపస్నల్లు నీవిత్తరి బారుబారుచుని పదుకులుబారుచు పాయసమివ్వ నేతెంచిన నేబుచ్చుకొనియెదననుకుంటివి గా. నీంకెటు లక్ష్మణుడుంగు లధికులమగు మేమందరముండ నీకీ బెద్దతన మెట్లుగలిగినది. నీయాధిక్యత నటుగట్టిపెట్టి యీపాయస పాత్రనిటు దెమ్మా నేబంచి పెట్టెదననుటయు కౌసల్యామహాదేవి మిగుల శాంతంబున కైకేయిని జూచి.

రాగము-జంఝూటి - చాపుతాళము.

ప్రేలకుమిచ్చట బేలవగుచుమిక మేలుగాదు యో బాలవినవే ॥ప్రేల॥ జాలుజాలు నీసంగతి దెలిసెను। సహజంబగు నసూయాటముగా ॥ప్రే॥ వెయ్యారుపిధములవిపదముజూచిన। గయ్యాళినీగతులిటునూనకే ॥ప్రే॥

కైకేయి! పలుగాకవయి జెలపిసంబున నిచ్చటకువచ్చి నట్లిచ్చట ప్రసంగించు నీ యప్రచ్ఛన్నంభాషణంబు లిక జాలింపుము. గయ్యాళివని యెఱింగియు జీవితేశ్వరుల యానతిమీరరాక పాయసంబు నీకివ్వ సమకట్టితిని, గానిచో నీ మ్రోలనిలుచువారెవ్వరు నీకుటిలత్వంబని బింకను నిసువకనికెట్లుల పెద్దతనము గలిగెనని నుడివితివి పూజ్యులగు ప్రాణేశ్వరు లిచ్చుటచే లభించినది. ఇక నేమనందువు. నీయసంగత ప్రలాపంబు లిత్తరిజాలించి చిత్తమొప్పిన నీపాయసంబు గొనుము. కానిచో నవలి కరుగుము. నావుడు కేకయాత్మజ మహారౌద్రంబున కౌసల్యాదేవినిజూచి.

ద్రో॥ మందలమూర్తివై ప్రాణేశ్వరులనుమమతమీరజొక్కించి।
దెందంబునసందియములేకను విరుగిదలంచితివిమించి॥

బెదరింపగనియెడభయముగను మనగాఁకు వారు లేరిచటన్ ।

కదరకని తరిపరి పరివిధములచదువు సేయరాకిచటన్

ఏమేమి ? యిప్పుడేమి వచించితివి. మందులమారివై బ్రాహ్మణేశ్వరుల చేజిక్కించుకొని యిచ్చకువచ్చినటుల త్రేలజూముచున్నావుగా. నంగనాచివలె పలికి త్రిరంగనీతు లెన్ని చెప్పుచున్నను నీగుట్టుబట్టబయలు కాదనుకొంటివేమో ? అమ్మపుట్టిల్లు మేనమామ యెరుగఁడన్నట్లు నీసమాచారంబు నాకుండెలియదనుకుంటివా యేమి? నీయాధిక్యతయు,నీవంశీకుల ఘనతయు నాకు క్రొత్తలుగావులే. నతిలేనాంగనంబోలు నీనటనచాతురీమహిమకును, నీతేనెమాటల పొలపునకును, మచ్చుమందులు తలకెక్కినప్రాణప్రియులు మోసపోవలయునేగాని యిందిపరులేవారును విశ్వసింపనేరరు. మదీయవచనంబులకుమారాడ నీకెత్తక నావలికరుగుము. లేకున్న నలుగురిలోన బసిరియాచ్ఛాదనవుదు కౌసల్యా మహాదేవి కైకేయితో.

గీ॥ ఓనమేల్ వంశ విమానుల-నాంశుత్రిసి । శూరసాగసి ముషూలోలు-
సింధురాజ । వంగమదియోష కేకియ-వంశ మునఁ। వెలిసె దెలిసెను వాలుసీ-
కోలదితులువ ॥

ఓనేరాక్షసి ! మొదటినుండియు తామసగుణ ప్రధానవనియే నిన్నెవ్వరును జేరవెరతురు. మేలు మేలు నీవా మావంశము నెన్నుదానవు. సింధుకేకియ వంశముల యాధిక్యతలందలి శబ్దాగముల పొందికనుబట్టియే ననాయాసముగ గ్రహింపదగు స్ఫూర్తి గ్గునులేక లగ్గుకుడిచి యశోబంధులగు ప్రాణేశ్వరులు చూచుచుండ, పరమతపోనిష్ఠాగరిష్ఠులగు వసిష్ఠ భగవానులాది మహాఋషివల్లభులు వీక్షించుచుండఁ కేతులుద్రిప్పుచు, నభినయించుచు, నిచ్చకువచ్చినటుల వ్రేలెడునకన్న నతిలేనాంగన లెవ్వరు, మాబోటులు నీతోఁ బ్రసంగించుటయే తగునుగదా, నీమ్రోలనిలుచుటయుం గూడ మాకనుచితము. నీ వెన్ని కాకులు త్రేలినను నాకంత సంకోచమని పలుకుటగాదు వసిష్ఠమహామునీంద్రుం డాతిథ్యము గైకొనియించి నిందాసనంబు.

రాగము-...ఆదితాళము.

వినుమీ మానినీమణులు! తగనుబలుకకుమ ॥విను॥ కనులారగ
నుగొనవె! బనిలేకను, బెనువాదము । ననయంబిటు । గానగరాదు ॥
విను॥ ధారుణీపతియానబూని । తరుణికై సల్యాదపి । హరివాయసం
బిడరాగను । మేరమీరి । కొరలాడి । పోరాటముబూనడి కగు ॥విను॥వి
సరి పెలతలలో వేసరితలపంపుగాగ । నిసుమ శేరిలు గాని । ...శాసుగా
పరిహాసమా । ...సమాయె ॥విను॥

ఏమదీ, కైకయాత్మజ, నీప్రాణేశ్వరుని యనుజ్ఞంగొని పాయసమివ్వ సమకట్టిన కౌసల్యాదేవితో నీవీరీతిం దర్కింప సరివనితలు నవ్వరే. నలుగురిలో నీతలవంపు లేలా? బాలా యీలీల గోలుపోక మాపలుకు లాలకించి యీపాయసంబు గైకొని మేలుగాంచుము, ఉత్తగనీరీతి బేలవగుట యెందు తగదని వచించుటయుం గౌసల్యాదేవి వసిష్టమునీంద్రుని యనుమతిచే.

ద్వి॥ ఇచ్చెనుపాయసమొక భాగము తానింపుగ గైకేయికని ।
హెచ్చుగుతమకము మదినణగించియు బుచ్చికొనియెన స్త్రీనీ ॥

ఇవ్విధంబున కౌసల్యామహాదేవి పాయసంబులం బంచి యివ్వ నాముప్పూరు పత్నులు పరమానందంబున దేవబ్రాహ్మణాశీర్వాదములు చెలంగ నారగింపం బోవు సమయంబున.

ద్వి॥ ఎక్కడనుండియొ పులుగొక్కటియు నేపుమీరజనుదెంచెగ ।
గ్రక్కునసుమిత్రి పాయసంబు గైకొని యెగుచుమించెగ ॥

ఇట్లు సుమిత్రామహాదేవి పాయసంబుగోలుపోయి మిగుల దుఃఖంబున.

రాగము. బేహాగ్ - ఝంపతాళము.

ఆసించినమె పసపోయిలిగా ॥నేనా॥ యాసించిపాయసమీతరిగో సినే। భూసురసుతులవిలాసముజూడ ॥నేనా॥ కోరి, యాఖగిమగటుజేరి, నాపైనింతవిసారీ, నన్నలతిజేసెగా। ఘోరామయైన, సనేనిట్టిరీతిని ధారుణికి నవినజూచెగా ॥నేనా॥ పాపపు, దైవాము, పగబూనినాపై, నాపుజీయని కొదలచెగా। నోపిగ లేసినాపసము భూప సమీరాపక్షలంబు లుభాయెగా ॥నే॥

అయ్యయ్యా, నేనేమి సేతునమ్మా? సమయంబున నీపాయసంబు గాని ప్రేమించి సుతులనుగోన నెపమ్మునమిత్రయుండెను నాయాసలట్ల నడియాసగి జేయు సాహసపక్క యచ్చటనుండి చూపింపనోగి వా. ఆపాపపుదైవము నావంటి దీనురాలనే యిట్టి యిక్కట్ల పాలుసేయం జూడంగాదగునోక్కో. హా! యేమియీచిత్రంబు జనసమూహంబను భయమొకింతయు లేక యాబెలపులుగీలీల నన్నుంజేరి యీశ్వరదత్తంబైన యీపాయసంబు గొనిపోవంగాం దగునోక్కో, ఆహాయేమి నాదురదృష్టము. ఇంక నేనీతనువున జీవించియిద్ధరిత్రిపై మనుటెట్లు. అకటకటా, పూర్వజన్మంబున నేనెవ్వారి కట్టి యపకారమొనర్చితోగదా, ప్రారబ్ధకర్మఫలం బనుభవింపక గాటుతిగునోక్కో. హా జగదీశ. నాపైదయజూపుము దయజూపుమని యీవిధంబుగ పలుమారు దుఃఖించు సుమిత్రాదేవింజూచి వసిష్టుండు మిగులజాలి కొంది యాల్లన నాసబోసితో.

ద్వి॥ విలపింపగ నిత్తరిజాగేటికి జాలింపుము మదిచింతల్
కలకాలదిని యిప్పించెద బాయస ములుకుమానుసత్వరగన్॥

బాలాయేలనీలీల మేలుగానక బెనుచింతంగూలెదవు. గతించినదానికి వగచినఫలమేమి. కొంతయూరకుము. కలిగినకొలదిలోనీకును పాయసంబుకొంత లభింపంజేసెదనని కౌసల్యాదేవిఁజూచి, కొమ్మాకౌసల్య పాలి పాయసంబుబోగొట్టుకొని మిగుల వగబొగలు నీముద్దుచెల్లెలకు పాయసంబుకొంత నీభాగంబునుండి దెత్తియివ్వవమ్మా కైకేయి, నీవును నటుగానింపఁజేనదటమ్మా. మీయనుంగు చెల్లెలియటు పరితాపమునుంకొంద మీరూరకనిరీక్షింపఁ దగునటమ్మా, కాన వేవేగ మీమీపాయసంబులనుండి కొంతకొంత మీకూమిత్ర చెలికిదుఁడని వచింపుటయు నాకేకయ రాజపుత్రి నిప్పకొన్కొక్కి నోటిపలె నదరిపడి మిగుల నాగ్రహంబునవశిష్టభగవానుని కలయంజూచి.

రాగము-కమాచ్-ఛాప్ తాళము

చాలుపోపోయీవగనేలగా ॥పోపోపో॥ మేలు॥ తెలియకనుగోలు బలికెదెలలఁబు, యిదిమేలు, మన్నారు ॥ చాలు ॥ ఇచ్చు, కాలమారిబిచ్చు, గాడ్పుమగిచ్చు, పెచ్చులుబల్కి హెచ్చు, యిదిరచ్చు, ॥చాలు॥

ఏమేమీ, కులగురుండ వనియెంచి మిన్నక నెన్నిమారు లూరకున్న నిచ్చకాలమారిబిచ్చగాడ్లై మాటమాటకిటు పిలువని పేరంటకమునకు చెత్తనము సేయ సమకట్టుచున్నాఁడవు. ఇచ్చకువచ్చిన మేరకు కానులరాబుచ్చికొని యూరకపోక కలహాశనుని పగిది జెలఁగొందుచు నీవంటివా గనేకు లూరకుండ సారసారెకు మమ్మిటు బెదరింప జూచుచున్నాఁడవుగాబోలు. నీకు మాపనులతో పనియేమి. నీవుకాదు సరి గదా నీకంటి బిచ్చపు బాడబులు వేవేలువచ్చి మొత్తుక్కొలిడిన నేనీపాయసంబున గవంతయైన నొరులకిచ్చు దానను గాను పోపొమ్మని బలుకుటయు నాతాపసవరుండు క్రోధావేశంబున నరుణ తరుణ లోచనుండై యాతరుణిని కలయంజూచి.

క॥ మదమున నోడలెఱుఁగకనిటు । పదరంగాబాడియగునె-వాగకు మెదుటన్ । బెదురింత లేక మున్నున్ । జగురునసాశంగరాకు-నైచితిమిపుడున్ ॥

కైకేయీ! నీతులువతనం బెల్లగకు దెల్లంబు గాగ మదగర్వాంధకారంబున నోడలెఱుంగక నోటికొలదిటు బ్రేలుచున్న దానవుగా మంచిది. ఇప్పుడిప్పుడే నీ సేతకుదగిన ఫలంబు మదీయ తపోబలంబు చే గలుగఁజేసెద. నించుకసైరింపుము. నావుడు కైకేయి మనంబున కడు దిగులొంది క్రోధావేశంబుచే నోడలెఱుంగక నీపరమతపోనిధిని బెత్తుకారులాడి పాపంబు గట్టికొంటి. ఇమ్మహానుభావుండలిగిన త్రిలోకములైనభస్మీ

ఘాతంబుచేయంజాలు. ఇఁక నాలెక్కయేమి. కాన వేవేగ నీఋషివల్లభుని శరణంబు వేడుటయే కరణీయంబని మంతనంబున చింతించి.

ద్వి॥ వడినడిగనుజని వశిష్ఠుపదములపైబడి యడలుచుమిగులన్
కడునమ్రూర్షితవచియించిన నుతువులుగాపుమనుచు నెంజలిడగన్
ఇచ్చెద దేవరయానతి మెరచెయిపాయసము సుమిత్రికునూ।
హెచ్చినగినుకచు మచ్చికసేయుదయుచుయు లింకనలుగకనూ॥

ఈతీరున కైకేయి ఋషివల్లభుని పాదంబులపైబడి స్వామీ! మూర్ఖత్వంబున బలికిన నాయవజ్ఞతను మన్నించి నన్ను రక్షింపుడు. ఇదెతమయానతి శిరసావహించి యీపాయసంబున సగభాగము సుమిత్రికిచ్చెదననుటయు, యమివరుండు సమ్మతింప నటు గావింప నామువ్వురు వనితలు పరమానందంబున పాయసంబు భుజించి నిండారుముదంబుననుండ కొన్నాళ్ళకు.

ఇంగ్రిసభమట్లు-రాగము శేహాన్ - చాపుతాళము.

నెలలున్ మసలెనింతులకును దలపులూరగా ॥నెల॥ గిలిసెన్ గ్రొట్లములునరుచి బడలికయూర్పుల్ ॥నెల॥ తెలుపెక్కె దళుకుచెక్కులు నళినెల్లమరెన్యోని త్తరిన్। పలుకులుగు బిగోరికల్ విలసిల్లెవేక్కనిరాగన్ ॥నెల॥ పాలిండ్లుమేచకకాంతిబూనె వాతెరయొసరింపగన్। పడవింత లాయెకాంతలకునుఫలతతిజూడన్ ॥నెల॥ లేవేభుజియించుమలయతావి మేననలదగా। రావేమేరాజుపైనలిగింతోరమ్మని చెలుల్బిలువగా ॥నెల॥

దశరథ మహారాజు పట్టపుదేవులగు కౌసల్య కైకేయి సుమిత్రలు వారలాం దరుగుటతోడనే చెక్కులు పలచబారియు, నురోజాగ్రములయందు గృష్ణవర్ణం బాశ్రయించి నూగారు దట్టముగా సందడించుటయు, ఆహారవిహారములయం దాసక్తిలేక మితిలేని కోరికెలు గోరుచుండుట సఖీమణులుజూచి చెలీ యమృతోపయోక్తంబులగు పదార్థంబులేల భుజియింపరమ్మా? కురులు దువ్వి కొప్పున విరిసరులుహాయువుగ నేల దురుమరమ్మా? సయ్యాటంబున మీరాజేంద్రునిపై నలిగితిరాయని నర్మగర్భోక్తులు బలుకుచుండ కళలూరి వేవిళ్ళుమీర దశరథావనివరుండు పెన్నిధిగన్న పేదచందంబునకడు ముదమొందుచు నిర్భర గర్భభార విశ్రాంతులగు నక్కాంతలకుబుంసవనాది సముచితవిధ కృత్యంబులొనర్చి కోరికెలూర నతివేడ్క బుత్రోత్సవంబునకై యెదురుచూచుచుండె.

ఉ॥ అల్లనముద్దుకూతునకు-నర్మిలిగూర్చు మగండు రాముడం।
చుల్లమునందునెంచి యల యుర్వి తదీయతనూవిలాసమున్।

మెల్లనజూడగర్భములు - మేకొనజొచ్చెడునాగ భూమిభృ
ద్వల్లభులంత మంటికొర - వాగని రత్నటికాహ్లాదంబునన్॥

అనగా భూదేవి తన యనుంగుబుత్రికి ముందు శ్రీరామచంద్రునకు భర్త కాగలవాడని యెంచి తనయుల్లందు కానోపు నారాకొమరుని రూపవిభవాతిశయంబులు జూడ మిగుల కుతూహలముజెంది యాతురతతో కౌసల్యాదేవి గర్భమందు చొచ్చి చూచుచున్నదాయనునీతిని పక్త్రినాధుని పట్టపుమహిషులందరును నానాటికి మంటిపై నాసగలిగి తినుట కుపక్రమించుటయు, రాజేంద్రుండును ప్రియురాంతుల కోరికలుదీర్చి మదినెంచి మున్ముందుగు కౌసల్యాదేవి మందిరంబునకుం జనుదెంచుటయు.

శా॥ పతివచ్చుటంగని పణాలేదు లేగిక పాన్పుపైన కొలువుండక।
యతితరమచ్చత మదిదోపగ నృపుండాత్మగతంబున నెంతన్
ఎన్నడెఱుంగము నింతియెడల నీయద్భుతంపు కృత్యములన్
కన్నులజూడగ నచుచితింబుగనున్నవి కామినినడతల్

దశరథేశ్వరుండటు కౌసల్యాదేవిమందిరంబు బ్రవేశింప నాదేవి తన కెదురుగా రాకుండుటకు కారణంబారయనేరక మిగుల విషాదంబున నావలంబని హంసతూలికా తల్పంబున తానచ్చుచున్న నరులేచక మిగుల గాంభీర్యంబున కొలువు దీరియుండు బ్రాణేశ్వరిని జూచి నిశ్చేష్టితుండై యల్లన రాయంజని మిగులశాంతివచనంబుల యేమని హృదయేశ్వరీ మాయెదుర చెన్నడు నీరీతిన జరియింపనోపవే నేడేల నీరీతిన నూపట్టుమన్నావు. నీవిట్లు మంతనంబున బెగడొందుటకు కారణంబేమి తోకోత్తి. ప్రియసఖీ ! కలకాలగి సుఖితపగఘము, నేనిప్పుడిప్పుడె నీయభీష్టంబు నెరవేర్చెద వెఱువక నెఱింగింపుమనుట యు నయ్యింతి.

శా॥ అమితంబగు క్రోధంబెసగగను యత్యుద్ఘంబిడగెరగద్గునోన
రోమములుముడిచియు శీకగగతిగటు కనుంగొనుచుయు తాబలికెన్॥

ఇట్లు దశరధరాజేంద్రుండు పచించుటయు, నాయువతిరోమములు ముడివడ కను లెఱ్ఱజేసి దశరథునింజూచి యతిభీకర గంభీర భాషణంబులు నిట్లనిరి ఓకీదశరథా ?

దండకము॥ శ్రీమిధారకనిర్ధి సేవింపకిట్లెల నీవస్యబుద్ధిన్ విడంబించితౌ దేవదేవుండు నారాయణుండన్ నతార్తిహరకరతాచుండన్ మహాయోగిరాడ్భవ్య పితృనులక్ష్యుండ నీకేవంగాగంబులంగాంచు వైకుంఠవాసుండు నీలోకమందర్మిలిన్ సాధుసంరక్ష సేయంగ నేబుట్టి సౌమిత్రియన్ తమ్మునింగూడి మౌని యనిందోలి యత్తాటకిన్ద్రోట తాటాబు గావించి తత్పూర్వ నిగూఢ్వి గాధేయుజన్నంబునుంగాచి మహాసింధ్రి

సంశప్తయయానయ్యహల్యన్ వడిఁబ్రోచి ముక్కంటివిల్దుంచి శ్రీయంశ జాతన్ మహీజాతఁ బెండ్లాడి యాజామదగ్న్యక్రుద్ధతిన్ వేగఁగోరాడి నీ యానతిన్ కాననంబందునన్ గ్రుమ్మరంబోయి యచ్చోనరాదున్ విరాధున్ యమాభ్యాగతున్ జేసి దుర్వార గర్వోన్నతిన్ మించు సద్భావణా ద్యసద్రిపానీకముం జంపి యాచేటకోశ్యప్రసహిష్ణుంచు రాకాసిభంగంబునోడించి మారీచు వేటాడి యవ్వాలినిం జెండి వారాశినిం గట్టి యా రావణుంగొట్టి పాపంబులన్ నెట్టి భక్తావళిం గట్టిగా ప్రేమ చేపట్టెడంబై యసద్ధారితంబై సుభవ్యాలకంబై హృతాకంటకంబై మహాసౌఖ్యదంబై సదాశోభితంబై ధరన్ గ్రాలగా జేయునీలీల రామాకృతిన్ నీదు భార్యాలసద్గర్భమందుండి మాయామనుష్యాకృతిం బుట్టనున్నాడ మజ్జన్మతాత్పర్యమాంతైన నీపెల్లగిన్యాంబు పుణ్యముల్ వ్రాందగానెంటి బుద్ధారు. శేగిలు సౌజన్యరాశిన్ శ్రీకీరవాణీశ్య గీవాంకురం ప్రోల్లసద్భవ్యనీరాజనస్ఫీత పాదాంబుజాతుండవైమించి చిన్మాగేసంసర్గ తత్త్వముక్తిం గాంచగాంత్వుంతవై నేతయుత్ సంతస గొప్పగా యుండుమీయంచు కౌసల్యనాత్యంబులం బల్కగా నబ్బురంబంది యాభూసువంశోద్భవుం డంతరంగంబునన్ గాంగి యోదేవదేవా మహాదేవ సద్భావచిద్భావ లీలావిలాసంబునన్ దాడిమీబీజముల్వంటు సందోహ్వచందాన బ్రహ్మాండముల్గర్భమందుంచి యోనాలిబుట్టింప బెంపన్ హరింపంగ సామర్థ్యముంగల్గి తేజోమయాకారతన్మించు నీమాయ లెవ్వారలున్ గాంగనేర్చుర్ సురారాధ్య సద్భావ్య భక్తద్విజారామలోకాభిరామా లసత్సత్యనామా చిదానందభూమా, సదానందధామా రమాచిత్తకామా ననుం గావు శ్రీరామరామా భజేహం భజేహమ్మటంచున్ భజించెన్.

ఓరీదశరథ ! దేవాది దేవుండనగు నన్నింతదనుక దెలియఁజాలక మందబుద్ధితోయిట్లేల చేలగా దలచుచున్నావు. వినుము పూర్వజన్మంబున కశ్యపుండవగు నీవు ఘోరతపంబున ననునొప్పించి నేనీకు సుతుండనై జన్మించునటుల నావలన వరంబులంగంటివిగాన నిప్పుడేను నీపట్టమహిషియగు కౌసల్యాదేవి గర్భంబున నరుండనై

జన్మించి దుష్టాసురకోటుల ఖండించి భూభారంబువాప నిశ్చయించితి యజ్జన్మతా కారణ ప్రకారంబుచే నీకీర్తి లోకంబుల నాచంద్రతారార్కముగా మిగుల మహిమచే వెలయుంగాత, ఇంక జడుడవుగాక త్రికరణశుద్ధిచే నన్ను నుతేజరింగి భక్తి యింపుమ సుఖంబాననుండుమని వక్కాణించి మిన్నకుండుటయు, దశరథుండు డెందంబున నుబ్బరంబంది పరమానందంబునం బొంగి మేను పులకింప వాగ్రూపపతిని స్తుతియించి విస్మయుండై చుట్టి నిలుచుండియుండ కౌసల్యామహాదేవి కొంతవడికి మైదెలసి.

శ్లో॥ పతిమొగ్గిలనునిలుచున్నసుటు యుగనపి పాళాతియు దిగ్గునలేచెన్ ।
నాతియునాథుపదములకొరసు సనమన్నింపుముయనిమోక్ ॥

ఇట్లు దేహంబుదెలసి మిగుల గ్రక్కిచే సాష్టాంగంబుగ బ్రాణేశుని పదకమలముల పైంబడి వినయంబుగోపనల్లన.

రాగము మోహన.—ఆదితాళము.

మోహిమోహీనీనుని యాకసలాంగిసరాగ ॥ఆహా శ్రీప్రియ॥ యాకస॥
దినబరసత్తైన నమహాలమొ । నాగిరధానలంగమోహసమ్మ్యా ।
ఝులతఝులావేసఖిసాజపిహాయా। మోహదయాంసనాగసలంగ ॥ఆహాజీ॥

ప్రాణేశ్వరా, యిత్తఱి యున్నత్తులవలె గుత్తులకస్తూరీ జీవితేశ్వరుల ప్రోల నిట్టి యపరాధంబునల్పిన యిద్దగాత్మురాలిని యసిగారం బనివేయజూలకును, దయామయా, సౌరభాగరు ఘనసార కస్తూరి చందనాదులతోడం గూడిన బాలనమీరనుల్లన వీవ, నృపమసుమగళి నవంబుల నుమ్మాయిలో జంటాలయని నెచ్చెలు లీహింపతూలి కాతల్పడోలికనూప మైనుగచి నేవల గాక్కామెన్నబూడక గాఢనిద్దురంజెందు నన్నిత్తర మన్నింపదగదు. తమచిత్తవృత్తి నవలంబింపుమని లజ్జాకాంతలమస్తముకట్టిదుట నిలువం బడియున్నాహా ప్రాణప్రియయగు కౌసల్యామహాదేవిని దశరథమహేంద్రుండు పరాననంబాన జేరంతీసి ప్రియోక్తుల.

శ్లో॥ కోమల్మనుస్పలంబుమ్మా చెంబుల కెంపువట్టినాంబకిరపమ్మా।
పోమ్మాద్యిమానసమృతమే మదిరాగలకుపుత్తినీలమ్మా।
నిరమపదగుని చరితంబిమ్మేడనిడుమూదంబుగానమ్మా॥

ప్రియసఖీ, యీరవంత కార్యంబునకై నీవిపుతి చింతింప బనియేమి నినునోవృత్తి మదీయ స్వాగతంబున నారయుటంజేసి నీపై నలుకబూనుట మాకెంతయు ననుచితంబు గాదే, ప్రాణేశ్వరీ నీవంటిభాగ్యశాలిని యీముల్లోకములం గలుగనేర్చునో కోమలీ, చెలీ, భక్తిపరిమాదంబు లేకికిని సహజములుగావే, గాననీవింక చింతింపదక్క సంతోషాయత్తచిత్తవై సదా పరమానందంబున నోలలాడుమని యాకౌగిలించి ప్రియమాటల్లాడె

కలందీర్చి నిండారుమనంబున మహావిభవంబుగ రాజ్యంబు సేయుచు పుత్రోత్సవంబుఁ గోరుచుచుండెడ. యప్పటి కాంతామణులకు నవమాసంబులు నిండ నొకనాడు శుభ ము సుముహూర్తంబున.

రాగము - బేహాగ్ - ఆదితాళము.

శ్రీమదయోధ్యానగరీదశరథ। రాజగృహాంతరమునతోడిలా ॥శ్రీ॥
కర్కాటకలగ్నపునర్వసునక్షత్రమేషరాశిగతఖరరశ్మి। ఉదయోగామి
పూర్ణేందుమధ్యదిన।అసకాసంకులకుసుమితహారా ॥శ్రీ॥పుష్పసమయ
మధుమాసపుణ్యతమశుక్లపక్షయోజితనవమిగా। రవిమంగళగురుశుక్ర
శనైశ్చర। గ్రహోచ్చత్వైస్యపృచ్ఛతవిగా ॥శ్రీ॥

ఈలాగున చైత్రశుక్లనవమి కర్కాటకలగ్న పునర్వసునక్షత్ర మేషరాశియందు రవి, మంగళ, గురు, శుక్ర, శనైశ్చరులను నైదుగురు గ్రహములు నుచ్చయందుండగా నక్షత్రములు శుభలగ్న ముహూర్తమందు భగవంతుం డయోధ్యానగరమును పాలించు దశరథ మహారాజునింట కౌసల్యాదేవిగర్భమందును, పద్మనాభువంశసంభూతులగు కొడుకులొకడు కైకేయికిని, నిరువురు సుమిత్రకు జన్మించవలెనని మహాసంతోషసమయంబున.

ఉ॥ దాసియొకర్తు వేడుకను దశరథభూపాలికకు జేరి మ్రొక్కి యో।
భాసురతేజమీవలచు పుట్టు పురాణులు గాంచి చెందరిసు।
కాసుల పాలభాస్కరవి కాసుల శోభసలక్షణాంగి॥
న్యాసుల సుపుత్రుల సనస్వగుణోపమల నేడు కన్నది ॥

ముద్దుగుమ్మలగు కౌసల్యాకైకేయి సుమిత్రలకు పుత్రులు జన్మించిన తోడనే యంతఃపుర దాసి యొకతె మహానందము, గొంగి సిరులు దురమునకనం బల్లలనాడ, పదుగు పరుగున పరుగున నటు గొంగి నిబ్బ నుమిట్టలు పయ్యెద నుబ్బ సెత్తిగా మెరుపుడగుటచే వెరయులేక నమస్కల్లనాడ నొక్క పనుపుకోక్షి రాజా స్థానంబునకే మున్ముందుసాగిలపడి యీశ్వరచ్చ స్వామీ తమపట్టపు దేవులు శెరుము పగవానింపోలు సకలకాంతి పరిభాసభాసమానులగు పగవారి నలువురను గాంచిరని దెల్పుటయు, దశరథమహారాజు నపరిమిత సంతోషంబున మోమింతయై భుజములుమాడై దూతికకు మణిహారంబిడి యతిశయంబున కొల్వువిడచి యంతఃపురంబుకేగి సుభంతాత్రి యా పుత్రవర్గంబు రాబనిచి.

రాగము-సింధుకమాచ్ -ఆదితాళము.

శ్రీకరగురువరుకరుణామునిచే। పాకటయునిమునుగంటి॥ శ్రీకర।
సచివరపాకటయునిమునుగంటి ॥శ్రీక॥ పుత్రోత్సవమీశరిగిల్గుటచే భూ

రిదానములు బొసఁగఁగ సేయుము। పూజ్యుల పెద్దల బుధుల సేవింపుము పుర
మునఁ జాటఁగఁబనుపు॥ సకలవర వేత్తల రాఁగఁబనుపు॥ శ్రీకర॥ కారాగృహ
స్థులగు చోరుల। నిరుణదలిర్ప విముక్తులఁ జేసియు। సాకేతమునంగిళి తూ
ర్యరవంబులు। ఘోరు వెలుఁగ నియమింపు సచివ। పౌరుల సన్మానింపు॥ శ్రీ॥

సుమంత్రివరా! పూజ్యులగు వసిష్ఠభగవానుల కృపాతిశయంబున మదీయవంశంబు పరమపావనం బౌనట్టుల పుత్రోత్సవం బయ్యెఁ గాన నాప్తులకుఁ దనియ భూరి సంతర్పణలతో నమిలి దానధర్మంబులు గావింప తగిన పరివారంబు నియోగింపుము. కారాగృహవాసులకు తత్క్షణ రాజుల వెంటనే విడుదల నొసఁగుము. మఱియు పురమందు పౌరులకు నమిత వైభవము మీర తగు నుపాయంబు లమర్చి మంగళతూర్యవాద్యఘోషంబులు చెలంగింపఁజేయుమని వచించి నిండు మనంబున, వశిష్ఠ ... పుత్రులకు జాతకర్మాది యథోచిత కృత్యంబులొనరించి యుండెను.

శ్లో॥ నామకరణమహోద్యద్దానకార్యములు నయముమీర నొనర్చె ।
సేమమునఁ దిగినసిద్ధాంతుల చే నేర్పుగ రాఁగ నియమించెక్

ఇట్లు నియమింపఁబడియు వసిష్ఠాది మహాబుధులు సమాగమింపఁగ నట్లుగ్గడించి కులగురువగు వసిష్ఠుండు రాఘవులకు నామకరణంబు నిర్వర్తించి జ్యేష్ఠుండగు కౌసల్యానందనుం డెల్లరి సకల సుగుణాభిరాముండై లక్ష్మీనివాసుండై వెలయువాఁడు గాన శ్రీరామనామ మహా త్మ్యవిషయంబగు మన్నించి శ్రీకరుండగు రామభద్రుం డనియు. కైకేయీపుత్రుండగు భరతుండు సుగుణంబులఁ భరింపఁగలవాఁడు గాన భరతుండనియు, సుమి త్రాసుతులలో నగ్రజుండగు కుమారుఁడు లక్ష్మణాగ్రజుఁడగుటఁ గాన లక్ష్మణుండనియు అనుజుండగు వారు శత్రువులను జయింపఁదగు వాఁడగు శత్రుఘ్నుండనియు. నిట్లు క్రమంగా నామకరణంబులొనర్చి సమానందం బున వశిష్ఠుండొసఁగ భూపతి యెలంగించె ... కనుఁగొనుచు సంతోషపురం బున చేతియెఁ దగు సుమిత్రాపుత్రోదయంబున.

శ్లో॥ ఉలకుండిక లక్ష్మణుండు తోడఁ జనఁ బవిత్రులు పరివృత్తులై ।
చిలుకలకొలుకులు మాధురి పలుకుల కలకలము లుప్పొంగ వేగ ।
కరాళము చెంతను కోవిదులు కోరి కలిమి వెలిఁగె ।
భూపతి సతులు సంతోషము మీరఁగ భుజములఁ ఘనములు నర్చె ॥
చెలువము మీరఁగఁ జెలులుఁ గూడియు వందులు రాగ్యహములను
తలుపులఁ బూసి రవది నెలు వేడుక తనచాతుర్యముప్పొంగ ।

శ్రీ రా మ జ న న ము.

ఈతీరున బాలింత రాండ్రగు కౌసల్యా కైకేయి సుమిత్రలు బాలకుండికల నెత్తుకొని చెలులగుమిత్రోడ గృహంబులంజేర వదినెలు మరదండ్రగువారగల వరుసగల పుణ్యాంగనలు కవాటముల బంధించి మగని పేరు నుడివినగాని తలుపుల దెరువమని పలుకుచు.

రాగము-కమాచ్-ఛాపు తాళము.

వచియింపుము బాలా! నామ మేల ॥ వచి ॥ వచియింపుము పూవల్లభు నామము॥ ప్రచుర తరగ్రాహ్యహితుల యెదురను ॥వచి॥ మగని పేరు మదియు మగక చదువను। సొగ దాయి దిమీ మది సైపగ నేల ॥వచి॥ కలుష ప్రదీర మీ కాంతుని నామము। బిరబిరను పనగిబింక మింకేల ॥ వచి ॥

ఇట్లు చేడియ లందఱు గృహంబున గుమిగూడి మగని పేరు వచించినంగాని లోనం బ్రవేశించుట కనిని మేలమాడుచుండ, యా కాంతలు సిగ్గున మోములువంచి చిఱునగవులు నవ్వుచుండుట; వృద్ధాంగనలు కొందఱుగనుగొని యమ్మలారా! మీ ప్రియుని పేరు వచింప నిత్తరి మీకేయుగ్గల గయ్యంబున పలుకుడని బుజ్జగింపుచుండ నంత కొందఱు సరివనితలు వారంజూచి యేమి వగలమారి కంకాయబద్ధలమ్మా! మగని పేరు చెప్పుటకే నింతబిడియమా! పసిపాపలు కాబోలు! వెన్న బెట్టిన మ్రింగిన, వ్రేలు బెట్టిన కొఱుక నేరని యట్లనేక పరిహాసంబుల బలుకుచుండ కౌసల్యా కైకేయి సుమిత్రలు సేయునది లేక యానందించిరని యుల్లసిల్లిరి శ్రీసకల దిగంత కీర్తి విశ్రాంత రాజన్య మూర్ధాభిషిక్తులును. సకల సద్గుణులగు దశరధులు యూకంభులని పలుకుటయు నాచిలుకలకొలుకులు ఘొల్లున నగి లేచి సేయుచు గృహప్రవేశంబు గావించి యానందానంద కందళిత హృదయారవిందులై చంద్రసూర్యుల ధిక్కరించు తేజోవిశేష సముజ్జ్వల శిశువులగు శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నుల నవరత్నఖచిత సువర్ణమయంబగు సువర్ణడోలికల యందునిచి యోకలకంఠి లోకలకంతరగంబుల మిగుల సుత్సాహంబున.

లాలిపాట హిందుస్తాని-కాఫి ఆదితాళము.

లాలీలాలీ శ్రీరామా లాలీ। లాలీ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న లాలీ॥లాలి॥ దినకరాన్వయ సుధా దశరధతనయ లాలీ। వినుత మంగళ మహాముఖజన చంద్రా లాలీ ॥లాలీ॥ నవమన్మధాకార మోహనమూర్తి లాలీ। ధవళకు

వలయుసమనేత్రాభివ్యా॥ లాలీ॥ కంబుకంధర చరణారవిందలాలీ॥ వంది తామరబృందా శ్రీరామచంద్రాలాలీ॥లాలీ॥

ఇవ్విధంబున మిగుల ప్రేమాతిశయంబున నుయ్యాల నుయ్యాల పాడుచు ప్రేమ కడుము దంబుననుండ దశరథరాజేంద్రుండు పుత్రోత్సవంబు కనిమి పరమానందంబున నొంగి పుత్రుల బోషించుకొనుచు ధర్మంబు దప్పక రాజ్యంబు పాలించుచు సుఖంబున నిజసుతులం గూడి మిగుల ఋద్ధవాతిశయంబుల నొందుచుండెను.

మంగళహారతి- హిందూస్థానిసురట్- ఆదితాళము

మంగళమిదిగో॥ మదనగోపాలా॥ జయమంగళ॥ అంగజజనక ఘనమేఘశుభాంగ॥ మంగ॥ నందనందనగోవిందామాధవ। వందితసుజనశ్రీవరముకుందా॥ మంగ॥ రాధారమణా రాక్షసదమనా। రాజితమణిగణ రమ్యసుభూషణ॥ మంగ॥ పోషితబంధుజన పుండరీకనయన। నారద దాసకవినుతశ్రీచరణా॥ మంగ॥

చ॥ నలువగు భక్తి రామజన-నంబగు సీతకథ నెవ్వ రేనియున్
చెలువుగ వ్రాసిన న్ చదివిన వారి ముచేయువారలీనన్
వలనుగ నాకర్ణించు-సుజనాళి భవాబ్ధి తారకముల్
దొలగును దుఃఖము ల్శుభము నొందుసంపద లిచ్చునిచ్చలున్॥

కం॥ ఆరామానుగ్రహమున। నీరమ్యచరిత్రము నుడి-నల్లెడ దెలుగున్
వారని తేజసనారశి। తారార్కంబగుచు బుధు లు-దారతనొందన్

కం॥ సత్యాయుక్తిజ్ఞాసము। నిత్యమహావిభవదాయ-నిస్తుల కరుణా।
భృత్యాశ్రితేంద్రముఖావన। సత్యాకార ప్రకార-సత్యవిచారా।

సుగంధి॥ శీలతాగుణానుభావ - సేవితామరావన
శ్రీలతానిబద్ధరమ్య - చేతనామలీమనా
ఫాలతాంగిమోహనాంగ - భూవిలాసపాండుని
శ్రీలకాలసత్కృపాల - వాలసోపగౌరవా॥

మాలిని|| అనుపమమనోహారా - యంగనాచిత్తచోరా
సనకముఖవిచారా - సర్వలోకోపకారా ।
జనకభయవిదారీ - సత్యవాక్యప్రచారీ ।
ఘననిభపటుకాయా - కంజభూవ్యాప్తికాయా ॥

గద్య|| ఇది శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ చరణారవింద మకరందబిందు
తుందిలేందిందిరాయిత, భారద్వాజ గోత్రపవిత్ర, చందమాంబా
గర్భశుక్తి ముక్తాఫల, హాసునాఖ్య తనూభవ, సంగీత
సాహిత్యవిద్యావైభవ, శ్రీకబీర్ దాస్ చారిత్ర హరి
కథారచన భాగధేయ, సకలసుజనవిధేయ,
నాసర్ వాన్ జీ కవినామధేయ ప్రణీతం
బైన శ్రీరామ జననంబను చారిత్రంబు
నందు ౦ండవ భాగము

సర్వము సంపూర్ణము.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మార్పణమస్తు.